

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

1950'LER VE 1960'LAR MODERN BATI TOPLUMUNDA
KURGULANMIŞ GELECEK ZAMAN VİZYONUNUN
KONUT TASARIMINA YANSIMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çiğdem AKKAYA

İç Mimarlık Anabilim/Anasanat Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Burak TANSEL

ARALIK 2007

Çiğdem AKKAYA tarafından hazırlanan 1950'LER VE 1960'LAR MODERN BATI TOPLUMUNDA KURGULANMIŞ GELECEK ZAMAN VİZYONUNUN KONUT TASARIMINA YANSIMALARI adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Burak TANSEL

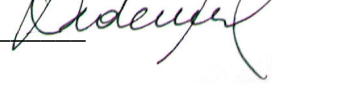
Tez Yöneticisi

Bu çalışma jürimiz tarafından İç Mimarlık Anabilim/Anasanat Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Y. DOÇ. DR. BURAK TANSEL

Üye : Y. DOÇ. DR. BABÜR KERİM İNCEDAYI

Üye : Y. DOÇ. DR. SAADET AYTIŞ

Üye : Y. DOÇ. DR. DİDEM TUNCEL

Üye : _____

Bu tez Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
SUMMARY	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
1. GİRİŞ	1
2. 1950'LER VE 1960'LAR MODERN BATI TOPLUMU	3
2.1. 20. Yüzyılın İlk Yarısında Modern Batı Toplumunda Kaydedilen Gelişmeler ve Yenilikler.....	3
2.2. 20. Yüzyılın İlk Yarısında Kaydedilen Gelişmelerin 1950'ler ve 1960'lar Dönemine Yansımaları ve Etkileri.....	9
2.2.1. Siyasi Durum.....	10
2.2.2. Teknolojik Gelişmeler.....	11
2.2.2.1. Nükleer Enerji.....	11
2.2.2.2. Uzay Çalışmaları.....	13
2.2.2.3. İletişim Teknolojileri.....	16
2.2.2.4. Sentetik Malzemeler.....	19
2.2.3. Sosyokültürel Değişimler.....	20
2.2.4. Sanat ve Tasarım.....	22
3. 1950'LER VE 1960'LAR DÖNEMİ “GELECEK ZAMAN” KURGUSU	28
3.1. Bilimkurgu.....	33
3.1.1. Bilimkurgu Edebiyatı.....	35
3.1.2. Bilimkurgu Sineması.....	37
3.1.3. Bilimkurgu Televizyon Dizileri.....	49
3.2. Reklam Kampanyaları.....	53
3.3. Dünya Fuarları.....	63
3.4. Mimari Tasarımlar.....	76
3.5. Endüstriyel Ürünler.....	89
4. 1950'LER VE 1960'LAR MODERN BATI TOPLUMUNDA TASARLANMIŞ “GELECEĞİN KONUTU” PROJELERİ	101
4.1. “Geleceğin Konutu” Kavramsal Proje Tasarımları.....	105
4.1.1. Ionel Schein, Maison en Plastique, 1955.....	105
4.1.2. Alison ve Peter Smithson, Home of the Future, 1956.....	109
4.1.3. Monsanto House, 1957.....	111
4.1.4. Frederick Kiesler, Endless House, 1959.....	113
4.1.5. Chanéac, Plastic Polyvalent Cellules, 1961.....	115
4.1.6. Arthur Quarmby Projeleri, 1962-1968.....	116
4.1.7. Archigram Projeleri, 1965-1968.....	119

4.1.8. Coop Himmelb(l)au, Villa Rosa, 1966.....	124
4.1.9. Haus-Rucker.co Projeleri, 1967.....	125
4.1.10. Joe Colombo, Visiona I, 1969.....	127
4.2. “Geleceğin Konutu” Gerçekleştirilmiş Projeler.....	131
4.2.1. John Lautner, Malin (Chemosphere) House, 1960.....	131
4.2.2. Charles Deaton, Sculptured House, 1963.....	133
4.2.3. Jean Maneval, Bulle, 1964.....	135
4.2.4. Roger Dean, Roger Dean Evi, 1966.....	137
4.2.5. Matti Suuronen, Futuro House, 1968.....	141
4.2.6. Staffan Berglund, Villa Spies, 1968.....	144
4.3. Değerlendirme.....	147
5. SONUÇ.....	153
KAYNAKLAR.....	160
ÖZGEÇMİŞ.....	164

ÖZET

Çağlar boyunca düşünürler, bilimadamları, mimarlar, tasarımcılar ve sanatçılar idealleri ve yaşadıkları dönemin belirleyici etkenleri doğrultusunda gelecek zaman imgeleri oluşturmuşlardır. Gelecek zaman vizyonları toplumlar tarafından ciddiye alınmamış fantastik hayaller olarak algılanmıştır. Toplumların yenilikleri içselleştirmekte gösterdiği direniş eğilimine rağmen 1950'ler ve 1960'lar döneminde Modern Batı toplumu gelecek zaman kurgusunu benimsemiş, gelecek zaman teması yalnız sanat ve tasarım gibi yaratıcı kültürel alanlara değil dönemin politik, ekonomik ve sosyal oluşumlarına da ilham vermiştir.

Yapılmış olan araştırmanın amacı, 1950'ler ve 1960'lar döneminde Modern Batı'da kurgulanmış "Gelecek Vizyonu"nu yansıtmak ve bu kurgu dahilinde tasarlanmış ve gerçekleştirilmiş "Geleceğin Konutu" projelerini değerlendirerek konut tasarımına getirilen yeni yaklaşımları incelemektir.

1950'ler ve 1960'lar döneminde Modern Batı toplumu, kökleri erken 20. yüzyıla uzanan ve etkileri günümüze kadar yansıyan, politik, bilimsel ve teknolojik gelişmelere, sosyokültürel değişimlere, sanat ve tasarım alanlarında yeni yaklaşımlara sahne olmuştur. Bu yenilikler, 1950'ler ve 1960'lar dönemi gelecek vizyonunun şekillenmesinde etkili unsurlardır.

Gerçekleşen iki dünya savaşının etkisiyle, siyasi güç dengeleri değişime uğramış, özgür, demokratik ve emperyalist sistemin temsilcisi Amerika Birleşik Devletleri ve komünist Doğu Bloku rejiminin sembolüne dönüştürülen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği baskın ve yönetici unsurlara dönüşmüşlerdir. Savaş sonrasında dünyaya barışçıl bir iyimserliğin hakim olmasına rağmen iki süper gücün arasındaki çok yönlü rekabet soğuk savaş dönemini yaratmıştır. Bu unsur dönemin gelecek vizyonuna toplumsal ütopya ve distopyaların kurgulanması olarak yansımıştır. Diğer yandan nükleer enerji, uzay çalışmaları, iletişim ve bilgisayar teknolojileri, sentetik malzemelerin hayata geçirilmesi gibi bilimsel ve teknolojik gelişmeler dönemin gelecek vizyonunu etkilemiş, ay üsleri ve gezegenlerde kurulan yerleşkeler, yaşam kapsülleri, uçan otomobiller, robotlar, yapay zeka ve yalnızca plastik malzemesiyle gerçekleştirilen tüketim malları olarak tasvir edilmiştir. Aynı dönemde Modern Batı'da ekonominin gelişmesiyle yükselen refah seviyesi ve seri üretim sayesinde piyasada oluşan geniş ürün yelpazesi, yeni bir tüketim toplumu kültürü oluşturmuştur. Bunu modernizmin katı değerlerine başkaldıran özgürlük ve barış söylemleri gerçekleştiren yeni bir gençlik kültürünün doğumu izlemiştir. Bu unsurlar, sanat ve tasarım dallarında yeni yaklaşımlar oluşturan ve dönemin gelecek vizyonuna özgür, barışçıl, hızlı ve doğaçlama bir yaşam biçimi olarak yansıyan, Pop kültürünü temellendirmiştir.

1950'ler ve 1960'lar dönemi gelecek zaman vizyonu, aynı dönemde kitle iletişim araçları yoluyla bilimkurgu dalında illüstrasyonlar, edebi eserler, dergiler, sinema filmleri, televizyon dizileri ve reklam kampanyalarında topluma yansıtılmış, düzenlenen Dünya Fuarları'nda, gerçekleştirilen mimari tasarımlarda ve endüstriyel ürünlerde vücut bulmuştur. Verilen örneklerde gelecek vizyonu imgelerinin, fantastik uzay çağı unsurlarının dönemin yeni üretim teknikleri ve yapı malzemelerinin sunduğu imkanlar doğrultusunda gerçekleştirilmesiyle biçim aldığı saptanmıştır.

Konut, temel olarak insanoğlunun barınma ihtiyacını karşılamak için, iklim şartları, coğrafi konum, malzeme kaynakları gibi sınırlamalar doğrultusunda şekillenmiş, insanlık tarihi boyunca siyasi egemenlikler, sosyoekonomik değişimler ve bilimsel yeniliklerin etkileşimiyle gelişerek mimari bir tasarım olgusuna dönüşmüştür. Konut kavramı ve tasarımının gelişimine getirilen en kuvvetli müdahale, insanlık için daha iyi bir gelecek yaratma idealini barındıran Modernist Mimarlık akımı tarafından yapılmıştır. 1950'ler ve 1960'lar döneminde geleceğin konutlarını projelendiren mimar ve tasarımcılarının, daha iyi bir toplum kurma idealini, gelecek zamanın ideal yaşam biçimlerini yaratmaya dönüştürdükleri görülür.

Geleceğin konutlarından verilen örnekler kavramsal ve gerçekleştirilmiş projeler olarak incelenmiştir. Yalnızca prototipleri yapılmış ve hiçbir hayata geçirilmemiş olan Kavramsal Geleceğin Konutu projelerinin deneysel biçim arayışlarında ve plastik malzemesinin kullanımında öncü nitelikte oldukları görülmüştür. Kavramsal projelerde modülerlik, seri üretim, çok işlevli, devingen ve doğaçlama yaşam alanları yaratmak gibi gelecekçi arayışlar tespit edilmiştir. Geleceğin Konutu projelerinde organik, eliptik, amorf ve rahimsi formların kullanılmasıyla güvende olma, hafiflik, mekanda süreklilik ve dinamizm temaları işlenmiştir. Gerçekleştirilmiş projelerde zemin kotundan yükseltelen mimari yapılar sembolik anlamda yerçekimini redderek geleceğin yaşam biçimlerinin uçan araçlarını temsil etmişlerdir. Gerçekleştirilmiş projelerin iç mekan organizasyonları açık plan olarak tasarlanmıştır. İç mekanlara, gelecek kurgusunda yer alan uzay mekiklerinin hafif ve hijyen ortamını temsil eden beyaz renk ve Pop tasarımda kullanılmış parlak turuncu, kırmızı ve sarı renkler hakim olmuştur. Konutların dekorasyonunda dönemin İskandinav tasarımcılarının gelecekçi ürünleri kullanılmakla beraber projenin bir parçası olarak tasarlanmış duvara gömme mobilyalara da rastlanmıştır. Kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilerek esneklik gösteren iç mekan organizasyonu bir taraftan geleceğin özgür ve doğaçlama yaşam kurgusunu yansıtmış, diğer yandan yaşama alanını kişiselleştirme ihtiyacına karşılık gelmiştir. Araştırma sonucunda, kullanıcı ihtiyaçları ve beklentileri gözetilerek tasarlanmış Geleceğin Konutu projelerinin gelecek kurgusundan bağımsız olarak günümüze kadar ulaştığı ancak yaygınlaşmadığı görülmüş, diğer yandan yaşama alanlarının kişiselleştirilmesinin mümkün olmadığı standartlaştırılmış Geleceğin Konutu projelerinin beklenen talebi görmediği ve seri üretimden kaldırıldığı tespit edilmiştir.

SUMMARY

Through the age's philosophers, scientists, architects, designers and artists of all fields has imagined and composed their future visions respect to their ideals and aspects of the dynamics of the period they lived. The future visions are mostly considered as fantastic dreams and are underestimated by the societies. In contrast with this tendency of rejection, during 1950s and 1960s vision of the future was celebrated and became an inspiration in Modern Western Society not only for creative fields of art, design and culture but also for political, economic and social issues.

The aim of this research is to reflect the "Future Vision" which was created during 1950s and 1960s Modern Western Society and observe the new approaches of residential design by evaluating the "Future House" projects which were designed and constructed in that period.

Throughout the period between 1950s and 1960s Modern Western society has been the setting for innovations, which are enrooted by early 20th century, in fields of politics, scientific and technological developments, socio-cultural changes and new approaches on art and design which have still influences on present time. These innovations have become the dynamics of the future vision of 1950s and 1960s.

After the two World Wars, the equilibrium of political power on world has changed. The United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics have become the two dominant powers. U.S.A was representing the free democratic imperialist system while U.S.S.R. was turned to be the symbol of communism and the oppressive Eastern block. However the post war period is known as time of peace for a better world, the competition between two opposing powers has created a cold war period and became to be an influence on creation of both utopias and dystopias on imaginary future societies. Scientific and technological progresses on nuclear power, space exploration, information and computer technologies and introduction of synthetic materials were leading influences of the future vision which gives the imaginations of colonization on moon and outer space, living capsules, flying cars, robots and artificial intelligence and all plastic made consumer goods. By the vast economical conditions and mass production, a new consumer culture with strong spending power was born in the Modern Western society. Meantime a new Youth culture which was rebellion to past values of Modernism and in demand of freedom and peace has arisen. These two factors have become the basis of both the Pop culture, which influenced art and design, and a vision of free, peaceful and spontaneous life style in future.

The reflections of mostly optimistic future vision of 1950s and 1960s society was seen on mass media in the form of science fiction illustrations, literature, magazines, cinema films and television shows, advertisements as well as world fair organizations, architecture and industrial design products. By the examples given, it is observed that vision of future was embodied as the combinations of fantastic space age imagines with the new production and built material techniques of the period.

To find a shelter and to create a dwelling for self protection has been a primary issue for human beings from ancient ages. The observation of the transformation of the residential design from being a simple shelter to be a design project reflects that the most revolutionary intervention to this progress was done by Modernist architects

through the aim to create an ideal society. In 1950s and 1960s architects and designers have projected residential designs using the concepts of future vision by transforming ideal of better society to an ideal future life.

The examples given from the Future House projects are examined under the subheadings as conceptual projects and constructed projects. However they are constructed as prototypes and never realized, it is seen that conceptual projects has pioneered the experimental architectural forms and usage of plastic as built material. It is also observed that the modularity, mass production, multi functional living environment concepts are explored by conceptual Future House projects, especially in the capsule designs and inflatable houses. The organic, elliptical amorphous and womb like architectural forms of Future Houses give the feeling of security, lightness, continuity and dynamism. The elevation of the structures from ground level is the symbolic rejection of gravity which represents the flying sources of the future living style. The colors applied to Future Houses are mostly white, that represents space age lightness and hygiene of the space crafts interiors, Pop designs bright colors such as orange red, yellow. Interiors of the future houses are designed as open plan. The constructed Future House projects are mostly furnished with the Scandinavian products of the same age. It is also designated the built in furnishing tendencies at the Future house interiors. Flexibility and adaptability of interior organizations respect to users' needs reflects the free and spontaneous way of living in future and the satisfaction of the need for self-identification in a house. The final inferences of the research is that the Future Houses, which are projected through the needs of householders could survived regardless to the realization of future vision, while the mass produced Future House projects which ignored the need of personalization of living environments extinguished in short period.

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1. Crystal Palace, Londra, 1851.....	4
Şekil 2.2. Carson, Pirie, Scott Binası, Şikago, Louis Sullivan, 1899-1904.....	5
Şekil 2.3. Bauhaus Okulu binası, Dessau, Almanya, 1925.....	6
Şekil 2.4. Bauhaus, Miesterhaeuser, Eğitimci Lojmanları, Dessau, Walter Gropius, 1925.....	6
Şekil 2.5. Uluslararası Stil, Seagram Binası, Mies van der Rohe, Philip Johnson, New York, 1958.....	7
Şekil 2.6. Atom bombasının patlamasıyla oluşan mantar bulutu.....	11
Şekil 2.7. EBR-I Nükleer Reaktör, 1951.....	12
Şekil 2.8. Sputnik I.....	14
Şekil 2.9. Vostok-1.....	14
Şekil 2.10. Apollo-11, Ay yüzeyi, 20 Temmuz 1969.....	15
Şekil 2.11. Mark 1, IBM, 1944.....	16
Şekil 2.12. ENIAC, 1944.....	17
Şekil 2.13. IBM System36, Çipli Bilgisayar, 1964.....	18
Şekil 2.14. “Just what makes today's home so different, so appealing?” Richard Hamilton, 1956.....	23
Şekil 2.15. Beatles albüm kapağı tasarımı, Peter Blake.....	24
Şekil 2.16. Marilyn, Andy Warhol.....	24
Şekil 2.17. Blow Chair, 1967.....	25
Şekil 2.18. Tulip masa ve oturma elemanları, Eero Saarinen, 1957.....	26
Şekil 2.19. Panton Chair oturma elemanları, Verner Panton, 1960.....	26
Şekil 2.20. Gyro oturma elemanı, Eero Aarnio, 1968.....	26
Şekil 3.1. Geleceğin Şehri, Fred Freeman, 1959.....	29
Şekil 3.2. Gelecek Zaman konut yaşamı tasviri, Fred McNabb, 1956.....	31
Şekil 3.3. Gelecek Zaman Ay yolculuğu, Jim Powers, 1956.....	32
Şekil 3.4. Ulaşımının uçan araçlarla sağlandığı gelecek kurgusu, Syd Mead, 1960.....	32
Şekil 3.5. Gelecek zaman otoban tasviri, Jim Powers, 1956.....	32
Şekil 3.6. Amazing Stories, Frank R. Paul, 1927.....	34
Şekil 3.7. Amazing Stories, Frank R. Paul, 1928.....	34
Şekil 3.8. Geleceğin şehri tasviri, Fantastic dergisi, 1966.....	35

Şekil 3.9. Dünyalar Savaşı, film afişi, 1953.....	37
Şekil 3.10. Dünyalar Savaşı, İstila sahnesi.....	37
Şekil 3.11. Zaman Makinesi, film afişi, 1960.....	38
Şekil 3.12. Zaman Gezgini, Zaman Makinesi, 1960.....	38
Şekil 3.13. Forbidden Planet, film afişi, 1956.....	39
Şekil 3.14. Forbidden Planet.....	39
Şekil 3.15. Robot Robby.....	40
Şekil 3.16. Alphaville, film afişi, 1965.....	41
Şekil 3.17. Alpha-60.....	41
Şekil 3.18. Alphaville, gelecek kurgusu.....	42
Şekil 3.19. Alphaville, gelecek kurgusu, iç mekan.....	42
Şekil 3.20. Fahrenheit 451, film afişi, 1966.....	43
Şekil 3.21. Fahrenheit 451 filminden sahne.....	43
Şekil 3.22. Fahrenheit 451 filminden sahne.....	43
Şekil 3.23. Fahrenheit 451, itfaiye arabası.....	44
Şekil 3.24. Fahrenheit 451 filminden sahne.....	44
Şekil 3.25. 2001: A Space Odyssey, film afişi, 1968.....	45
Şekil 3.26. Uzaydan gözüken dünya kurgusu.....	46
Şekil 3.27. Discovery Uzay Mekiği, 2001: A Space Odyssey.....	47
Şekil 3.28. Hilton Uzay İstasyonu.....	47
Şekil 3.29. Aries Uzay Mekiği.....	47
Şekil 3.30. Aries Uzay Mekiği, iç mekan.....	47
Şekil 3.31. Hilton Uzay İstasyonu, iç mekan.....	48
Şekil 3.32. HAL9000.....	48
Şekil 3.33. HAL9000 kamerasından Discovery mekiği iç mekanı.....	49
Şekil 3.34. USS Enterprise ncc-1701, 1966.....	50
Şekil 3.35. Enterprise mürettebatı, 1966.....	50
Şekil 3.36. Enterprise kaptan güvertesi, 1966.....	51
Şekil 3.37. The Jetsons, 1962.....	52
Şekil 3.38. The Jetsons, iç mekan.....	52
Şekil 3.39. Sony televizyon reklam kampanyası, 1963.....	54
Şekil 3.40. Volkswagen reklam kampanyası, 1969.....	55
Şekil 3.41. New Departure Rulman reklam kampanyası, 1955.....	55
Şekil 3.42. Ericofon reklam kampanyası, Ericcson, 1956.....	56
Şekil 3.43. Beech-Nut Sakızları, 1958.....	57

Şekil 3.44. Smirnoff Vodka, 1966.....	57
Şekil 3.45. Amerika Bağımsız Işık ve Enerji Kuruluşları, tanıtım reklamı, 1959.....	58
Şekil 3.46. Landmark klima ve ısıtma sistemleri, 1959.....	58
Şekil 3.47. Western Electrics reklam kampanyası, 1968.....	59
Şekil 3.48. Mutfak Robotu, Honeywell, 1965.....	59
Şekil 3.49. Sony firması mini televizyon reklam kampanyası, 1963.....	60
Şekil 3.50. Frigidaire Buzdolapları, 1966.....	61
Şekil 3.51. Frigidaire Buzdolapları, 1965.....	61
Şekil 3.52. Luna Range Motosiklet Firması reklam kampanyası, 1968.....	62
Şekil 3.53. GRT Tapes, Müzik Çalar Sistemleri reklam kampanyası, 1969.....	62
Şekil 3.54. Crystal Palace, Londra Dünya Fuarı, 1851.....	63
Şekil 3.55. Eiffel Kulesi, Paris Dünya Fuarı, 1889.....	63
Şekil 3.56. 1929 Almanya Pavyonu, Barselona Dünya Fuarı, 1929.....	64
Şekil 3.57. Atomium, Uluslararası Brüksel Fuarı, 1958.....	65
Şekil 3.58. EXPO 62: 21.Yüzyıl Fuar Alanı maketi, 1961.....	66
Şekil 3.59. Space Needle, Seattle, 1961.....	67
Şekil 3.60. Pasifik Bilim Merkezi, Seattle.....	67
Şekil 3.61. 1964 New York Dünya Fuarı, genel görünüm.....	68
Şekil 3.62. Unisphere.....	68
Şekil 3.63. General Motors, Futurama Binası, 1964.....	69
Şekil 3.64. Futurama, 1939.....	69
Şekil 3.65. Futurama, Geleceğin Şehri ve Geleceğin Konutları, 1964.....	70
Şekil 3.66. Futurama hatıra yaka iğnesi, General Motors, 1964.....	71
Şekil 3.67. Tent of Tomorrow, 1964.....	71
Şekil 3.68. Zaman Kapsülü II, 1964.....	71
Şekil 3.69. Uluslararası ve Evrensel Montreal Fuarı, genel görünüm, 1967.....	72
Şekil 3.70. Biosphere, A.B.D. Pavyonu, 1967.....	73
Şekil 3.71. Biosphere, A.B.D. Pavyonu, iç mekan.....	73
Şekil 3.72. Federal Almanya Pavyonu, 1967.....	74
Şekil 3.73. Federal Almanya Pavyonu, iç mekan.....	74
Şekil 3.74. Habitat 67, Moshe Safdie, 1967.....	75
Şekil 3.75. Plan Voisin maket görüntüsü, Le Corbusier, 1925.....	76
Şekil 3.76. Broadacre Şehri, Frank Lloyd Wright.....	77
Şekil 3.77. Broadacre Şehri, Frank Lloyd Wright.....	78
Şekil 3.78. Broadacre Şehri, Frank Lloyd Wright.....	78

Şekil 3.79. Nükleer Şehir, Joe Colombo, 1952.....	79
Şekil 3.80. Nükleer Şehir, kesit görünüm, Joe Colombo, 1952.....	79
Şekil 3.81. Manhattan bölgesini örten jeodezik kubbe kurgusu, Buckminster Fuller, 1962.....	80
Şekil 3.82. Arcology, Paolo Soleri, 1969.....	80
Şekil 3.83. Walking City, Archigram, 1964.....	81
Şekil 3.84. Seaside Bubbles, Archigram, 1966.....	81
Şekil 3.85. Instant City, Archigram, 1968.....	82
Şekil 3.86. Anaheim Convention Center Arena binası, Kaliforniya ABD, 1967.....	82
Şekil 3.87. Solomon R. Guggenheim Müzesi, Frank Lloyd Wright, New York, 1959.....	83
Şekil 3.88. Solomon R. Guggenheim Müzesi, iç mekan.....	83
Şekil 3.89. Philips Pavyonu, Brüksel Dünya Fuarı, Le Corbusier, 1958.....	84
Şekil 3.90. Biosfer, Jeodezik Kubbe, Buckminster Fuller, 1967.....	84
Şekil 3.91. Alman Pavyonu, Gergili Membran Sistem, Frei Otto, 1967.....	85
Şekil 3.92. TWA Terminal Binası, John F. Kennedy Havaalanı, Eero Saarinen, 1962.....	86
Şekil 3.93. TWA Terminali, iç mekan, Eero Saarinen, 1962.....	86
Şekil 3.94. Encounter Restoranı Tema Binası, Los Angeles Havaalanı, 1961.....	87
Şekil 3.95. Encounter Restoranı.....	87
Şekil 3.96. Encounter Restoranı, iç mekan.....	87
Şekil 3.97. Parasol Kahve mağazası, 1960'lar Kaliforniya.....	88
Şekil 3.98. Norms restoranı, 1960'lar Kaliforniya.....	88
Şekil 3.99. Cadillac Cyclone, 1959.....	89
Şekil 3.100. GM Runabout, 1964.....	89
Şekil 3.101. Lincoln Futura, Ford, 1955.....	90
Şekil 3.102. Lincoln Futura, arkadan görünüş.....	90
Şekil 3.103. Moon , aydınlatma elemanı, Verner Panton, 1960.....	90
Şekil 3.104. Eclisse, masa üstü aydınlatma elemanı, Vico Magistretti, 1965.....	91
Şekil 3.105. Olook, aydınlatma elemanı, Superstudio, 1968.....	91
Şekil 3.106. Astro Lava aydınlatma elemanları, Edward C. Walker, 1960-1969.....	92
Şekil 3.107. Fütüristik kültürlü, Maurice Ascalon, Pal-Bell Company.....	92
Şekil 3.108. Masa üstü kalem açacağı , Laurence Loewy, 1953.....	93
Şekil 3.109. Ericofon telefon aygıtı, Ericsson, 1956.....	93

Şekil 3.110. Beosystem 1200 plakçalar, Jacob Jensen, 1969.....	94
Şekil 3.111. Rocket fotoğraf makinası, 1962.....	94
Şekil 3.112. Sony TV8, 1960.....	95
Şekil 3.113. Honeywell mutfak bilgisayarı, 1965.....	95
Şekil 3.114. Cupol mikrodalga fırın, Carl-Anne Breger, 1969.....	96
Şekil 3.115. Panton, Verner Panton, 1959, Vitra.....	96
Şekil 3.116. Boomerang çalışma masası, Maurice Calka, 1969.....	97
Şekil 3.117. Djinn oturma elemanı, Olivier Mourgue, Airborne, 1965.....	97
Şekil 3.118. Ball oturma elemanı, Eero Aarnio, 1962.....	97
Şekil 3.119. Tulip chair, Eero Saarinen, 1956.....	98
Şekil 3.120. Andre Courreges, Ay Kızı, 1964.....	99
Şekil 3.121. Pierre Cardin, 1960'lar Moda tasarımları.....	99
Şekil 3.122. Metal Elbise, Paco Rabanne, 1966.....	100
Şekil 3.123. Paco Rabanne aksesuar tasarımı, Andre Courreges gözlük tasarımı, Pierre Cardin şapka tasarımı.....	100
Şekil 4.1. Maison en Plastique eskiz plan çalışması, Schein, 1955.....	106
Şekil 4.2. Maison en Plastique maket genel görünüm, Schein, 1955.....	106
Şekil 4.3. Maison en Plastique maket iç görünüm, Schein, 1955.....	108
Şekil 4.4. Maison en Plastique prototip, Salon des Arts Ménagers sergisi, 1956.....	108
Şekil 4.5. Alison ve Peter Smithson, "Home of the Future", 1956.....	110
Şekil 4.6. Home of the Future, iç mekan.....	110
Şekil 4.7. Home of the Future, iç mekan.....	110
Şekil 4.8. Monsanto House, Disneyland'de teşhir edilen prototip yapı, 1957.....	112
Şekil 4.9. Monsanto House, iç mekan görüntüsü.....	112
Şekil 4.10. Kiesler, Endless House maketiyle, 1959.....	114
Şekil 4.11. Endless House teknik çizimleri, 1959.....	114
Şekil 4.12. Plastic Polyvalent Cellules , Chanéac, 1961.....	115
Şekil 4.13. Polyester Hücre birimi prototipi, Chanéac, 1966.....	116
Şekil 4.14. Plydom Housing, Arthur Quarmby, 1962.....	117
Şekil 4.15. House and Garden, plan eskiz, Arthur Quarmby, 1964.....	118
Şekil 4.16. House and Garden, kesit görünüm sskiz, Arthur Quarmby, 1964.....	118
Şekil 4.17. Archigram Dergisi, 1961.....	119
Şekil 4.18. Plug-in University Yaşam birimleri, Archigram, 1965.....	120
Şekil 4.19. Living Pod, Archigram, 1966.....	121
Şekil 4.20. Living Pod, plan görünüm, Archigram, 1966.....	121

Şekil 4.21. Living Pod, kesit görünüm, Archigram, 1966.....	121
Şekil 4.22. Cushicle, Archigram, 1966.....	122
Şekil 4.23. Future House, Archigram, 1967.....	122
Şekil 4.24. Future House, Archigram, 1967.....	123
Şekil 4.25. Suitaloon, 1968.....	123
Şekil 4.26. Villa Rosa, Coop Himmelb(l)au, 1966.....	124
Şekil 4.27. Villa Rosa, kesit ve plan görünümleri, Coop Himmelb(l)au, 1966.....	125
Şekil 4.28. Pneumacosc, Haus-Rucker.co, 1967.....	126
Şekil 4.29. Gelbes Herz, Haus-Rucker.co, 1968.....	126
Şekil 4.30. Visiona 1, Joe Colombo, 1969.....	128
Şekil 4.31. Visiona 1, gece kapsülü.....	128
Şekil 4.32. Visiona 1, banyo birimi.....	129
Şekil 4.33. Visiona 1, mutfak ve yemek alanı.....	129
Şekil 4.34. Malin (Chemosphere) House, John Lautner, 1960.....	131
Şekil 4.35. Malin (Chemosphere) House, kesit ve plan görünümleri, John Lautner, 1960.....	132
Şekil 4.36. Malin House, teras.....	132
Şekil 4.37. Malin House, iç mekan.....	132
Şekil 4.38. Sculptured House, Charles Deaton, 1963.....	133
Şekil 4.39. Sculptured House, yaşama alanı.....	134
Şekil 4.40. Sculptured House, yaşama alanı.....	134
Şekil 4.41. Bulle, Jean Maneval, 1964.....	136
Şekil 4.42. Bulle, Pirene Dağlarında kurulmuş tatil merkezi görüntüleri.....	136
Şekil 4.43. Bulle, plan, kesit ve montaj sistemi görüntüleri.....	136
Şekil 4.44. Green Landscape Seating, Roger Dean, 1965.....	137
Şekil 4.45. Roger Dean Evi, plan görünümü.....	138
Şekil 4.46. Roger Dean Evi, çocuk odası.....	139
Şekil 4.47. Roger Dean Evi, pervaz detayı.....	139
Şekil 4.48. Roger Dean Evi, banyo.....	140
Şekil 4.49. Roger Dean Evi, yatak odası.....	140
Şekil 4.50. Futuro House, 1968.....	141
Şekil 4.51. Futuro House, plan ve kesit görünümleri.....	142
Şekil 4.52. Futuro House, iç mekan.....	142
Şekil 4.53. Futuro House, mutfak.....	142
Şekil 4.54. Futuro House.....	143

Şekil 4.55. Villa Spies, Staffan Berglund, 1969.....	144
Şekil 4.56. Villa Spies, hareketli modül.....	145
Şekil 4.57. Villa Spies, iç mekan renk ve efekt örnekleri.....	145
Şekil 4.58. Villa Spies, çok işlevli yaşama alanı.....	146

1. GİRİŞ

Konut, temel olarak insanoğlunun barınma ihtiyacını karşılamak için, iklim şartları, coğrafi konum, malzeme kaynakları gibi sınırlamalar doğrultusunda şekillenmiş, insanlık tarihi boyunca siyasi egemenlikler, sosyoekonomik değişimler ve bilimsel yeniliklerin etkileşimiyle gelişerek mimari bir tasarım olgusuna dönüşmüştür.

20. yüzyıldan günümüze, yaşam biçimlerinin oluşumunda, Modernist Mimarlık akımının insanlık için daha iyi bir gelecek yaratmak idealiyle konut kavramı ve tasarımına getirdiği kuvvetli müdahalenin yansımaları görülür.

Gelecek zaman tasviri yapmak ve yapılan tasvir doğrultusunda yaşam biçimleri kurgulamak, bir hayalperestin sınırsız ve özgür hayal gücünün fantastik ürünleri gibi gözükse de, gelecek zamana yönelik, şimdiki zamanın edinimlerinin ilerideki olumlu ya da olumsuz yansımalarını tasavvur etmeye yönelik bir beyin fırtınası, bir arayıştır.

Toplumların radikal yenilikleri ve değişimleri içselleştirmekte gösterdiği direnç ve tutucu yaklaşıma rağmen, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, Modern Batı'da "Gelecek Zaman" teması çok yönlü olarak işlenmiş, kurgulanan gelecek zaman vizyonu çerçevesinde gerçekleştirilmiş yaklaşımlar, Modern Batı toplumu tarafından kabul görmüştür.

Bu araştırmanın amacı, 1950'ler ve 1960'lar döneminde Modern Batı toplumunda tasvir edilmiş gelecek zaman kurgusunu gözlemlemek ve gözlemler doğrultusunda saptanmış gelecek vizyonu öğelerinin dönemin konut tasarımlarına yansımalarını incelemektir.

Yapılan araştırmada, Modern Batı'da 1950'li yıllardan 1960'ların sonuna kadar olan 20 yıllık süreç boyunca kurgulanmış gelecek vizyonu, gelecek zamana yönelik yaşam biçimleri ve konut projeleri, dönemin sosyal ve politik durumu, teknolojik edinimlerini, ticari, kültürel, sanatsal ve mimari yaklaşımlarını kapsayan bir bakış açısıyla değerlendirilecektir.

Öncelikle, Endüstri Devrimi ile başlayan makineleşmenin ve bilimsel ilerlemelerin doğrultusunda 20. yüzyılın ilk yarısında Modern Batı toplumunda kaydedilen gelişmeler ve yenilikler aktarılacaktır. Verilen bilgilerin ışığında 1950'ler ve 1960'lar dönemi Modern Batı toplumunun sırasıyla, siyasi durumu, teknolojik gelişmeler başlığı altında nükleer enerji, uzay çalışmaları, iletişim teknolojileri ve

sentetik malzemelerin hayata geçirilmesiyle ortaya çıkan etkileşimler incelenecektir. Siyasi durum ve teknolojik edinimlerin topluma etkileri ve sosyokültürel değişimlerle beraber sanat ve tasarım alanlarında ortaya çıkan yeni yaklaşımlar sunulacaktır.

Daha sonra, 1950'ler ve 1960'lar dönemi "Gelecek Zaman" vizyonu, aynı dönemde gerçekleştirilmiş illüstrasyonlar, dünya fuarları, yayınlanmış reklam kampanyaları, bilimkurgu dalında edebi eserler, sinema filmleri ve televizyon dizileri, mimari tasarım ve endüstriyel ürün tasarımlarından seçkilerle tasvir edilecektir. Dönemin gelecek vizyonu, verilen örneklerde saptanacak biçimsel ve felsefi yaklaşımlar yoluyla çözümlenecektir.

1950'ler ve 1960'lar döneminde Modern Batı toplumunun gelecek vizyonu tasvirleri yapıldıktan sonra, Geleceğin konutu kavramı, 20. yüzyılda Modernist Mimarlık akımının konut tasarımına ve işlevine getirdiği yenilikçi tanımlar ve modernist mimarların söylemleriyle beraber kısaca ele alınacaktır. Dönemin Gelecek vizyonu tasvirini biçimsel ve düşünsel anlamda yansıtan, kavramsal konut projelerinden ve gerçekleştirilerek günümüze kadar ulaşmış müstakil Geleceğin Konutlarından kronolojik sırayla örnekler verilecektir. Projeler mimari biçimleri, yapı malzemeleri, iç mekan organizasyonları, renk ve doku unsurları, mobilya tercihleri gibi mekansal öğeler ve dönemin gelecek vizyonunun oluşumunu etkilemiş siyasi, teknolojik ve sosyo kültürel unsurlar doğrultusunda değerlendirilecektir.

Sonuç bölümünde araştırma kapsamında ele alınan Modern Batı toplumu çözümlerinin gelecek zaman kurgusuyla buldukları etkileşimler saptanacak, bulgular doğrultusunda dönemin gelecek zaman vizyonunun konut tasarımlarında biçimsel ve sembolik yansımaları tespit edilerek, Geleceğin Konutu projelerinde kurgulanan yaşam biçimlerine yaptığı katkı tartışılacaktır.

2. 1950'LER VE 1960'LAR MODERN BATI TOPLUMU

20. yüzyıl Modern Batı toplumunun kökleri ve gelişimi, inceleme ve deneyde bilimsel yöntem metodlarını vurgulayan ve tüm bunların insanlığın gelişimi adına düşünce (felsefe) ve bilimin tüm alanlarında uygulanmasının gereğini savunan 18. yüzyıl sonları Aydınlanma Dönemine uzanır. Bu dönemle beraber Rasyonalizmin nedenselliği çerçevesinde, entellektüel anlamda aklın hakimiyeti, düzen-sistem ve bilim daha iyi bir dünya kurmak için kabul edilmiş evrensel değerler haline gelmiştir.

Gelişim sürecinin belirleyici etkenlerinden bir diğeri, tarımla uğraşan kırsal kesimli aile üzerine kurulmuş ekonominin, Endüstri Devrimi ile beraber kapitalist, şehirci ve gelişmekte olan sanayi üzerine kurulmuş bir ekonomi ve toplumsal düzene dönüşmesinden ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar ve yaklaşımlardır.

Geç 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl teknolojinin hızla ilerlemesi, üretimin merkezleşmesi, sermayenin endüstriye kayması, ürünlerin ve üretim tekniklerinin Taylorizm¹ ve Fordizm² prensipleri doğrultusunda yüksek derecede standartlaşması, batı toplumunda iş gücü, tüketim, aile ve sosyal yapının dönüşümünü hızlandırmıştır.

2.1. 20.YÜZYILIN İLK YARISINDA MODERN BATI TOPLUMUNDA KAYDEDİLEN GELİŞMELER VE YENİLİKLER

Endüstri devriminin bir uzantısı olarak teknoloji ve bilim alanında yapılan buluşlar sayesinde Modern Batı'da sağlık hizmetlerinden ulaşım sektörüne pek çok yenilik kaydedilmiştir. 1928 yılında penisilin keşfedilmesiyle, enfeksiyonlar tedavi edilebilir olmuştur. Seri üretim sayesinde otomotiv sektörü gelişmiş, her kesimden insanın edinebileceği otomobiller üretilmiştir. Ev işleri, teknoloji sayesinde mekanikleşmiş, çamaşır makinası, buzdolabı, elektrikli süpürge gibi domestik hayatı kolaylaştıran ev aletleri gündelik hayatta yerini almıştır. Önce radyo daha sonra televizyonun icadıyla eğlence sektörü evin içine taşınmıştır. 1939 senesinde jet uçaklarının üretimiyle mesafeleri katetmek hızlanmıştır.

¹ Taylorizm: Frederick Taylor'ın 1911 senesinde, İşletmelerin Bilimsel Yönetimi adlı eserinde, iş verimini yükseltmek amacıyla geliştirdiği ve Fordizme zemin hazırlamış kapitalist üretim prensiplerini temsil eder.

² Fordizm: Sanayici Henry Ford'un otomobil fabrikasında montaj bandı tekniğiyle seri üretime geçilmesiyle, kapitalist endüstriyel üretim sürecinde uygulamaya konulmuş sosyoekonomik prensipleri temsil eder.

Hızlı sanayileşmenin talep ettiği iş gücü doğrultusunda Modern Batı'da yeni bir sosyal sınıf olan işçi sınıfı doğmuştur. Sosyal, politik ve ekonomik güçlerin gelişimi ve değişimi, radikal anlamda farklı, gelenekçilik ve romantisizimden uzak, ütopyik ve temelini akılcılıktan alan bir yaşam biçiminin oluşmasında etkili olmuştur. Diğer taraftan, hızlı şehirleşme mimari anlamda yeni bir yaklaşım talep etmiş, bu doğrultuda sanayicilere ve işçi sınıfına hizmet verecek, düşük maliyetine rağmen dayanıklılık ve elverişlilik öneren yapıları gerçekleştirebilmek için mühendisler teknolojik gelişmelerden faydalanmaya başlamıştır.

Şekil 2.1. Crystal Palace, Londra, 1851.

Teknik gelişmelerin kullanıma sunduğu çelik, cam, çimento, betonarme ve plastik gibi yapı malzemeleri modern mimarinin esin kaynağı olan yeni bir mimari dil yaratmaya olanak vermiştir. Yeni yapı malzemeleri ve konstrüksiyon teknikleriyle gerçekleştirilmiş ilk bina 1851 yılında Londra Dünya Fuarı kapsamında çelik ve cam malzemeleriyle inşa edilen Crystal Palace (Şekil 2.1.) olmuştur. 1880 sonlarındaysa Şikago'lu mimarlar yapı malzemelerini yeni mühendislik teknikleriyle birleştirerek şehir mimarisine uygulamışlardır. İlk gökdelenlerin doğumu böylece gerçekleşmiştir (Şekil 2.2.).

Şekil 2.2. Carson, Pirie, Scott Binası, Şikago, Louis Sullivan, 1899-1904.

20. yüzyılın başında Almanya'da kurulan Bauhaus okuluyla temelleri atılan Modernist Mimarlık akımı, sade ve standart yapılarıyla tüm dünyaya yayılmıştır. 1. Dünya Savaşı sonunda, 1919 senesinde Walter Gropius, Alman hükümeti tarafından bir mimarlık ve tasarım enstitüsü kurmakla görevlendirilmiştir. Bauhaus okulunun amacı savaş sonrası ülkeyi baştan inşa etmek ve emekçi sınıfına rasyonel konut sistemi kurarak yeni bir sosyal düzen yaratmaktır (Harvey, 2003). Okulun, Klasizm prensiplerini en sade biçimleriyle kullanan mimari yaklaşımı, korniş, saçak ve dekoratif burjuvazi detaylarını reddetmiş, mekanda işlevselliğin önemini vurgulamıştır (Conrads, 1991). Bauhaus mimarisi, eğimsiz çatıları, sade duvarları, çelik, beton ve geniş yüzeylerde kullanılan cam gibi yapı malzemeleri, nadiren kullanılan ana renkler dışında beyaz yada gri dikdörtgen prizması formlarla (Şekil 2.3.) karakterize edilir (Banham, 1980). Salt işlevsellik üzerine kurulmuş, her türlü imge ve sembolden arındırılmış kübik, kutu mekanlar, yeni bir mimari dil ortaya çıkarmış (Şekil 2.4.), Modernist Mimarlık akımının öncüsü olmuştur.

Şekil 2.3. Bauhaus Okulu binası Dessau, Almanya, 1925.

Şekil 2.4. Bauhaus, Miesterhaeuser, Eğitimci Lojmanları, Dessau, Walter Gropius, 1925.

Bauhaus okulu çerçevesinde toplanan mimar ve sanatçılar insanlığın özgürleşmesi ve proletaryanın kurtuluşu için makineleşmiş üretim ve teknolojik etkinliklerin kullanımının zorunluluğunu vurgulamışlardır (Droste, 2006), (Conrads, 1991).

1930'larda Nazi partisi tarafından baskı altına alınan Bauhaus okulu kapatılmıştır. Vatan hainliğine varan suçlamalara maruz kalan mimarlar ve sanatçılar Amerika Birleşik Devletleri'ne (A.B.D.) göç etmiştir.

1932 yılında, mimarlık tarihçisi Henry-Russell Hitchcock ve müze yöneticisi Philip Johnson küratörlüğüyle New York Modern Sanatlar Müzesi'nde (MoMa) açılan Uluslararası Modern Mimari Sergisi, Avrupalı modernist mimarların çalışmalarını sunarak ideallerini Uluslararası Stil (International Style) terimi altında yaymaya başlamıştır. 1937 yılında Şikago'da kurulan Yeni Bauhaus sonraki adıyla Institute of Design, rasyonellik, işlevsellik, standartlaşma ve prefabrikasyon gibi Bauhaus konsept ve prensipleri çerçevesinde mimarlık eğitimi vermiştir. Uluslararası Stil, Modernist Mimarinin biçim bulmuş en minimal ve işlevsel hali olarak kabul edilmiştir (Gossel ve Leuthauser, 2005).

Şekil 2.5. Uluslararası Stil, Seagram Binası, Mies van der Rohe, Philip Johnson, New York, 1958.

Bauhaus, tasarım ve mimari yaklaşımını, toplumun ihtiyaçlarını ve sosyal şartları gözönünde bulundurarak, getirdikleri yeni tanımlamalarla şekillendirmiştir. A.B.D.' de gelişen Uluslararası Stil ise varolan biçemi, kapitalizmin sembolü olmuştur. Büyük şirketlerin Modernist stilde yapılmış yönetim ve ofis binaları (Şekil 2.5.) rekabet ve prestij kaynağı olarak yansımıştır. Yeni ve daha iyi bir dünya kurmak amacıyla tüm ekonomik ve politik tartışmaların ortasında yerini alan (Harvey, 2003) Modernist Mimari, artık yeni bir mimari stil olmaktan çıkmış, yeni bir yaşam biçiminin yapısına dönüşmüştür.

20. yüzyılın ilk yarısında bilim ve teknoloji alanında kaydedilmiş yenilikler ve gelişmeler, yıkıcı sonuçlara sebep verecek olayları da doğurmuş, milyonların ölmesine, ülkelerin yıkılmasına, ekonominin zarar görmesine neden olan 1. Dünya Savaşı (1914-1918) ve 2. Dünya Savaşı (1939-1945) yaşanmıştır. Teknolojik gelişmeyle birlikte yüksek tahrip güçlü kitle imha silahları ve savaş araç gereçleri geliştirilmiş, devletler arasında hızlı bir silahlanma yarışına girilmiştir. Kimyasal silahların yanısıra, 1926 senesinde ilk sıvı yakıtlı roket üretilmiş, 1945 senesinde ilk atom bombası test edilmiş ve kullanılmıştır.

2. Dünya Savaşı'nın sonunda, silahlanmanın ve savaşların sebep olduğu yıkımlar ve gelecek için öngörülen büyük tehlikeler, dünya kamuoyunun etkisiyle, uluslararası ilişkilerin gündemine, barışın sürekliliğini sağlamak üzere uluslararası bir kurumun kurulması ve silahsızlanma konularının girmesini sağlamıştır.

1945 senesinde Birleşmiş Milletler Örgütü kurulmuş, uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak, her çeşit saldırıya karşı ortak önlemleri almak, uluslar arasında, ulusların hak ve eşitliği prensibine ve kendi geleceklerini kendilerinin belirleme hakkına saygı üzerine kurulmuş dostane ilişkiler geliştirmek, ekonomik, sosyal, düşünsel ve insani nitelikteki uluslararası davaları çözerek ırk, cins, dil ve din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve ana özgürlüklerine karşı saygıyı geliştirip teşvik ederek uluslararası işbirliğini geliştirmek, ulusların bu ortak amaçlara doğru yaptıkları çalışmaların uyduğu bir merkez olmak (Lerner ve diğ. 1993) gibi amaçlara imza atılmıştır.

Dünya Savaşlarının sonunda siyasi ve ekonomik dünya dengelerinde etkileri günümüze kadar uzanan değişimler olmuştur. Dünyayı siyasi, ekonomik ve askeri

gücüyle yönlendirmiş ve etkilerini yaymış olan Avrupa İmparatorlukları, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılmış veya dağılmıştır. İmparatorlukların tasfiye olmasıyla, sömürgeleri altındaki topraklarda çok sayıda ulusal devlet kurulmuştur.

20. yüzyılın başlarında dünyanın siyasi, ekonomik ve askeri güç merkezleri arasında A.B.D. ve Japonya da katılmıştır. 1945 yılından sonra, savaştan çıkmış olan Batı Avrupa ülkelerinde bulunan güç merkezlerinin dünya ölçüsündeki varlıkları ve etkileri azalırken savaştan nispeten daha az ekonomik zarar görmüş A.B.D. ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (S.S.C.B.) iki rakip süper güce dönüşmüştür.

2.2. 20.YÜZYILIN İLK YARISINDA KAYDEDİLEN GELİŞMELERİN 1950'LER VE 1960'LAR DÖNEMİNE YANSIMALARI VE ETKİLERİ

20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşmiş Dünya Savaşları, Modern Batı toplumu tarafından uluslararası refah ve barış, daha güvenli iyi bir dünya ve iyi bir gelecek uğruna yapılmış bir mücadele olarak görülmüş (Hobsbawm, 2006), ancak savaşın sonlanmasıyla ileri kapitalist ülkeler çok sayıda ciddi sorunla karşı karşıya kalmıştır. Tahminin üstünde uzun süren ve büyük can kaybına sebep olan savaşın sonrasında olası ekonomik kriz, toplumsal huzursuzluk ve politik istikrarsızlığın önleminin alınması gerekliliği doğmuştur. Böylelikle taktik ve yöntem ülkeden ülkeye değişsede savaş sonrası demokratik ve kapitalist bir politika kurmak adına tam istihdam, konut, toplumsal hizmetler, refah ve daha iyi bir gelecek yaratma sorunları ele alınmış (Harvey, 2003), kitle üretimi baz alınarak, planmayla hızlı bir yeniden yapılanma süreci başlamıştır.

1950'ler ve 1960'lar hızlı bir teknolojik gelişime sahne olmuş, toplumun gündelik hayatını etkileyen buluşlar yapılmıştır. Standartlaşmış üretim ve özellikle sentetik kimyanın gelişmesiyle ortaya çıkan yeni malzemeler, refah seviyesi yükselen toplumun gereksinimlerine cevap verecek yeni tüketim mallarının piyasa çıkmasına olanak vermiştir. Teknolojinin ve bilimin politize edilmesiyle, devletler arasında öncelikle dünya daha sonra dış uzay hakkında bilimsel ve teknolojik üstünlük kurmaya dayanan bir rekabet ortamının doğması aynı döneme denk gelmektedir.

2.2.1. Siyasi Durum

1950'lere ve 1960'lara damgasını vuracak en önemli siyasi gelişme, politik ve ekonomik sistemlerdeki farklılıkların devletler arasında yarattığı kutuplaşma ve rekabet ortamı olmuştur. Bu doğrultuda savaşın sonuçlarından politik anlamda en önemlisi de Doğu Bloku'nun ortaya çıkmasıdır. İlk defa 5 Nisan 1946 tarihinde İngiltere Başbakanı Churchill'in "Demir Perde" söylemini yapmasıyla (Lerner ve diğ. 1993) komünist Doğu Bloku ülkeleriyle, emperyalist Modern Batı devletleri arasında net ayırım, bir devlet adamı tarafından dile getirilmiştir. 1961 yılında inşa edilen Berlin Duvarı, Almanya'yı ikiye ayırması bu kutuplaşmanın ve soğuk savaşın bir sembolü (Hobsbawm, 2006) haline gelmiştir.

Barış dönemi olmasına rağmen ortaya çıkan kutuplaşmanın bir ucunda kapitalist ülkeler ve onların en güçlüsü olan A.B.D. (Amerika Birleşik Devletleri) diğer tarafta ise komünist ülkeler ve onların süper gücü olan S.S.C.B. (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) vardır. A.B.D. kendisini özgürlüklerin ve fırsatların ülkesi olarak tasvir ederken, S.S.C.B.'yi kendisinin zıttı ve düşman tehditi olarak kurgulamıştır (Harvey, 2003). İki güç arasındaki rekabet dünyayı paylaşmak üzerinedir. A.B.D. evrensel kapitalizm idealiyle yola çıkarak geleneksel toplumları sermaye yardımlarıyla sanayileştirerek modernleşme sürecine tabi tutmuştur. S.S.C.B. ise öncelikle faşist Alman rejiminden kurtardığı ülkeleri daha sonrada sınırları çevresindeki geleneksel toplumları komünist sisteme dahil etmiştir.

A.B.D. Başkanları Eisenhower ve J. F. Kenedy yönetimindeki devlet stratejileri, bu ülkeyi S.S.C.B ile bir uzay yarışı içine sokmuştur. İki süper güç arasında yıllarca sürecek soğuk savaşın yarattığı rekabet, dönemin özellikle teknoloji alanında kaydedilen gelişmelerinin belirleyicisi olacaktır.

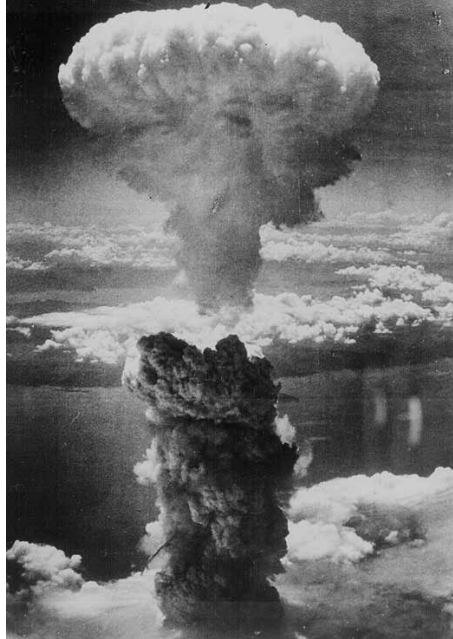
1960'lardan itibaren Modern Batı Avrupa devletleri yeniden dünya güç dengelerinde etkili olmaya başlamışlar, kurulan uluslararası, siyasi ve ekonomik kurum ve kuruluşlar ile oluşturulan ittifaklar güçlenip geliştikçe birer güç merkezi olarak ortaya çıkmışlardır.

2.2.2. Teknolojik Gelişmeler

1950'ler ve 1960'lar döneminde Modern Batı'da soğuk savaş olarak isimlendirilen siyasi rekabetin de etkisiyle nükleer enerjinin askeri ve sivil alanlarda kullanımı, uzayın keşfi, iletişim teknolojilerinin geliştirilerek bilgisayarların yaygınlaşması, sentetik kimyanın ilerlemesiyle plastik malzemenin kullanımı gibi gelişmeler yaşanmış, bu yenilikler dönemin gelecek vizyonu kurgusunda önemli rol oynamışlardır.

2.2.2.1. Nükleer Enerji

Alman fizikçileri 1938 yılında uranyum çekirdeğini parçalamayı başardığı zaman, nükleer zincir reaksiyonunun mümkün olduğu anlaşılmıştır. Albert Einstein, bu keşfin, olağanüstü güçlü bombalar yaratmakta kullanılabileceği konusunda uyarıda bulunmuş (Lerner ve diğ. 1993), ancak bu uyarı bir önlem yerine ilham kaynağı olmuştur. A.B.D.'nin ilk atom bombasını gerçekleştirmek için Manhattan Projesi başlatılmış ve askeri amaçlarla nükleer çalışmalar yürütülmüştür. Başarıya ulaşan proje sonucunda ilk atom bombası 16 Temmuz 1945 tarihinde New Mexico'da deneme amaçlı olarak patlatılmıştır (Şekil 2.6.). Atom bombası ilk defa 2. Dünya Savaşında 1945 Ağustos'unda Japonya'ya karşı kullanılmış, Hiroshima ve Nagasaki şehirleri büyük zarar görür, onbinlerce insan hayatını kaybetmiştir.

Şekil 2.6. Atom bombasının patlamasıyla oluşan mantar bulutu.

A.B.D. 1945 yılında askeri amaçla kullandıkları iki atom bombasından sonra dışında 1954 yılında USS Nautilus isimli ilk nükleer denizaltıyı devreye sokarak denize bırakmıştır. 1951 ve 1952 senelerinde gerçekleştirilen iki ön denemeden sonra 1954 senesinde ilk termonükleer hidrojen bombası olan BRAVO, Bikini Adaları'nda denenmiştir. Deneme başarıyla sonuçlanırken adalar civarında yaşayan halk ve yerel balıkçılar oluşan radyoaktif serpintiye maruz kalmıştır.

Şekil 2.7. EBR-I Nükleer Reaktör, 1951.

Nükleer enerji, nükleer tıp ve ucuz enerji üretimi gibi barışçıl alanlarda da kullanılmıştır. Nükleer enerjinin sivil amaçlarla, barışçıl kullanımı için yapılan ilk girişim, 1946 yılında kurulan Atomik Enerji Komisyonu (A.E.C) olmuştur. 1951 yılında A.B.D. Idaho eyaletindeki Ulusal Reaktör Test İstasyonunda EBR-I nükleer reaktör, ilk defa 150 watt'lık 4 adet ampülü yakacak kadar elektrik üretilmiştir (Şekil 2.7.). 1953 yılında A.B.D. Başkanı Eisenhower Viyana'da düzenlenen Barış İçin Atom zirvesinde nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla geliştirilmesine yönelik uluslararası işbirliği önerisinde bulunmuştur (Lerner ve diğ. 1993). 1954 senesinde Atom Enerjisi Yasası'nın Amerikan Senatosunda kabulüyle özel sektör kanalıyla nükleer enerji teşvikine karar verilmiştir. Böylelikle özel sektör sermayesiyle, ticari amaçlı nükleer santraller kurulmaya başlamıştır. 17 Temmuz 1955 senesinde Idaho eyaletinde Arco kasabası nükleer enerji kaynaklı elektriği kullanan ilk kasaba olarak tarihe geçmiştir. 1957 senesinde A.B.D.'nin elektrik

üretmek amacıyla inşa edilen ilk büyük çaplı ticari nükleer santralı Shippingport , Pennsylvania eyaletinde tam üretime başlamıştır. Aynı dönemde İngiltere, Hollanda ve İtalya gibi Avrupa ülkeleri de nükleer enerji santralleriyle elektrik üretimine geçmişlerdir.

1960'lı yıllarda Modern Batı'da sivil ve askeri amaçlı nükleer enerji kullanımı yaygınlaşmıştır. Ancak bu dönemde nükleer araştırma santrallerinde kazalar meydana gelmiş, nükleer silah taşıyan bazı askeri uçaklar düşmüş, stratejik bölgelere yerleştirilmiş güdümlü füzeler tehdit oluşturmuştur. Kazalar hafif atlatılmış, ancak 1961 yılında A.B.D. Başkanı J. F. Kennedy'nin olası bir nükleer saldırıya karşı hazırlıklı olmak amacıyla Amerika halkına evlerinde sığınaklar kurmalarını önermesi (Hobsbawm, 2006) toplumda huzursuzluk yaratmıştır.

Soğuk Savaş döneminde kitle imha silahlarının yarattığı endişeler süper güçleri silahsızlanma çabalarına yönlendirmiştir. İlk defa 1963 senesinde A.B.D., S.S.C.B. ve İngiltere tarafından atmosferde, dış uzayda ve deniz altında yapılan nükleer silah denemelerini yasaklayan Nükleer Silah Denemelerine Sınır Getirme Antlaşması imzalanmıştır. 1968 senesi Temmuz ayında Nükleer Silahsızlanma Antlaşması (NPT) imzalanmış ve diğer nükleer güç kullanan ülkelerin imzasına açılmıştır. Nükleer silah araştırmalarına ve kullanımına kısıtlamalar getirilmiş olmasına rağmen nükleer silahların yok edilmesi sağlanamamış, silahsızlanma çabaları günümüze kadar uzanmıştır. Diğer yandan elektrik şirketleri ticari nükleer santrallerde üretime geçmiş, nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla sivil kullanımı tüm dünyaya yayılmıştır.

2.2.2.2. Uzay Çalışmaları

Uzaya seyahat edebilmek sadece roketlerle mümkün olduğundan, roket gelişiminin tarihi, bir bakıma uzay uçuşlarının tarihi olarak görülebilir. İlk roketin bir Çin buluşu olduğu tahmin edilmektedir (Lerner ve diğ. 1993). 19. yüzyıl, savaş roketlerinin büyük ilgi gördüğü bir yüzyıl olmuş, Büyük Britanyalı Sir William Congreve, Napolyon Savaşları'nda ve 1812 Savaşı'nda katı yakıtlı itici kuvvetle çalışan bir roket geliştirmiştir. Akaryakıtlı roketlerin kullanılmasıyla uzaya seyahatin mümkün olacağını savunan ve bu konuda ilk bilimsel eseri yayınlayan kişi Constantin Tsiolkovsky adlı bir Rus bilim adamıdır. Bu çalışma ciddiye alınmamış (URL-1, 2007), ancak Robert H. Goddard adında bir Amerikalı ve Hermann adında Romanya asıllı bir Alman ayrı ayrı çalışarak modern roket biliminin temellerini atmışlardır.

1926 yılında, dünyanın ilk sıvı yakıtlı roketini fırlatılmasıyla, A.B.D., İngiltere, Almanya ve S.S.C.B.'nin roket konusuna gösterdikleri ilgi artmış, deneysel amaçlı kullanılan roketler, yapay uydu ve içinde insan bulunan uzay araçlarının fırlatılması için gerekli koşulları yaratmıştır.

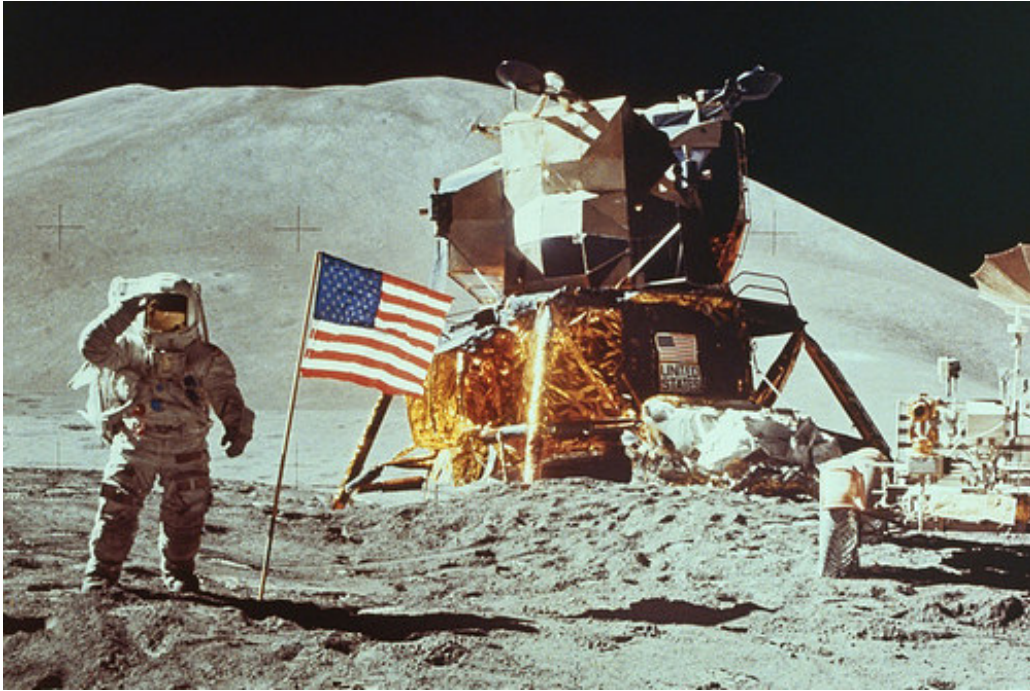
Şekil 2.8. Sputnik I.

Şekil 2.9. Vostok-1.

S.S.C.B. tarafından 4 Ekim 1957 tarihinde ilk yapay uydu olan Sputnik I (Şekil 2.8.) uzaya gönderilmiş ve dünyanın yörüngesine başarıyla oturtulmuştur. Bu gelişme üzerine ABD kongresi tarafından, 1915 yılında kurulmuş olan Ulusal Havacılık Danışma Komitesi'nin (NACA) çerçevesinde, atmosfer içi ve dışı uzay araştırmalarının yürütülmesi ve bu araştırmalarda kullanılacak araçların geliştirilmesi amacıyla 1958 yılında bağımsız bir resmi kuruluş olan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) kurulmuştur. NASA'nın misyonu dünyadaki yaşamı araştırmak, insanlığı uzaya taşımak ve evrenin sınırlarını keşfetmek (URL-2, 2007) olarak belirlenir. 31 Ocak 1958'de ilk Amerikan yapay uydusu olan Explorer I uzaya gönderilir. İçinde insan bulunan ilk uzay aracı olan Vostok-1 (Şekil 2.9.) adlı roketin uçuşu 12 Nisan 1961 tarihinde Sovyet kozmonot Yuri Gagarin tarafından gerçekleştirilir.

Başkan J. F. Kennedy'nin A.B.D.'nin 1960'ların sonunda Ay yüzeyine insan gönderebileceğini ileri sürmesi (Lerner ve diğ., 1993), NASA'nın örgütlenme çalışmalarını hızlandırmış, bu amaca yönelik olarak Apollo uzay programı tasarlanmıştır. 21-27 Aralık 1968 tarihleri arasında Frank Borman, James Lowel ve William Anders, Ay çevresini Apollo-8 aracılığıyla dolaşarak iniş uygun yerleri tesbit etmiştir. 20 Temmuz 1969 günü, Neil Armstrong, Edwin Aldrin ve Michael Collins idaresi altındaki Apollo-11 Uzay Aracı, Ay'ın Sessizlik Denizi denilen ıssız bir düzlüğüne inmeyi başarmış ve Neil Armstrong Ay yüzeyine ilk ayak basan insan olma ünvanını elde etmiştir (Şekil 2.10.).

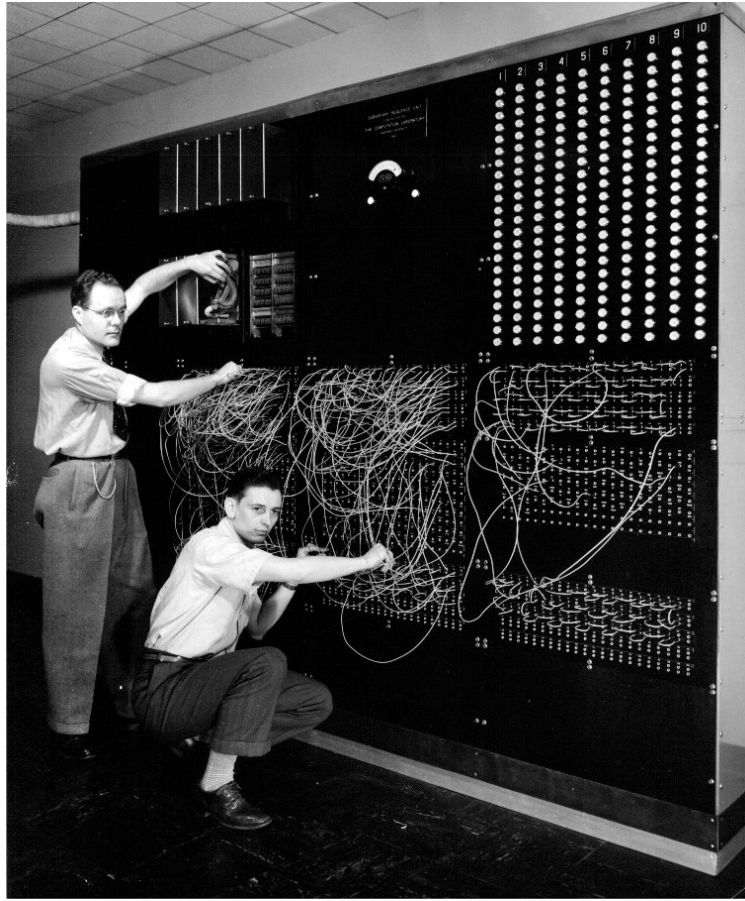
Şekil 2.10. Apollo-11, Ay yüzeyi, 20 Temmuz 1969.

Uzay teknolojisi, koşu ayakkabısı imal edilen hafif malzemeden, hastanelerde kullanılan solunum monitörlerine kadar gündelik hayatta kullanılan pek çok ürünün geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. 1960 yılında ilk meteoroloji uydusu dünya yörüngesine gönderilmiş ve 1966 yılında tüm dünyanın hava durumu gözlemlenmiştir. 1962 yılında televizyon uydusu yoluyla ilk okyanus aşırı canlı yayın gerçekleştirilmiştir. İletişim uyduları günümüzde bilgisayar verilerini, telefon görüşmelerini, radyo ve televizyon yayınlarını iletmekte, meteoroloji uyduları, sert fırtınalar öncesinde, erken uyarı için gerekli verileri toplamaktadır.

2.2.2.3. İletişim Teknolojileri

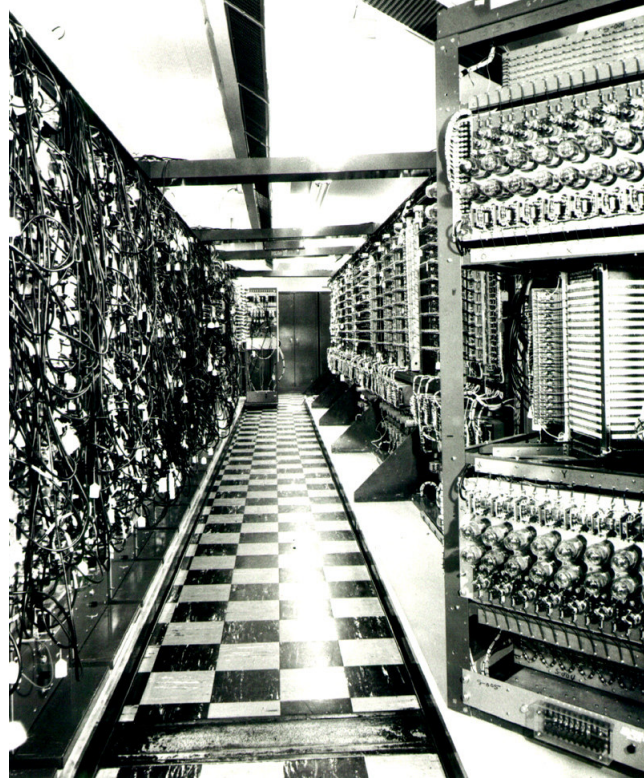
Bilginin mekanik olarak işlenmesi ve problem çözümlerini hızlandırılması için önerilen ilk cihaz Endüstri Devrimi döneminde makinalaşmayla ortaya çıkmıştır. Ancak Birinci Nesil olarak adlandırılan (URL-3, 2007) ve günümüz modern bilgisayarlarının atası kabul edilen bilgi makinalarının keşfi ve kullanımı 1940'lara uzanmaktadır.

2. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bilgi ve onu edinme yöntemleri üzerine çalışmalara ağırlık veren devletler bilgisayarın gelişmesini sağlamışlardır. Roketlerin ve savaş uçaklarının kontrolü, şifreli mesajların çözümü ve gizli kodların kırılması gibi amaçlar için sistemler tasarlanmıştır. 1944 yılında İngilizler, Almanların şifreli mesajlarını çözen ve gizli kodlarını kıran Colossus adlı bilgisayarı yaratmışlardır. İletişimin kontrolü sayesinde savaşın da yönü değişmiştir (Lerner ve diğ. 1993). Gizli bilgiye sahip olmak potansiyel düşmanı elimine etmek anlamına gelmiştir (Hobsbawm, 2006).

Şekil 2.11. Mark 1, IBM, 1944.

1944 yılında IBM tarafından ilk elektronik hesap makinası olan Mark 1 (Şekil 2.11.) üretmiştir. Bu keşfi Amerikan hükümeti ve Pennsylvania Üniversitesi ortaklığıyla yine savaş için geliştirilmiş ENIAC (Şekil 2.12.) adlı bilgisayar takip etmiştir.

Şekil 2.12. ENIAC, 1944.

1947 yılında transistörün keşfi sayesinde televizyon, radyo ve bilgisayarlarda kullanılan hantal vakum tüpleri ortadan kalkmış, böylelikle daha küçük boyutlu, yüksek hızlı ve enerji tasarrufu yapabilen modeller gelişmiştir. 1952 yılında transistörün lisansını alan Japon mühendislik firması Sony, 1959 yılında ilk transistörlü televizyonu üretmiştir. Aynı dönemde transistörlerin bilgisayarlarda kullanılmasıyla İkinci Nesil olarak adlandırılan (URL-3, 2007) enerji tasarrufu sağlayan ve daha kısa programlama kodlarıyla çalışan bilgisayarlar kullanılmaya başlanmıştır. Uzun ve zor ikili kodların yerini kısa programlama kodları almış, böylelikle bir bilgisayarın programlanması kelimeler, cümleler ve matematiksel formüller yoluyla daha basitleşmiştir. İkinci nesil bilgisayarların kullanımıyla programcılık, analizcilik, bilgisayar sistem uzmanlığı gibi yeni meslek dalları ve software³ endüstrisi doğmuştur.

³ Software: Bilgisayar yazılımları.

Şekil 2.13 IBM System36, Çipli Bilgisayar 1964

Transistörlerin yüksek ısı yayararak bilgisayarın hassas iç parçalarının bozulmasına neden olması, 1950'lerin sonunda bilgisayarlarda önce kuarz malzemesinin, daha sonra silikon çiplerin kullanılmasını, böylelikle bilgisayar boyutlarının küçülerek kullanım kalitesinin yükselmesini sağlamıştır. Üçüncü Nesil olarak adlandırılan (URL-3, 2007) çipli bilgisayarlar (Şekil 2.13) sayesinde işletim sistemleri etrafında farklı programlar aynı anda çalışabilir hale gelmiş ve bilgisayar hafızaları bu programlar tarafından ortak kullanılmıştır.

1950'lerde devlet istihbaratı için geliştirilen bilgisayarların kullanımı 1960'larda işyerlerinde ve üniversitelerde yaygınlaşmıştır. Gündelik hayatın içine giren bilgisayar yazarlar ve sanatçılar için de ilham kaynağı olmuştur. Edebiyat ve sinema dallarında çeşitli bilim kurgu eserlerinde yapay zekaya sahip, duyguları olan, konuşan, görsel girdileri kullanabilen, deneyimleyerek öğrenen ve yargılayabilen bilgisayarlar ve onların mekanik olarak vücut bulmuş halleri olan robotlar konu edilmiştir.

2.2.2.4. Sentetik Malzemeler

Endüstriyel üretimde ve mimari yapılarda kullanılan sınırlı doğal kaynaklı malzemeler, 20. yüzyıl başlarında yerlerini bilim ve teknolojiye yeni malzemeler sayesinde elde edilen, çeşit ve kalite yönünden büyük gelişmeler gösteren yeni yapı malzemelerinin kullanımına bırakmıştır. 1950'ler ve 1960'larda bu malzemelerden en önemlisi ve en yaygın kullanım alanı bulanı plastiklerdir.

Polimerik bir malzeme olan plastik malzemesinin tarihi gelişimi 19. yüzyılın ikinci yarısında endüstriyel üretimin çeşitli alanlarında selülozun modifikasyonu ile ortaya çıkan polimer malzemenin lastik, tahta, cam ve taş gibi doğal malzemelerin yerine kullanılmaya başlanmasına kadar uzanır. 20.yüzyılın başında ilk sentetik polimerik madde olan organik plastik keşfedilmiştir ve Bakalit adıyla patenti alınmıştır. 1. Dünya Savaşı ve büyük ekonomik bunalım sırasında düşük maliyeti nedeniyle plastik, doğal malzemelerin yerini almıştır. 1939 yılında DuPont firması tarafından, ilk önce Fiber 66 olarak tanımlanan, bugünkü adıyla Nylon (naylon) keşfedilir. Naylon lifler diş fırçalarında kullanılan hayvan kıllarının yerine geçer. İpek çoraplar yerine ince naylon çoraplar üretilir. Güçlendirilmiş naylon kumaşlar hava ile şişirilen strüktürlerde kullanılır. 1940'larda senesinde paketlenme, ambalaj, mutfak ve ev eşyalarını üretmekte kullanılan Polietilen son halini alır. Yine aynı dönemde dış etkilere dayanıklı olan ve cam elyafıyla pekiştirilerek deniz tekneleri, oto gövdeleri ve su tanklarının üretiminde kullanılan Polyester keşfedilir. Ardından mukavemeti yüksek, kimyasal etkilere ve aşınmaya karşı dayanıklı, alevle yanmaya karşı dirençli Polivinülorür (PVC) üretilir. Vinyl olarak da tanınan bu plastik türü, döşeme kaplamaları, boru hortum, yapay deri üretiminde ve kapı ve pencere malzemesi olarak kullanılır. 2. Dünya Savaşında düşük maliyeti ve dayanıklılığı nedeniyle askerlerin gündelik ihtiyaçlarını karşılayan malzemeler plastikten üretilir. 1950'li yıllardan sonra yapılan ve sentez yöntemleri belirlenen polimerik malzemeler çağa sentetik maddeler çağı olarak damgasını vurmuş ve gelişimini günümüze kadar sürdürmüştür.

Plastik bazlı yapı malzemelerinin mimaride kullanımı 1950'lere uzanır. Başlangıçta mimaride Vinyl kaplama ve köpük izolasyon malzemesi olarak karşımıza çıkan plastik malzemeler daha sonra tesisat borularının ve depoların üretiminde kullanılmıştır. Bu dönemde, plastik malzemenin hafif olması, yüksek kimyasal dayanıklılığı, elektrik, ses ve ısıyı yalıtması, hijyenik olması, kolaylıkla

şekillendirilebilip işlenmesi ve renklendirilmesi, hammadesinin ve imalatının düşük maliyetli olması, atmosferik koşullara dayanımı ve yüksek ışık geçirgenliği gibi özellikleri avantaj sağlarken elastikiyet ve termal dayanıklılık gibi mekanik özelliklerinin metallerle karşılaştırıldığında düşük olması, plastiğin yapı malzemesi olarak kullanımını sınırlamıştır (URL-4). Buna rağmen seri üretiminin rahatça yapılabilmesi sayesinde 1960'larda her türlü tüketim malının her kesimden insanın rahatça edinebileceği plastik versiyonu bulmak mümkün olmuştur.

1970'lerde ortaya çıkan petrol krizi plastiği pahalı bir malzemeye dönüştürmüştür. Yapı endüstrisinde plastik malzemesi çelik ve betonla rekabet edememiştir . Plastiğin kanserojen etkileri ve doğayı kirletmesi gibi dezavantajlarının ortaya çıkmasıyla, bu malzemenin kullanım alanlarında daha dikkatli olunması gerektiği anlaşılmıştır (Gossel ve Leuthauser, 2005). Böylece cam ve metal gibi doğal malzemelere de bir geri dönüş yaşanmıştır.

2.2.3. Sosyokültürel Değişimler

2. Dünya Savaşı'nda çıkmış kapitalist Modern Batı ülkeleri, 1950'lerde ekonomi ve sanayi alanlarında yaralarını çabuk sarmış, gelişim ivmesi kazanarak üretimi ve refah seviyesinin yükselterek toplumsal anlamda iyimserlik dönemini başlatmıştır. Otomobil, havayolu ulaşımı, radyo ve televizyon, özel telefon hatları, otomatik ev aletleri, antibiyotik gibi ürünlerin seri üretimle her kesime ulaşabilmesi Modern Batı toplumunun sosyal yaşamına radikal değişiklikler getirmiştir.

Modern Batı toplumunda 1950'lerle beraber büyük bir eğitim reformu gerçekleşmiştir. Yeni teknolojiler doğrultusunda orta ve yüksek öğrenim gerektiren yeni meslek alanları doğmuştur. Yüksek öğrenim görmek daha iyi bir gelir ve daha yüksek bir sosyal statü kazanmak için önemli bir kriter olmuştur. A.B.D. 2. Dünya Savaşı sonrasında ordudan terhis olmuş öğrencilere tahsisat ayırmıştır. Modern Batı Avrupa'nın da pek çok ülkesinde orta öğrenimden yüksek öğrenime geçmek kazanılmış bir ayrıcalık değil, herekese tanınan eşit bir hak olarak görülmüştür (Hobsbawm, 2006).

Yüksek öğrenim alan öğrenciler, üniversite kampüslerinde ve üniversite şehirlerinde her geçen gün daha da büyüyen yeni bir nüfusu oluşturmuşlardır. 1950'lerle beraber giyim ve müzik tercihleriyle geleneksel yapıya başkaldıran, bağımsız ve özgürlükçü bir gençlik kültürü ortaya çıkmıştır. 1960'larla beraber gençliğin barış ve özgürlük

söylemi, serbest uyuşturucu kullanımını savunan, kendini rock müzikle ifade eden, komün yaşam biçimini tercih eden, savaşları, ayrımcılığı, ve kapitalist yapıyı protesto eden, çiçek çocuklar olarak da adlandırılan (Lerner ve diğ. 1993) hippie akımına dönüşmüştür.

1950'lerle beraber teknolojik gelişmelerin bir yansıması olarak tarımın büyük ölçüde mekanikleşmesiyle ve ortaya çıkan yeni ziraat teknikleriyle Modern Batı toplumunda köylü sınıfı neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır (Hobsbawm, 2006). Tarımsal kimya, biyoteknoloji ve türlerin ıslahıyla, daha az iş gücüyle hasat gerçekleştirmek mümkün olmuştur. Modern ulaşım sayesinde farklı yerlerden kiralanan mevsimlik tarım işçileri ihtiyaç olan alanlara gönderilmiştir. İş olanaklarının kırsal alandan şehire kaymasıyla köyden kente göç eden nüfus yükselmiştir.

1950'lerde, evin erkeğinin çalıştığı, kadının evde çocuklarını büyütüp ev işlerini yaptığı geleneksel çekirdek aile tanımı dönemin kültürel değişimlerinden etkilenmeye başlamıştır. Eşiyle yaşayan ve ücret karşılığı çalışan ev hanımlarının oranı yükselişe geçmiştir (Hobsbawm, 2006). Ancak iş hayatına atılmış kadınlar ikincil konumda kalmış, yönetici seviyesine yükselememiş, erkeklerle eşit muamele görmedikleri gibi daha düşük maaş almışlardır. Ev ekonomisine katkıda bulunacak kadar gelir sağlanan nitelikli işlerde çalışmak için eğitim almış olmak gerektiğinden üniversiteye giden kadınların sayısı çoğalmış ve yüksek öğrenim seviyesi artmıştır (Hobsbawm, 2006). Kadının iş hayatına atılması, ev halkının ya da evli ise kocasını bir uzantısı olmak yerine, hakları olan, özgür ve özerk bir birey olarak kabul görme talebi olarak görülmüştür (Lerner ve diğ.,1993). 1. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ve Kuzey Amerika'nın büyük bölümünde kadınlar seçme ve seçilme hakkını ve eşit medeni hakları kazanmış olsalarda, evli ve genelde çocuklu kadınların iş gücü piyasasına kitle halinde girmeleri ve yüksek öğrenimin yaygınlaşması, 1960'larda Modern Batı ülkelerinde feminist hareketin güçlenmesine sebep olmuştur.

Eğitim gören ve çalışan evli ve çocuklu kadınların yeni sorumlulukları karşısında ev işlerinde daha pratik şekilde ve kısa zamanda yapılması gerekliliği oluşmuştur. Kadınların iş alanına atılmış olması, ev sorumluluklarını azaltmamıştır. Bu noktada ev işlerinin makineleşmesini sağlayan yeni icatlar ve gelişmeler de başlamış, evde kullanılabilen çamaşır makinesi, elektrikli süpürge, hazır yemek sektörleri aynı dönemde hızla gelişmiştir.

1950'lerde ekonomik ve politik bir güce dönüşen A.B.D.'de yüksek refah seviyesi, gelişmiş bir tüketici kültürünün oluşmasını sağlamış, dünyaya yayılan kapitalist düzenin uzantısı olan bir tüketim toplumu oluşmuştur. Tüketimin yüceltildiği bu dönemde Amerikan Rüyası idealize edilmiş ve tüm ürünlerle beraber yaratılan imaj da tüketime sunulmuştur. Bu dönemde, daha önceleri üreticinin kontrolündeki üretim sektörü ve piyasa, tüketicinin yeni tüketim alışkanlıkları doğrultusunda gelişmiş ve yönlendirilmiştir (Harvey, 2003). A.B.D.'nin ekonomide ve refah düzeyinde katettiği ani yükselme, bu ülkeyi tüketici kültürü, endüstriyel tasarım ve imalat konularında dünyayı yönlendiren bir güce dönüştürmüştür. Modern Batı Avrupa ülkeleri de aynı dönemde Amerikan modelini baz alarak ticarileşmiştir.

1950'lerde ve 1960'larda teknolojik gelişimler sayesinde bilgi edinmek ve bu bilgiyi yeniden yapılandırarak hızla çoğaltıp yaymak mümkün olmuş, bilgi de edinilip tüketilebilecek endüstriyel bir metaya (Harvey, 2003) dönüşmüştür. Tüketiciler, hızlı bir enformasyon akışı sağlayan yaygınlaşmış kitlesel iletişim araçları sayesinde yeni tüketim malları ve piyasa trendlerinden haberdar olmuştur.

Yeni tüketim alışkanlıklarının etkisiyle ortaya çıkan kültür, Popüler kültür olarak tanımlanmıştır (Harvey, 2003). Popüler kültür, bilginin ve metanın halkın her kesimi tarafından edinilebilir olmasıyla, yüksek kültüre bir anlamda başkaldırı olarak görülebileceği gibi kültür ürünlerinin endüstriyel bir madde haline gelmesiyle de ilişkilendirilebilir. Bunun yanında Popüler kültürün bir bilgiyi alıp hızlı bir şekilde kullanan ve ulaştıran, yeniden yapılandırıp üzerinde oynayan bir küresel kültür şekli olduğu da söylenebilir.

2.2.4. Sanat ve Tasarım

Dönemin yeni tüketici alışkanlıkları ve bu yeni tüketim biçiminin yarattığı kültür 1950'lerin ve 1960'ların sanat ve tasarım akımlarına yansımıştır.

Pop kelimesi, iyimserliğin ve ilerlemenin dönemi olan 1950'ler ve 1960'larda gelişmiş ve yükselmiş kitlesel kültürle ilişkilendirilmiş "popüler" kelimesinin kısaltılmış versiyonudur.

Pop Akımları, geleneksel tanımıyla üst-yüksek kültür ve alt kültür ayrımının yerine iyi ve kötü dualitesini yerleştirerek (Harvey, 2003) popüler kültüre yeni bir farkındalık katmıştır. İyi olarak adlandırılan opera, tiyatro gibi toplumun eğitimli, kültürlü ve bilgi sahibi belli bir kısmıyla ilişkilendirilen klasik ve geleneksel sanat

dallarıyken, kötü olarak adlandırılan dallar popüler kültürün temsil ettiği pop müzik, çizgi romanlar ve ucuz tüketim malları olmuştur (Giulio ve Carugati, 2003). İyi olan sanat belli bir sosyal tabakaya ulaşırken, kötü diğer bir deyişle popüler olan sanat toplumun her kesimine hitap etmiştir.

Bu dönemde Pop Akımını takip eden tasarımcılar ve sanatçılar yüksek kültüre meydan okumuşlardır. Modernist Akımın sanat ve tasarım için getirdiği sadelik, işlevsellik, evrensellik gibi estetik tanımları, Pop Akımının sanat ve tasarım tanımında yerini kişisellik, çok yönlülük, geçicilik temalarına bırakmıştır (Foster, 2003). Bilimkurgu, reklamlar, oyuncaklar ve çizgi romanlar Pop Akımını takip eden sanatçı ve tasarımcıların ilham kaynakları olmuştur.

Pop Art terimi ilk defa 1950'lerde İngiltere'de kitlesel medya, reklamcılık, karikatür ve meta imgelerini tematize ederek sorgulatan sanat eserlerine istinaden ortaya çıkmıştır. Pop Art, bünyesinde popülerliği, geçiciliği, tüketiciliği, ucuzculuğu, seri üretimi, gençliği ve mizahı (Foster, 2003) barındırmıştır.

Şekil 2.14. "Just what makes today's home so different, so appealing?" Richard Hamilton 1956.

İngiliz sanatçı Richard Hamilton'ın 1956 tarihli, This is Tomorrow (Bu Yarındır) adlı sergide sunduğu, "Just what makes today's home so different, so appealing?" (Günümüz evlerini bu denli farklı, çekici kılan tam olarak nedir?) adlı kolaj eseri (Şekil 2.14.), sanat tarihçileri tarafından Pop Art akımının ilk örneği olarak değerlendirilir (Foster 2003). Sanatçı Hamilton'ın bu eserinin en önemli özelliği, gazete, posterler, reklamlar gibi basılı medya araçlarıyla döneminin popüler

metalarına dönüşen pikap, televizyon, radyo, mutfak araçları, elektrikli süpürge gibi ev araçlarının ve mobilyalarının, imajıyla bir anlamda metaya dönüşen insanla ve tüm bunların konutla olan yapay ilişkisini açıkça sergilemesidir.

Şekil 2.15. Beatles Album Kapağı tasarımı, Peter Blake.

Şekil 2.16. Marilyn, Andy Warhol.

Pop Art, Avrupa'da entellektüel bir eleştirel duruş gösterirken diğer yandan 1950'lerin ve 1960'ların gençliği, idolleri ve popüler müzik olgusuyla örtüşmüştür. İngiliz grafik sanatçısı Peter Blake'in, Elvis Presley ve Beatles grubunun albüm kapaklarına yaptığı tasarımlar (Şekil 2.15.) ve Brigitte Bardot gibi film yıldızlarının görüntülerini eserlerinde kullanması ve Amerikalı sanatçı Andy Warhol'un aktris Marilyn Monroe'yu aynı şekilde ölümsüzleştirilmesi (Şekil 2.16.) Pop Art'ın bu anlamda önemli örnekleridir.

Pop Art gibi Pop Design da yeni kültürel değerler sisteminin takipçisi kabul edilebilir. Ürün tasarımı bu dönemde biçimsel işlevsellik değerlerini bir kenara bırakarak, tüketici ihtiyaç ve isteklerine konsantre olmuş, Popüler tasarım, kullanılmış ve geri kazanılmış malzemeler ve sentetik malzemeler kullanılarak oluşturulan ucuz ve pratik mobilyalar ve gereçlerle geleneksele alternatif olan ve kendi değer yargılarını sunan bir tasarım dili yaratmıştır.

Pop Design tasarımların genel özellikleri plastik ve kontroplak malzemelerle yapılmış, parlak ve canlı renklere sahip, tek kullanımlık ve kullan at hissi veren, çok amaçlı, ucuz ve esprili olmalarıdır. Art Nouveau ve Art Deco akımlarının spiral organik formları, stilize edilmiş doğa motifleri, psychedelic⁴ dönüşüme uğratarak Pop Design akımında kullanılmıştır.

Şekil 2.17. Blow Chair, 1967

1950'lerin başında tasarımda bir devrim yaratmış yeni plastik malzemeler 1960'larla beraber gelişmiş teknik özellikleriyle tüketim mallarının yapı malzemesine dönüşmüştür. Plastik malzemesi, havayla şişirilmesi, değiştirilebilirliği, organik formu, düşük fiyatı ve esprili yaklaşımıyla Pop tasarımın en tanınmış mobilyalarından biri olan ve İtalyan tasarım stüdyosu Zanotta tarafından 1967 senesinde üretilmiş Blow Chair (Şekil 2.17.), şeffaflığı, hafifliği ve havadarlığıyla tasarımcılar tarafından geleneksel hantal sandalye formuna bir başkaldırı olarak değerlendirilmiştir (Giulio ve Carugati, 2003).

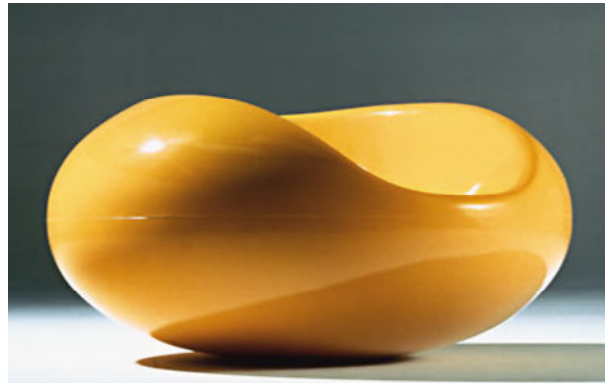
⁴Psychedelic: hayal gördüren, sanrı yaratan, anormal şuur durumları meydana getiren, duyguları zenginleştiren, rengarenk, duyguları uyandıran, kamçılayan.

Şekil 2.18. Tulip masa ve oturma elemanları, Eero Saarinen, 1957.

Şekil 2.19. Pantone Chair oturma elemanları, Verner Panton, 1960.

Şekil 2.20. Gyro oturma elemanı, Eero Aarnio, 1968.

Pop Design'ın diğer öncüleri, Finlandyalı tasarımcılar Eero Saarinen, Eero Aarnio ve Danimarkalı tasarımcı Vernor Panton'dur. İskandinav tasarımcılar plastik malzemesini parlak renklerle buluşturmş ve kalıplama yöntemi kullanarak yarattıkları heykelsi formlara sahip oturma elemanlarıyla (Şekil 2.18., Şekil 2.19., Şekil 2.20) dönemin tasarım anlayışında çığır açmışlardır.

Popüler kültürün gösterişli, modaaya uygun, 1950'lerin ve 1960'ların mimari ve tasarım stilini anımsatan ve düşük maliyetli tüketim malları ilk defa 1987 yılında sosyolog Arthur Thomas Hine tarafından Populuxe (populüks) kelimesiyle tanımlanmıştır (URL-5, 2007). Sıfatın kökeni popüler ve lüks kelimelerinden oluşmaktadır. Ancak burada kullanılan lüks kelimesi tahmin edildiği anlamıyla ürünün en kaliteli, dayanıklı, pahalı ve nadir malzemelerle yapıldığını belirtmemektedir. Lüks olan ürünün temsil ettiği imajdır.

3. 1950'LER VE 1960'LAR DÖNEMİ “GELECEK ZAMAN” KURGUSU

1950'lerde ve 1960'larda gelişen siyasi olaylar, teknolojiye kaydedilen ilerlemeler, sosyokültürel dönüşümler, sanat ve tasarım alanlarında ortaya çıkmış yeni akımlar ve eğilimler, dönemin gelecek zaman vizyonunu biçimlenmesinde etkili olmuştur.

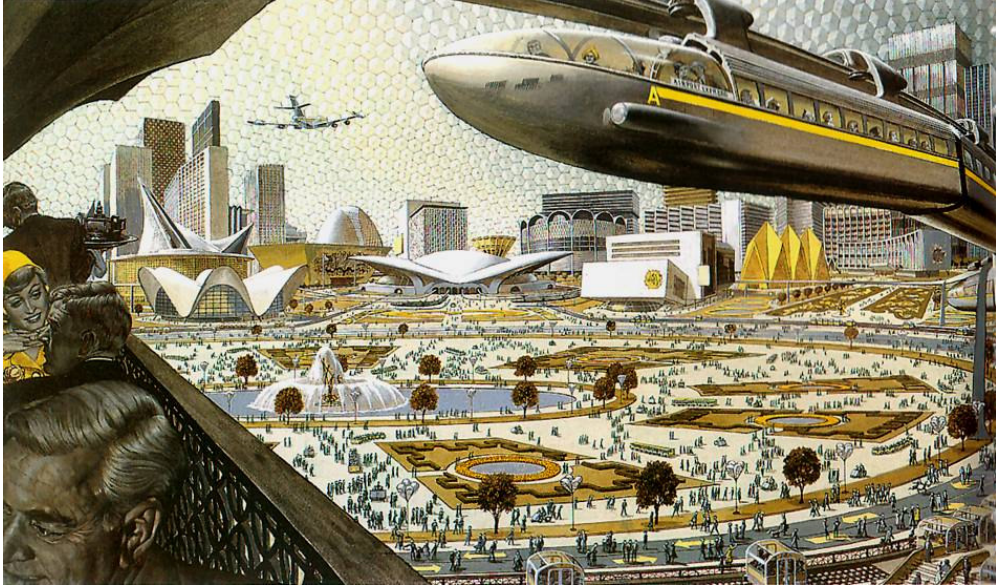
2. Dünya Savaşı sonrasında barışın ilanıya beraber, ilerici ve hayatı kolaylaştıran yenilikler topluma olumlu yansımış, Modern Batı'da iyimser bir gelecek kurgusu yaratmıştır. Dış uzay çalışmalarının ilerlemesinden önce, insanoğlu için bir bilinmezlik olan evren artık keşfedilebilir bir unsurdur. Eski kurgularda istilacı kötü niyetli uzaylıları barındıran bilinmez ve ulaşılmaz yer olarak yansıyan dış uzay, dönemin gelecek kurgusunda insanlığın Ay ve dünya dışı gezegenlerde yerleşkeler ve askeri amaçlı üsler inşa ederek hakimiyetini kurduğu bir alana dönüşmüştür.

Siyasi kutuplaşmaların soğuk savaş olarak yansıtıldığı bu dönemde , S.S.C.B.'nin Sputnik1 adlı uyduyu başarıyla uzaya göndererek uzay yarışında öne geçmesi ve nükleer enerjinin yıkıcı etkilerinin gözlemlenmesiyle birlikte, teknolojik gelişmeler, kötü niyetli ve kontrolsüz kullanılmaları durumunda olası bir 3. Dünya Savaşı tehditi olarak da değerlendirilmiştir. Politik ve ekonomik sistemlerini kapitalist düzen üzerine kurmamış ülkeler, Modern Batı Devletleri tarafından potansiyel birer düşman ilan edilmiştir.

The New York Times'ın bilim editörü Waldemar Kaempffert (1950), Popular Mechanics dergisinde yayınlanmış, Miracles You'll See in the Next Fifty Years (Önümüzdeki Elli Yıl İçinde Göreceğiniz Mucizeler), başlıklı makalesinde yaptığı tasvirde, kapladığı büyük alan nedeniyle arazi kaybına sebep olan, yüksek maliyetli ve tehlikeli nükleer santrallerin gelecekte yaygın olmayacağını, bunun yerine doğal enerji kaynaklarının tercih edileceğini iddia ederek nükleer çalışmalara karşı barındırılan kaygılı yaklaşımı yansıtmıştır.

Modern Batı toplumunda ekonomik refahın ve teknolojik gelişmelerin getirdiği iyimserliğin ve yaratılmış tehditlerin getirdiği tedirginliğin aynı anda varolduğu 1950'lerde ve 1960'larda gelecek vizyonu, daha az çalışıp daha çok boş vakte sahip olunan, kişisel roketler ve gezegenler arası taşımacılık yapan uzay mekikleri sayesinde ulaşımın gerçekleştiği, insansı robotların ev temizliği, alışveriş gibi işleri

yerine getirdiği, toplumların barış ve uyum içinde yaşayabildiği, ancak gerek dünyada varolabilecek sinsi bir düşmandan gerek uzayın bilinmezliğinden gelecek her türlü nükleer saldırıya karşı hazırlıklı olan, fantastik bir dünyanın tasviridir.

Şekil 3.1. Geleceğin Şehri, Fred Freeman, 1959.

1950'lerin ve 1960'ların iyimser yaklaşımıyla hayal edilen gelecek zamanın şehri, bilimsel edinimler ve fantastik öğelerin birleşmesinden oluşan, insanoğlunun ekolojik sistemi gözardı etmeksizin doğa ile uyumla yaşamayı başardığı yüksek teknolojik unsurlara sahip barışçıl bir kurgudur (Şekil 3.1.).

Waldemar Kaempffert (1950) makalesinde 2000 yılının hayali Tottenville şehrini şöyle dile getirmiştir:

“... Tottenville şehrinde, yalnızca müstakil evlerin değil apartmanların da çevrelerinde parklar, oyun bahçeleri ve yeşil açık alanlar bulunmaktadır. Şehrin planı tek merkezden halkalar halinde genişlemektedir. Şehrin merkezi havaalanıdır. Hava alanını iş merkezleri, fabrikalar ve oteller çevreler. Sonraki halkalar konutlara ayrılmıştır. Tottenville şehri temiz ve sessizdir. Kömür yakmak ve havayı duman ve isle kirletmek bir suçtur. Evlerde ısıtma ve yemek pişirmek için elektrik, fabrikalardaysa mühürlenmiş maden ocaklarından çıkan doğal gazlar kullanılır. Yarının otoyolları çok daha geniş ve daha az virajlıdır. Çok katlı olan otoyolların üst katı hızlı ve akıcı trafiği sağlayan otoban görevi görür. Şehir kotundaki yollar bugünün sisteminden farksızdır. Bu kotun da altında yalnızca iş araçları için ayrılmış bir yol sistemi vardır. Şehrin aydınlatma sistemi çelik kulelere asılmış elektrikli ve klasik sokak lambalarından oluşur. Işık, güneşin enerji üretiminde olduğu gibi, elektron bombardımanına tutulan atomların ışımasıyla sağlanır.”

1950'lerde ve 1960'larda sentetik kimya ve plastik endüstrisinin gelişerek hızla ilerlemesi plastik bazlı malzemelerin aynı hızla yaygınlaşarak gelecekte hayatın her alanında baskın olarak kullanılacağı düşüncesini yaratmıştır. Enerji üretiminde randıman arttırmak ve doğal gazın farklı kullanım biçimlerini mümkün kılmak için yapılan metalurji çalışmalarının mühendislik ve mimarlık alanlarında fayda sağlayacağı, böylelikle yapı taşları ve taneleri değiştirilebilen ve istenen yönde güçlendirilip zayıflatılabilen daha dayanıklı ve hafif metallerin gelecek zamanda yapı malzemesi olarak çelik yerine kullanılacakları iddia edilmiştir (Kaempffert, 1950).

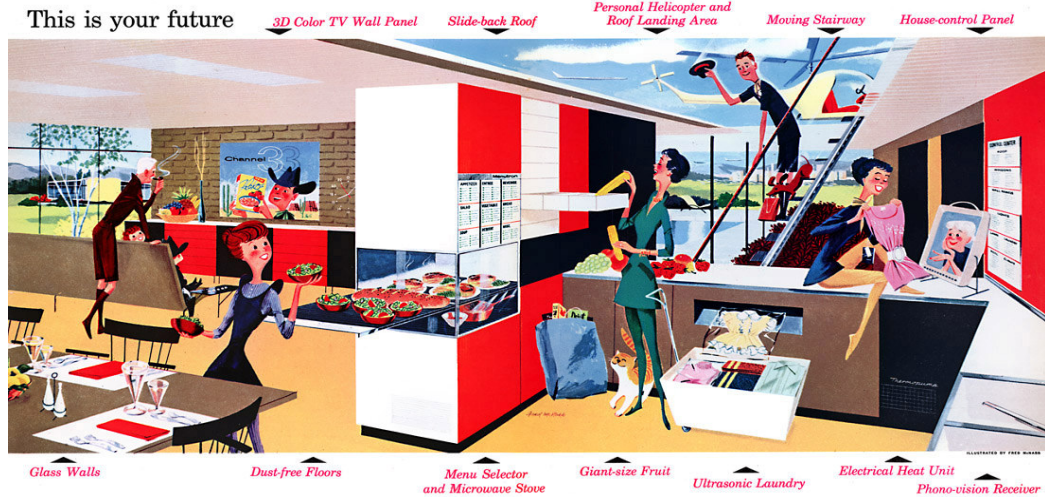
Waldemar Kaempffert (1950) 2000 senesinin konutunu ve ev sakinlerinin gündelik hayatını sentetik kimya ve plastik malzeme kullanımı çerçevesinde şöyle betimlemiştir:

“... Plastik ve diğer yapay malzemeler sayesinde geleceğin konutları günümüz evlerinden farklıdır. Dobsonların evi, ince izolasyon malzemesi dolgulu hafif metal duvarlardan oluşur. Mimari yapı malzemesi hafif metal, plastik ve kil olan konutun her bir parçası seri üretilmiş olsada, bu ev prefabrik değil, isteğe göre tasarlanmış ve ölçülendirilmiş bir evdir. Sekiz odadan oluşan evin merkezinde oluşturulmuş bölüm havalandırma, kanalizasyon, ıslak hacimler ve elektrik sistemlerini kapsayan bir mekandır. Evin yer döşemesi, 2000 senesinde ahşap, tuğla ve taş gibi doğal malzemelerin yüksek maliyetli olması nedeniyle, plastik malzemeyle kaplanmıştır.

Dobsonların evinde herşey kimyasal anlamda sentetiktir. Bay Dobson sabah tıraşını sabun ve jilet kullanmaksızın depilatör kremle yapacaktır. Kremi sürüp temizlemesi ve yüzünü yıkaması yalnızca birkaç dakikasını alacaktır.

Sentetik kimyanın gelişimi sayesinde geleceğin evinde mekanik malzemelere sanıldığı kadar ihtiyaç duyulmaz. Bu evde bulaşık makinası yoktur çünkü plastik tabaklar kullanıldıktan sonra ya çöpe atılır ya da lavaboda sıcak suyun altında erimeye bırakılır...Plastikler, pamuk tohumu kabuğu, yulaf, yerelması, meyve çekirdeği, soya fasulyesi ve saman gibi ucuz ve doğal hammaddelerden sağlanmaktadır. Masa örtüleri ve peçeteler dokunmuş kağıttan yapılmıştır ve kirlendiklerinde yakılarak imha edilirler

Ev temizliğini için Bayan Dobson'ın tek yapması gereken sulama hortumunu açmasıdır. Tüm mobilyalar, döşemeler, halı, perdeler, çizilmez yer kaplamaları sentetik kumaş yada su geçirmez plastikten üretilmiştir. Su mekanın ortasındaki gider deliğinden aktıktan sonra verilen basınçlı sıcak hava sayesinde herşey kurur. Suya dahil edilmiş deterjan sayesinde tüm kirler çözülür.”

Şekil 3.2..Gelecek zaman konut yaşamı tasviri, Fred McNabb, 1956.

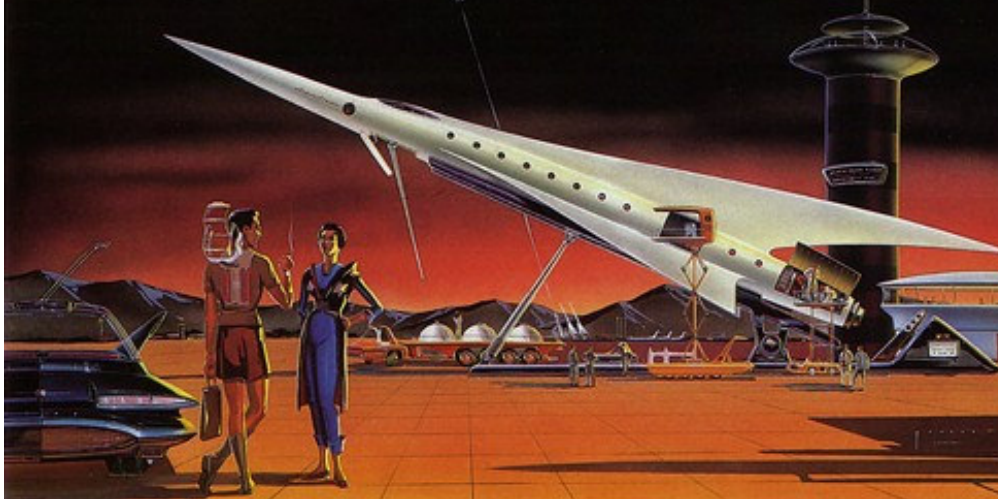
İllüstratör Fred Mac Nabb tarafından 1956 senesinde kurgulanan geleceğin ev yaşamında, üç boyutlu renkli görüntü veren televizyon izleyerek vakit geçiren, derin dondurucuda muhafaza edilen ve mikro dalga fırında ısıtılarak hazırlanan pratik öğünlerle karnını doyuran, ultrasonik çamaşırhanesiyle çamaşırlarını otomatik olarak yıkayan ve ütüleyen, görüntülü telefon sistemiyle alışveriş yapan ve iletişim kuran, ulaşımını uçan araçlarla sağlayan bir aile resmedilmiştir (Şekil 3.2.).

Kurguda tasvir edilen konutun duvarları transparandır. Dolaplar çok işlevli çalışarak mekanda bölücü eleman olarak kullanılmıştır. Zemin döşemesi toz tutmayan sentetik malzemeye kaplıdır. Konutun çatısı isteğe göre sürgülü sistemle açılabilir. Katlar arasında bağlantı yürüyen merdivenle sağlanmıştır. Konutun tüm mekaniğini otomatik olarak ayarlayabilmek için bir kontrol paneli bulunmaktadır. Tüm teknolojik unsurlar ve mekanik işlevlere rağmen konut yeşil alana sahip geniş bir arazide konumlanmıştır.

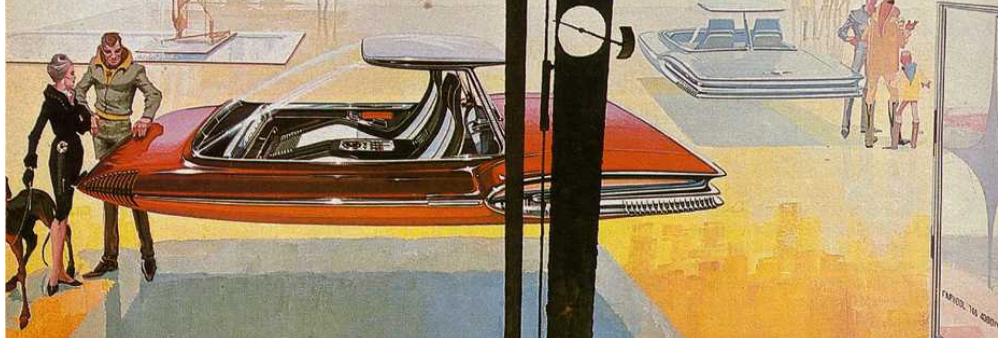
1950'ler ve 1960'ların gelecek zaman vizyonunda insanların daha çok seyahat edeceği, farklı ülkeleri gezip görmek isteyeceği, diğer bir deyişle turizmin gelişeceği kurgulanmıştır. İlerleyen teknolojiyle gelişen uçak ve roket endüstrileri sayesinde, okyanus aşırı uzun yolculukların jet uçaklarıyla bir kaç saat içinde yapılabileceği, kurulan ay üslerine seyahat edilmesi için uzay araçlarının tahsis edileceği hayal edilmiştir (Şekil 3.3.).

Uçak ve otomotiv sektörlerinde kaydedilen gelişmelerin harmanlanmasıyla üretilecek uçan araçlar sayesinde geleceğin yaşamında günlük ulaşımın da hava taşımacılığıyla gerçekleşeceği kurgulanmıştır (Şekil 3.4.).

Tüm yerleşim ve yaşam alanlarının çatısında ya da bahçesinde bir iniş pisti bulunduğu fantastik gelecek kurgusunda kara aracı olan otomobil sadece alışveriş yapmak yada gezintiye çıkmak gibi kısa mesafe katedilen yolculuklarda tercih edilen nostaljik bir araca dönüşmüştür (Şekil 3.5.).

Şekil.3.3 Gelecek Zaman Ay Yolculuğu. Jim Powers, 1956.

Şekil 3.4. Ulaşımın uçan araçlarla sağlandığı gelecek kurgusu, Syd Mead, 1960.

Şekil 3.5. Gelecek zaman otoban tasviri, Jim Powers, 1956.

1950'lerde ve 1960'larda hayal edilen, kurgulanan ve içinde gerek olumlu ve barışçıl beklentiler, gerek tedirgin ve rekabetçi bakış açıları ve öngörüler barındıran fantastik gelecek vizyonu tasviri, dönemin yayın organları ve uluslararası fuar organizasyonlarıyla topluma yansıtılmıştır. Dünya fuarları günün gelişmelerini gelecek vaatleriyle sunarak ilgi toplamış, reklam sektörü uzay çağı ve gelecek zaman temalarını ürün pazarlamasında kullanmıştır. Aynı dönemde bilimkurgu edebiyatı popülerlik kazanmış, bilimkurgu, dönemin sinema filmleri ve televizyon dizilerinde hem iyimser hemde tehditkar yanlarıyla işlenen ve ilgi gören bir temaya dönüşmüştür.

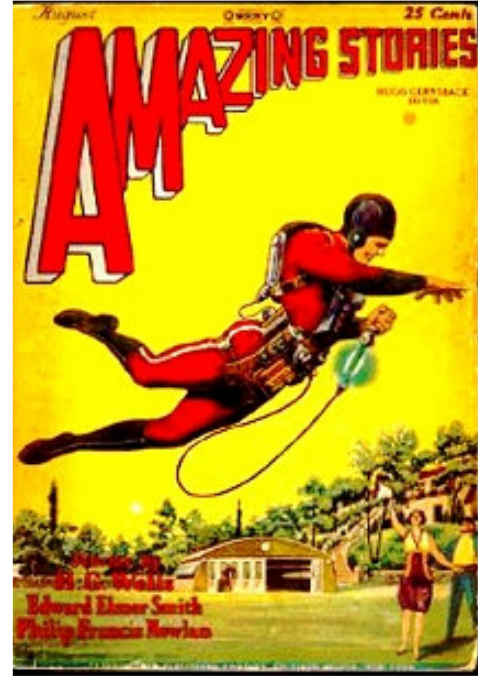
Üretimin hızlanması ve refahın yükselmesiyle Modern Batı toplumunun tüketime yönlendirildiği bu dönemde meta, bilgi ve teknoloji edinerek daha iyi bir geleceğin parçası olunacağı rüyası aşılanmıştır. Bu doğrultuda 1950'ler ve 1960'lar gelecek zaman tasviri, teknolojik edinimler doğrultusunda mimari tasarımlara ve endüstriyel ürün tasarımlarında da vücut bulmuştur. Yeni yapı malzemeleri ve üretim tekniklerinin imkan verdiği heykelsi ve amorf formlara sahip tasarımlar dönemin uzay çağı heyecanını ve gelecekçi vizyonunu yansıtmıştır. Giyim sektöründen, elektronik eşyalara, dönemin pek çok ürünü yenilikçi tasarımların öncüsü olmuştur.

3.1. BİLİM KURGU

Bilimkurgunun farklı dallarında, eserin yaratıldığı dönemin sosyal, ekonomik ve teknolojik şartlarının olumlu ve olumsuz yönleriyle irdelenip, fantastik öğelerle harmanlanarak ileri aşamalara taşınmasıyla gelecek tasvirleri yapılır. Barışçıl yada tehditkar dünya dışı yaşam biçimleri, insanoğlunun zamanda ve uzayda yaptığı yolculuklar, iktidarı ele geçirmiş yapay zekalar bilim kurgu sanatında kullanılan fantastik öğelerdendir.

Hayalgücü, düşler ve mahrem dünya görüşlerinin derinliklerini dolaylı yollardan imgelelendiren bilimkurgu sanatının tarihi M.Ö. 2. yüzyılda Lukianos tarafından kaleme alınmış, Olmuş Bir Öykü adlı esere kadar uzanmaktadır (Somay, 1991). Amacı çok tanrılı pagan inançlarını eleştirmek olan eser Ay'a yapılan bir seyahati anlatmaktadır.

17. yüzyılda Francis Bacon tarafından yazılmış Yeni Atlantis (1629) adlı eser geleceğin bilim ve teknolojisi anlatmaktadır. 19. yüzyılda Jules Verne tarafından kaleme alınmış Aya Seyahat (1865), Herbert G. Wells'in Zaman Makinesi (1895) ve marslıların dünyayı işgalini anlatan eseri Dünyalar Savaşı (1898) gibi fantastik öykü ve romanlar modern bilimkurgu sanatının temellerini oluşturan eserlerdir (Somay, 1991).

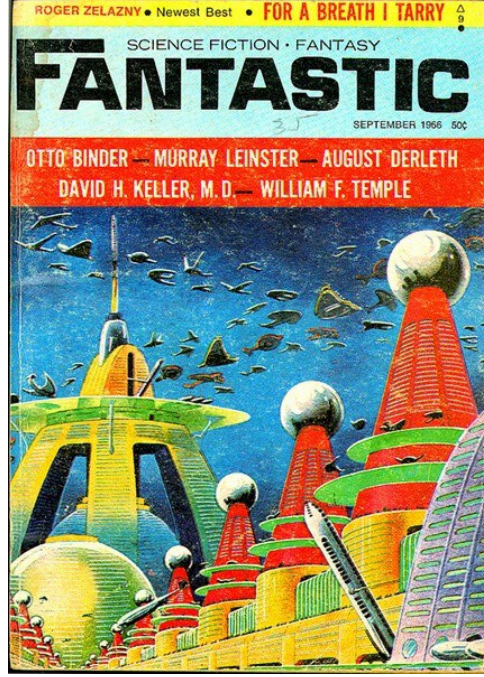
Şekil 3.6. Amazing Stories, Frank R. Paul, 1927. Şekil 3.7..Amazing Stories, Frank R. Paul, 1928.

Lüksemburg asıllı Amerikalı bilimkurgu yazarı, mucit ve bilimkurgu edebiyatının en prestijli ödülllerinden sayılan Hugo ödülünün isim babası Hugo Gernsback tarafından 1926 senesinde yayınlanmaya başlanan Amazing Stories isimli bilimkurgu ve fantastik kurgu hikayelerinden oluşan dergi (Şekil 3.6.) pek çok bilimkurgu yazarının tanınmasını sağladığı gibi Bilimkurgu⁵ terimini de gündelik dile kazandırmıştır (URL-7, 2006).

İlk sayısı Nisan 1926'da, son sayısı Nisan 2005'de yayınlanan ve yalnızca bilimkurguya adanan ilk dergi olan Amazing Stories'in logosu ve kapak illüstrasyonları Frank R. Paul tarafından gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.7.). Böylelikle temelini derginin içerdiği hikayelerden alan, bilimkurgu ve fantastik gelecek kurguları üzerine detaylı ve kapsamlı ilk illüstrasyonlar ortaya çıkmıştır.

⁵ Science-fiction

Gelecek zaman kurguları ve fantastik öğeleri barındıran dönemin öncüsü niteliğindeki diğer çalışmalar, Ekim 1939 senesinde ilk sayısı yayınlanan fantastik bilimkurgu çizgi roman serisi Marvel Comics ve Fantastic dergileridir (Şekil 3.8.).

Şekil.3.8. Geleceğin şehri tasviri, Fantastic dergisi, 1966

1950'lerin ve 1960'ların teknolojik ve sosyal gelişmelerden etkilenen fantastik gelecek vizyonu, popüler bilim kurguya altın çağını yaşatmıştır. Bilim kurgu sanatının edebiyat, sinema, televizyon dizileri ve animasyon dallarında pek çok kült çalışması bu dönemde ortaya çıkmıştır.

3.1.1. Bilimkurgu Edebiyatı

Rus asıllı Amerikalı yazar ve bilim adamı Isaac Asimov bilimkurgu dalında, I Robot (Ben Robot, 1950), Foundation (İmparatorluk, 1951), Foundation and Empire (Altın Galaksi, 1952), Second Foundation (Gizli Tanrılar, 1953), Naked Sun (Güneşin Tanrıları, 1957) gibi önemli eserlerini bu dönemde yayınlamıştır. Isaac Asimov nüfus artışı ve küresel ısınma gibi problemleri öngörmüş, eserlerinde yapay zeka, robotlar, uzay yolculuğu, galaksinin fethi ve zaman yolculuğu gibi bilimkurgunun belli başlı konularını işlemiştir (URL-8,2006).

Amerikalı yazar Ray Bradbury, bilinmeyen bir zamanın gelecek kurgularının yapıldığı ve içinde distopya⁶ toplum tasvirleri barındıran önemli bilimkurgu eserleri, *The Martian Chronicles* (Mars Yıllıkları, 1950) ve *Fahrenheit 451* (1953) adlı romanlarını aynı dönemde yazmıştır. Yazar, *The Martian Chronicles* adlı eserinde, insanlığın mars gezegenini fethederek kolonileştirme girişimlerinde karşılaştıkları beklenmedik durumları anlatarak, dünya üzerinde yaşanan politik ve sosyal sorunlara gönderme yapmıştır (URL-9, 2006). *Fahrenheit 451* romanında yazılı bilginin yasaklandığı, kitapların yakılarak imha edildiği, tarih ve kültürün sistemli bir şekilde yok edildiği bir gelecek kurgulayarak sansürü, totaliter yönetimleri, kültür endüstrisini ve yarattığı yaşam tarzını keskin bir şekilde eleştirmiştir (URL-9, 2006).

Fantezi Edebiyatı'nın öncüsü olan J.R. Tolkien, *Hobbit* (1937) ve ardından gelen *Yüzüklerin Efendisi* üçlemesini 1954 ve 1955 yıllarında Amerika'da yayınlamış, 1968 yılında dünyaca ün kazanmıştır.

Arthur C. Clarke eserlerini, bilim adamı olmasından kaynaklanan bilimselliğe ve teknolojik temellere dayandırmakla beraber metafizik ve mistik olaylarla desteklemiştir (URL-10, 2006). Modern bilimkurgu edebiyatının en önemli yazarlarından olmakla beraber fizik ve matematik eğitimi almış olan Arthur C. Clarke uydu ağlarının kurulmasıyla haberleşme sağlanması fikrini ilk defa ortaya atan kişidir.

1951 yılında yayınlanan ve milyonlarca yıl önce üstün bir tür tarafından yaratılmış ve Ay üzerinde bir dağda gizemle duran yabancı bir yapıyı anlatan *The Sentinel* (Gözcü) adlı kısa öykü, Arthur C. Clarke'ın Stanley Kubrick ile birlikte senaryosunu yazdığı *2001: A Space Odyssey* (2001: Bir Uzay Destanı) adlı sinema filminin temelini oluşturmuştur. Daha sonra yazar *2001: A Space Odyssey* (1968) isimli romanı aynı adlı filmin senaryosundan esinlenerek kaleme almıştır. İlerleyen yıllarda romanın devamı niteliğindeki *2010: Odyssey Two* (2010: Uzay Efsanesi 2, 1982), *2061: Odyssey Three* (2061: Uzay Efsanesi 3, 1988) ve *3001: The Final Odyssey* (3001: Son Efsane, 1997) eserleri yayımlanmıştır.

Bilimkurgu edebiyatının bir diğer önemli eseri *Solaris*'tir. Aslen tıp eğitimi almış Polonyalı yazar Stanislaw Lem tarafından kaleme alınmış bilim kurgu romanı *Solaris* ilk olarak 1961 yılında Varşova'da yayımlanmıştır. Eser, *Solaris* isimli gezegenin

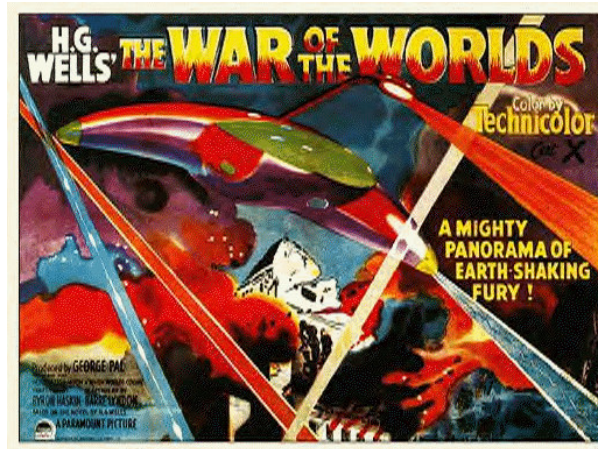
⁶ Distopya: Anti- ütopya, karşı ütopya.

yüzeyini kaplamış ve bilimsel olarak açıklanamayan fiziksel fenomenlerle zeka belirtileri gösteren, insanların bilinçaltına inip hükmedebilen okyanus formu bir organizmayla insanoğlu arasında başarısızlıkla sonuçlanan bir iletişim denemesini konu eder. Eserlerinde soğuk savaşın etkisi görülen yazar, atom bombasına da vurgu yaparak güç dengelerini nükleer silahlarla tasvir etmiştir. (URL-11, 2006)

Yazarının en önemli çalışması olarak kabul edilen bilimkurgu eser, 1972 yılında Andrei Tarkovsky tarafından, 2002 yılında da Steven Soderbergh tarafından sinemaya uyarlanmıştır.

3.1.2. Bilimkurgu Sineması

Bilimkurgu sineması 1950'lerde ve 1960'larda dünyanın uzaylılar tarafından işgali ve zamanda yolculuk gibi fantastik temaları işlemiştir. Bu yapımların büyük bir çoğunluğu bilimkurgu romanlarının sinemaya uyarlamalarıdır.

Şekil 3.9. Dünyalar Savaşı film afişi 1953.

Şekil 3.10. Dünyalar Savaşı, istila sahnesi.

Dönemin bilim kurgu sinemasının en önemli eserlerinden biri, yazar Herbert G. Wells'in War of the Worlds (Dünyalar Savaşı, 1898) romanının aynı adlı uyarlamasıdır. Macar yönetmen George Pal tarafından yapımcılığı üstlenilmiş, War of the Worlds, Byron Haskin tarafından 1953 senesinde yönetilmiştir (Şekil 3.9.). Uzaylıların bilinmeyen bir zamanda dünyayı işgalini anlatan filmde, istila sahnelerinde kullanılan görsel efektler (Şekil 3.10) döneminin öncüsü niteliğindedir (URL-12).

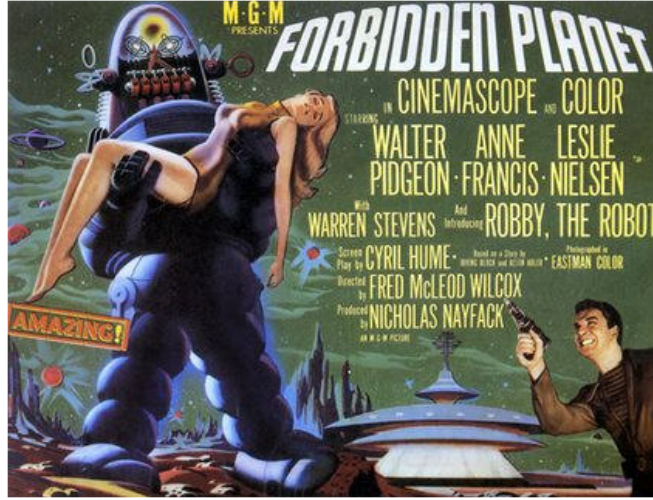
Şekil 3.11. Zaman Makinesi, film afişi, 1960.

Şekil 3.12. Zaman Gezini, Zaman Makinesi, 1960.

Aynı dönemde yapımcı George Pal tarafından gerçekleştirilmiş bir diğer uyarlama Herbert G. Wells'in 1895 tarihli romanı olan Time Machine (Zaman Makinesi) adlı filmidir (Şekil 3.11.). 1960 senesinde çekilmiş film İngiliz bir mucitin keşfettiği

zaman makinasıyla yaptığı seyahatler anlatılmaktadır. Zaman Gezgini olarak adlandırılan mucit (Şekil 3.12.), keşfettiği zaman makinesiyle önce 1940 daha sonra 1966 senelerine gider ve savaşlarla karşılaşır. Gezginin zaman yolculuğunda yaptığı son yolculuk 20.yüzyılda yaşanan nükleer savaş sonrasında insan ırkının mutasyona uğrayarak barış sever Eloi ve saldırgan ve canavarımsı Morlock'lar olarak ayrımına uğradığı 802,701 senesidir (URL-13,2006).

Şekil 3.13. Forbidden Planet film afişi, 1956.

1956 senesinde yönetmen Fred M.Wilcox tarafından gerçekleştirilmiş Forbidden Planet (Yasak Gezegen), 2200 senesinde dünyadan 16 ışık yılı uzakta varolan Altair IV adlı gezegene keşif için gönderilen dünyalıları ve onların karşılaştığı üstün ve yıkıcı teknolojiyi görselleştirmiştir (Şekil 3.13.). Filmin gelecek kurgusunda uzay yolculuğu ve başka gezegenlerde yaşam temalarıyla beraber insanlık tarafından geliştirilen yapay zekanın özgür düşünme yetisi kazanarak bir tehdit haline dönüşmesi işlenmektedir.

Şekil 3.14. Forbidden Planet.

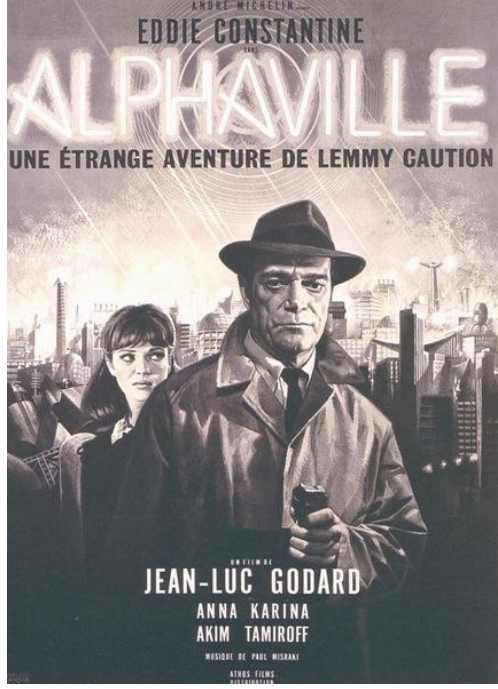
Bir bilimkurgu yapıtı olarak, geleceğin yaşam biçimi tasvirlerinde fantastik uzay araçları ve teknolojik gereçlerin ötesine geçerek minimal modernist iç mekanları ve stilize edilmiş kostüm detaylarını (Şekil 3.14.) işlemiş olan filmin görsel efektleri Oskar ödülüne aday gösterilmiştir (URL-14, 2006).

Kurgusal olarak insanlığa barışçıl amaçlarla hizmet eden, daha önceki bilimkurgu filmlerinde yapılan robot tanımlarında farklı olarak bir kişiliği ve duyguları olan ve ilk defa Forbidden Planet filminde sahne almış Robby (Şekil 3.15.) adlı robot karakterinin bilimkurgu dalında gerçekleşmiş pek çok film, televizyon dizisi ve reklam yapımının ikonuna dönüşmüş olmasıdır (URL-14, 2006).

Şekil 3.15. Robot Robby.

La Jetée (Jet), 1962 senesinde Fransız yönetmen Chris Marker tarafından gelecekçi bilimkurgu dalında gerçekleştirilmiş 28 dakikalık bir kısa filmidir (URL-15, 2006). 3. Dünya Savaşı sonrasında büyük bir kısmı yıkıma uğrayan dünyada yeraltı mağaralarında sürdürülen hayatlar ve çeşitli deneylerle zaman içinde bir çatlak bulup hem geçmiş, hem de geleceği düzeltme çabasına girilen bir gelecek tasviri barındıran fimde insan ırkını kurtarabilmek için zamanda yolculuk yaparak önce geçmişe daha sonra da geleceğe yapılan yolculuklar konu edilmiştir. Kurgusunun montaj yerine kolaj tekniğiyle yapılmış olmasıyla, film, gelecekte yaşanacak bir dünya savaşının yıkıcılığını görsel anlamda dramatik olarak güçlendirmekle beraber sinemada modernist anlatının bilimkurguya uyarlanışında en üst düzeye erişmiş eser olarak kabul edilmiştir (URL-15, 2006).

Şekil 3.16. Alphaville film afişi, 1965.

1965 senesinde Fransız Yeni Dalga sinemasının öncülerinden yönetmen Jean Luc Godard tarafından gerçekleştirilmiş Alphaville (Şekil 3.16), bilinmeyen bir gelecek zamanda insanların bireysel seçim yetisine sahip olmadıkları, üstün bilgisayarların kontrolü altında tüm ayrıntıları belirlenmiş bir yaşam sürdürdükleri distopya şehrinde yaşanan detektif öyküsünü konu eder.

Şekil 3.17. Alpha-60

Film, gelişmiş teknolojinin hakimiyetiyle insanın duygularının ve yaratıcılığının, kendisine dikte edilen kurallar ve kısıtlamalar yoluyla salt mantıkla yer değiştirmesini çarpıcı bir biçimde yansıtmaktadır (URL-16, 2006). Alpha-60 adlı yapay zekaya sahip üstün bilgisayar yönettiği şehir halkının beyni yıkanmıştır (Şekil 3.17.). Bilgisayarın yaratıcısı olan bilim adamı ise aynı halkın gözünde tanrılaşmıştır.

Hayali Alphaville şehrinin sakinleri aşk ya da bilinç gibi insanın özgür iradesiyle bağıntılı kelimeleri tanımamakta, neden kelimesini bir soru olarak değil bir cevap olarak kullanmaktadır.

Şekil 3.18. Alphaville, gelecek kurgusu.

Filmde insan bilincinin bilgisayarlar tarafından şekillendirilerek matematiksel, hatasız ve tekdüze bir mantık işleyişine dönüştürülmesi ve totaliter yönetimin özgür iradeyi baskılaması gibi temalar doğrultusunda Modernizm ve makinalaşmaya bilimkurgu çerçevesinde bir eleştiri getirilmiştir (URL-16, 2006).

Şekil 3.19. Alphaville, gelecek kurgusu, iç mekan.

Filmin bir diğer özelliği gelecek kurgusunu yansıtmak için özel efektlere ve setlere başvurulmamasıdır. Godard'ın geleceğe ilişkin vizyonunun, dönemin Fransası'nın büyük ışıklı caddeleri (Şekil 3.18.) ve modern mimari örnekleriyle şekillenmesi (Şekil 3.19.), derinlik ve yükseklik algılarının karmaşasıyla birleşerek Alphaville'i bir tür hayali şehire dönüştürmüştür. Bu anlamda Alphaville, film noir⁷ atmosferine sahiptir.

⁷ Film Noir: Fransız film eleştirmenleri tarafından, suç, şiddet ve aç gözlülük öğelerinin toplumdaki kötülüğün gizli çatışma eğilimiyle birlikte sinemaya metaforik bir yansımasını tanımlamak için ortaya atılan kavram, kara film.

Yönetmen Jean Luc Godard siyah beyaz filmde, ışık oyunları ve yakın plan detay çekimleriyle minimal olduğu kadar bilgisayarın temsil ettiği soğuk, mesafeli ve steril bir gelecek zaman atmosferi yaratmıştır.

Şekil 3.20. Fahrenheit 451 film afişi, 1966.

1960'lar bilimkurgu sinemasının distopya gelecek vizyonuna sahip diğer bir film, Amerikalı yazar Ray Bradbury'nin Fahrenheit 451 adlı eserinin, 1966 senesinde Fransız yeni akım filmlerinin öncülerinden yönetmen François Truffaut tarafından aynı isimle gerçekleştirilmiş beyaz perde uyarlamasıdır (Şekil 3.20.).

Şekil.3.21. Fahrenheit 451 filminden sahne.

Şekil.3.22. Fahrenheit 451 filminden sahne.

Geleceğe dair kaygılı yaklaşım barındıran film, idealist ve fanatik yöneticilerin, bilim adamlarının ve politikacıların yalan ve hile yoluyla toplumu aslında var olmayana ikna etmeleri ve sahte bir gerçekliğin kölesi haline getirmelerinin eleştirisini yapmaktadır (URL-18, 2006).

Film, kitap okumanın ve kitap bulundurmanın suç olarak kabul edildiği (Şekil 3.21.), itfaiyecilerin görevinin buldukları kitapları yakarak imha etmek olduğu (Şekil 3.22.) bir toplumu anlatmaktadır. Okuma yazması olmayan bu toplum, çalışarak, cahil bir toplumun düşünmeyeceği için mutsuz olmasına imkan olmadığına inan bir yönetimin dikte ettiği kurallara uyararak ve içeriksiz televizyon programlarını izleyerek derinliksiz bir hayat sürdürmektedir.

Şekil 3.23. Fahrenheit 451, itfaiye arabası.

Şekil 3.24. Fahrenheit 451 filminden sahne.

Gelişmiş kapitalizm ve tüketim toplumunu hedef alan film (URL-18, 2006), bilinmeyen bir gelecek zamanda geçmektedir. Filmin kasvetli ve renksiz genel atmosferi dikkat çekmek amacıyla kullanılmış kırmızı renk vurgularıyla kırılmıştır (Şekil 3.23. ve Şekil 3.24.). Gelecek zaman kurgusu için özel efektlere başvurulmamış ve fantastik setler kurulmamıştır. Ancak her bir evde bulunan çok sayıda uydu anteni ve halkın televizyon tutkusu gelecekte insanların medyaya olan bağımlılıklarını öngörüsü olmuştur. Bununla beraber iç mekanlarda neredeyse her bir duvara bağlanmış telefon aygıtlarıyla gelecekte iletişimin kazanacağı önem hicvedilerek vurgulanmıştır.

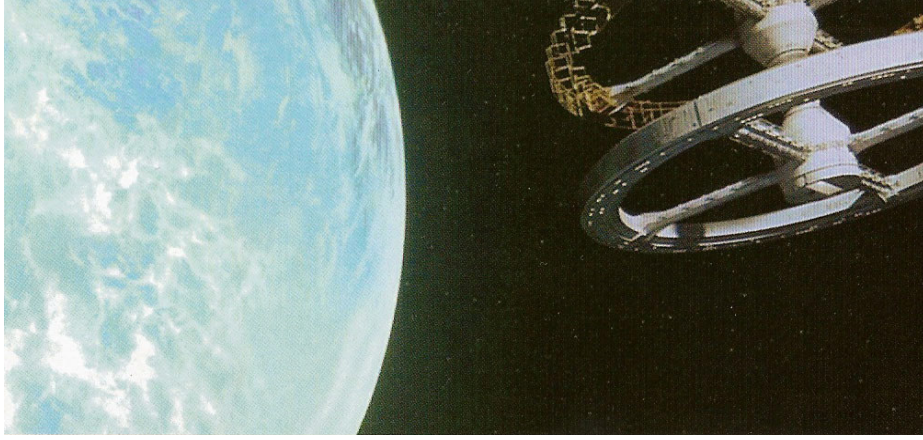

Şekil 3.25. 2001: A Space Odyssey film afişi, 1968

Stanley Kubrick, 1966 senesinde, uzay çalışmaları ve gelecek temaları çerçevesinde insanlık ve evrenin ilişkisi üzerine ciddi bir film çekmeye karar vermiş, sinemada bilimkurgu tarzına itibar kazandıran ve bu tarz filmlere ciddiyetle yaklaşılmasını sağlayan bir başyapıtın çalışmalarına başlamıştır.

Yönetmen bilimkurgu filminde mantıklı ve ikna edici bir vizyon yaratmak adına 18 ay boyunca döneminin en prestijli bilimkurgu yazarı ve bilimadamı Arthur C. Clarke ile beraber ortak çalışma yürütmüştür. Yazarın 1948 tarihli kısa hikayesi, The Sentinel ilham kaynağı olmuş ve varoluş, uzay, insan ve evrim üzerine günümüze kadar uzanmış tartışmalar yaratacak, 2001: A Space Odyssey (2001: Bir Uzay Destanı) filminin senaryosu yaratılmış ve 1968 yılında filme alınmıştır (Şekil 3.25.).

Film, tarih öncesi primatların evrim geçirerek alet kullanmalarına ön ayak olan dünya dışı bir siyah taşın, 2000’li yıllarda teknolojiye hakim olmuş ve uzay yolculukları yapan insanlığın karşısına Ay yüzeyinde tekrar çıkmasını ve bu taşın Jupiter gezegenine gönderdiği sinyalleri takip ederek uzun bir yolculuğa çıkan insanların hikayesini anlatmaktadır.

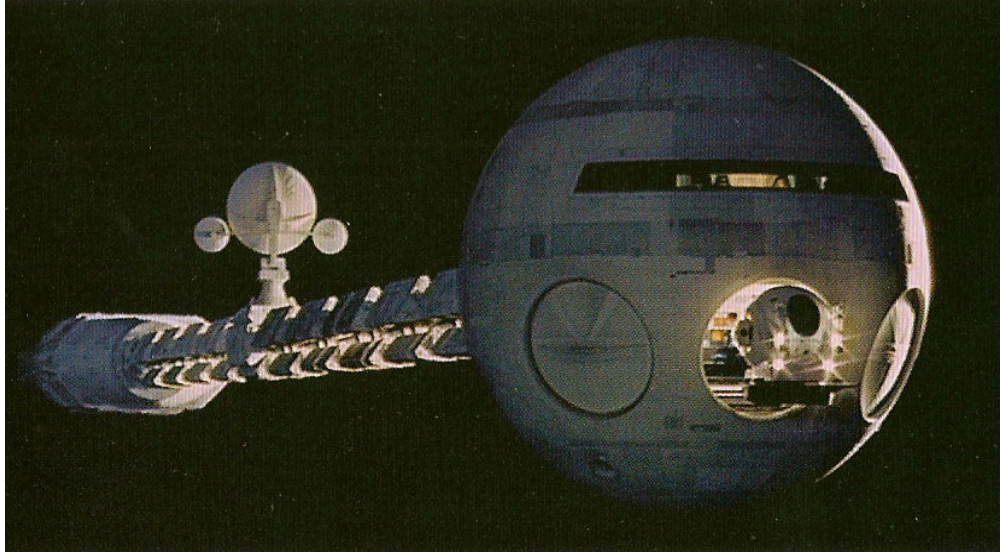

Şekil 3.26. Uzaydan gözüken dünya kurgusu.

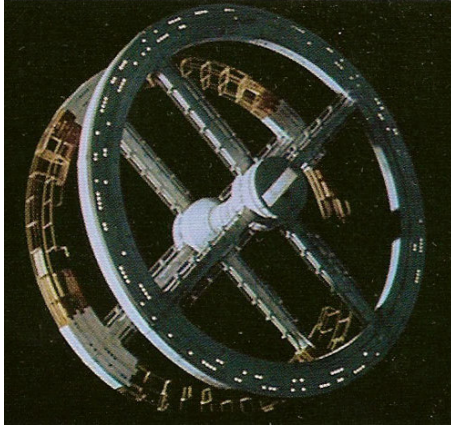
Yönetmen Kubrick, filmin gerçekçi olabilmesi için mevcut teknolojiler ve geleceğin olası edinimleri hakkında NASA, IBM, General Motors gibi bilimsel kuruluşlar ve özel şirketlerin uzmanlarıyla bilimadamlarının danışmanlığından faydalanmıştır. Bu sayede filmin kurguladığı gelecek vizyonu bünyesinde uzay yolculuğu, uzay mekiklerinin iç ve dış tasarımları, bu mekiklerde sürülen yaşamlardan kesitler tüm detaylarıyla izleyiciye aktarılmıştır (URL-19, 2006). Henüz Ay'a ayak basmamış insanoğlu 1968 senesinde, 2001: A Space Odyssey filmi aracılığıyla ilk defa Dünya gezegenini uzaydan gösteren, gerçeğe en yakın sahneyle karşılaşmıştır (Şekil 3.26.). Filmin gelecekçi öğeleri daha önce gerçekleştirilmiş bilimkurgu filmlerinden farklı olarak, detaylandırılmaları ve gerçekçilikleriyle öncü nitelik taşımıştır (Erk, 2004). Yerçekimsiz ortam, ay üzerinde kurulmuş yerleşke ve uzay gemisi tasarımları günümüzde halen bilimkurgu filmlerine ilham kaynağı olmaktadır.

Filmin gelecek zamana kurgusu dahilinde yaratılmış en dikkat çekici karakter duyguları, özgür iradesi, karar verme ve yönetme yetisi olan güçlü egosuyla insanları küçük gören yapay zeka HAL9000 adlı üstün bilgisayardır. İnsan ve insanın mükemmellik arayışıyla yarattığı makine arasında oluşan karmaşık ilişkiyi yansıtan karakterin, insani zaaf lar ve zayıflıklar göstermesiyle yine insan tarafından devre dışı bırakılması, bünyesinde yapay zekanın gelecekte insanlığın üstesinden gelebileceği bir tehdit olarak algılandığı düşüncesini barındırmaktadır (URL-20, 2006).

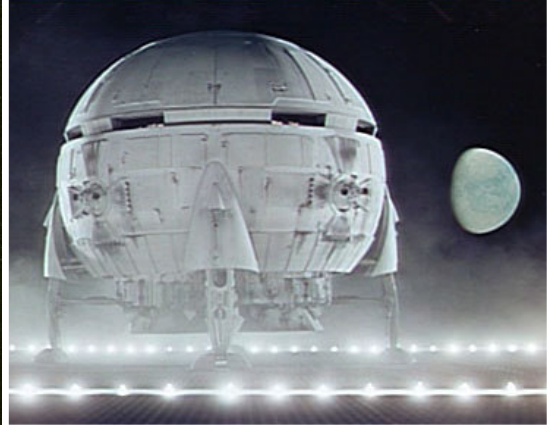
2001: Bir Uzay Destanı filminde Discovery 1 (Şekil 3.27.) ve Aries (Şekil 3.29.) isimlerinde özgün tasarlanmış uzay mekikleri, Hilton Uzay İstasyonu (Şekil 3.28.) ve Clavius Ay Üssü gibi gelecek kurgusu barındıran mekanlar bulunmaktadır.

Şekil 3.27. Discovery Uzay Mekiği.

Şekil 3.28. Hilton Uzay İstasyonu.

Şekil 3.29 Aries Uzay Mekiği.

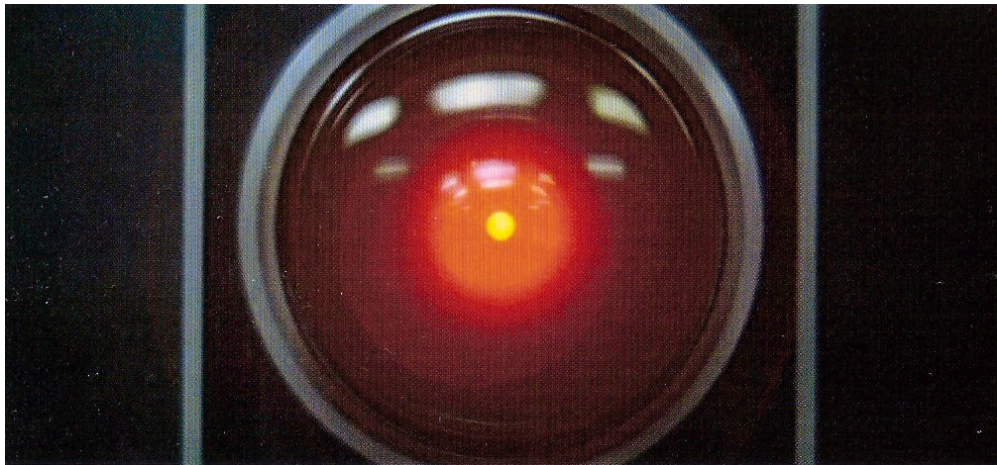

Şekil 3.30. Aries Uzay Mekiği, iç mekan.

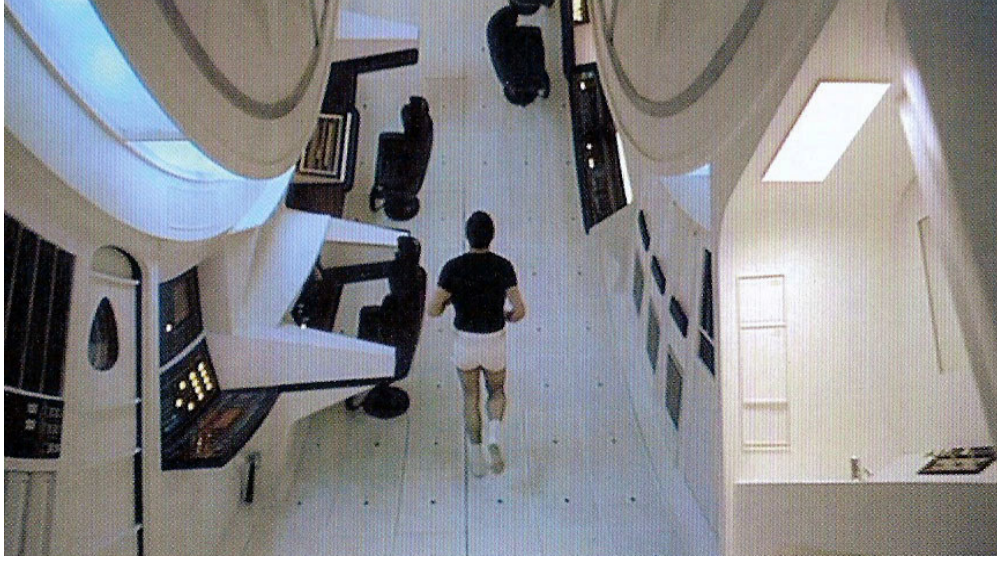

Şekil 3.31. Hilton Uzay İstasyonu, iç mekan.

Uzay mekikleri ve uzay yerleşkelerinin formu küre, silindir ve prizmadan oluşmaktadır. Mekiklerin dairesel formları, iç mekanların düşey ve yatay düzlemlerine kavisli yüzeyler olarak yansımıştır. İç mekanların diğer bir ortak noktası, sadeliği, sistemi ve sterilliği temsil eden beyaz renkte olmalarıdır. Görsel olarak monotonluğu kırmak adına beyaz mekanlarda canlı ana renkler olan sarı ve kırmızı ve mavi renklerde obje ve detaylar konumlandırılmıştır (Şekil 3.30.). Hilton Uzay İstasyonu lobisinde Fransız Olivier Mourgue tasarımı olan Djinn serisi kırmızı renkte oturma elemanları kullanılmıştır (Şekil 3.31.). Filmde HAL9000'ün iletişim ve algı organını, kırmızı bir kamera objektifi temsil etmiştir (Şekil 3.32.). İç mekanda yeterince geniş alan olmasına rağmen yapay zekanın izleyen gözü mahremiyeti ortadan kaldırmıştır (Şekil 3.33.).

Şekil 3.32. HAL9000.

Şekil 3.33. HAL9000 kamerasından Discovery mekiği iç mekanı.

Uzay yolculuğu, küçük, taşınabilir, düz ekran televizyonlar, çoklu televizyon kanalları, ortalama bir satranç oyuncusunu yenebilecek yetenekte bilgisayarlar, çok basamaklı telefon numaraları, IBM ve Hilton Hotelleri gibi şirketlerin günümüze ulaşması gibi isabetli gelecek öngörülerine sahip filmde insanı derin uyku kipinde yaşatabilecek teknoloji, özgür iradeye sahip yapay zeka ve insanlı uzay mekiklerinin uzun mesafe yolculukları gibi gelecek zaman unsurları kurgulanmıştır.

3.1.3. Bilimkurgu Televizyon Dizileri

Star Trek (Uzay Yolu), yönetmen ve yapımcı Gene Roddenberry tarafından 1966 senesinde yaratılmış ve yayınlanmış bir bilim kurgu televizyon dizisidir. Her bölümün başında yayınlanan açılış sloganıyla uzayın sınırlarını zorlayan insanoğlunun daha önce kimsenin gitmeye cesaret edemediği uzak galaksilere giderek yeni yaşamlar ve medeniyetlerin arayışına geçtiği bir geleceği anlatan bilimkurgu dizi günümüze kadar popülerliğini korumuştur (URL-21, 2006).

Uzay yolu dizisi, 3. Dünya Savaşı sonrasında, İnsan ırkının evrendeki diğer bilinçli canlılarla beraber barışçıl amaçlarla kurdukları Birleşik Gezegenler Federasyonu'nun görevlendirdiği USS Enterprise ncc-1701 (Atılğan Yıldız Gemisi) (Şekil 3.34.), mürettebatının (Şekil 3.35.) evrende bilinmeyen noktaları keşfetmek ve yeni yaşamlar bulmak için yaptıkları yolculukları ve başlarından geçen maceraları anlatmaktadır.

Şekil 3.34. USS Enterprise ncc-1701, 1966.

Şekil 3.35. Enterprise mürettebatı, 1966.

Dizi, ileri uzay teknolojisiyle evrenin sınırlarının keşfedildiği, gelişmiş bilim ve bilgi teknolojileri sayesinde kütlelerin ışınlanarak yer değiştirebildiği, hastalıkların teşhis ve tedavilerinin dakikalarla sınırlı olduğu, hologram görüntülerle iletişimin sağlanabildiği hayali bir geleceği tasvir eder.

Şekil 3.36. Enterprise mekiği kaptan güvertesi, 1966.

Dizinin gerçekleştirildiği 1960'lar döneminin güncel sosyal ve politik olaylarının yansımaları, bu hayali gelecek kurgusuyla bütünleştirilmiş, emperyalizm, sınıf kavgası, ırkçılık, insan hakları ve teknolojinin etkileri gibi konuların eleştirileri yapılmıştır (Snyder,1995). Dizide kullanılmış kostümler, aksesuarlar, uzay mekiği güvertesinde konumlandırılmış kontrol panelleri ve iletişim araçları (Şekil 3.36.) dönemin gelecekçi tasarımlarına ilham vermiştir.

The Jetsons (Jetgiller), 20. yüzyılın ikinci yarısında popüler televizyon animasyon dizilerinin yapımcılığını üstlenmiş Hanna Barbera Productions şirketi tarafından yaratılmıştır. 2062 senesinde yaşayan klasik bir Amerikan ailesinin kültürü ve yaşam biçimini yansıtan bir durum komedisi olan çizgi dizi, televizyonda ilk defa 1962 senesinde yayınlanmıştır.

Jetgiller, Amerikan çekirdek aile tanımına uygun şekilde, anne Jane Jetson, baba George Jetson, genç kız evlat Judy ve erkek çocuk Elroy ve köpek Astro'dan oluşur. Bu aileye daha sonra ev işlerini yapmakla görevli robot Rosie katılmıştır. Baba işe giderken çocuklar okullarına devam eder, anne ise ev işleri ve alışverişle zaman geçirir.

Şekil 3.37. The Jetsons, 1962.

Şekil 3.38. The Jetsons, iç mekan.

Aile kavramına geleneksel yaklaşan çizgi dizide gelecekçi yaklaşımı yaşam alanları, ulaşım, iletişim araçları, şehircilik ve iş hayatı tasvirlerinde görülür. Ailenin babası George Jetson , Spacely Space Sprockets firmasında haftada 3 gün, günde 3 saat çalışmaktadır ve işyerindeki görevi tek bir bilgisayar tuşuna basmaktır. Gelişmiş teknoloji sayesinde insan iş gücüne gerek duymadan mekanik bir hayat sürülmektedir. Bu duruma rağmen dizi karakterleri yoğun işlerden, hayatın zorluklarından şikayet etmektedir.

Jetgiller, gelişmiş robot makineler, uzaylılar, hologramlar ve tuhaf buluşların olduğu gelecekçi bir ütopya şehrinde yaşamaktadır. Şehir, yüksek kolonlar üzerine yerleştirilmiş organik formlarda binalardan oluşmaktadır (Şekil 3.37.). Ulaşım gökyüzünde, genelde eliptik formlarda uçan araçlar sayesinde gerçekleşmekte, binaların içerisinde bir mekandan diğerine geçmek için yürüyen bantlar, yürüyen merdivenlerle ve vakumlu hava tüpleri kullanılmaktadır. Geleceğin şehrinde iletişim büyük ekranlı görüntülü sistemlerle sağlanmaktadır. Jetgillerin yaşadığı ev eliptik forma sahiptir. Dış yüzeyi tamamen transparan olan evin içinde de bölücü duvar görülmemektedir (Şekil 3.38.). Gerek Jetgil ailesinin evinin, gerek yaşadıkları geleceğin şehri tasarımlarında kullanılan stilin 1950'ler ve 1960'larda Amerika'da Google olarak adlandırılmış uzay çağı tasarımlarını çağrıştırdığı yorumları yapılmıştır (URL-22, 2006).

3.2. REKLAM KAMPANYALARI

Bir ürünün ya da hizmetin görsel ve işitsel iletişim araçlarında tanıtılarak kamuoyuna iletilmesine yönelik faaliyetlerin tümü reklam olarak tanımlanır (Becer,1999). Reklam yoluyla, tüketicinin dikkatini metanın üzerine çekerek ilgisini uyandırmak, metayı arzulamak ve tüketicinin bu metayı edinebileceği yere yönlendirmek hedeflenir. Reklamın, varsa, öznelinin ya tüketicinin olmak istediği ya da ürünü elde ettiğinde çevresinde bulunacak kişilerdir (Heinmann, 2005). Reklamın kullandığı dil, pazarlaması yapılan ürüne ancak sahip olduğunda gerçekleşecek bir gelecek zamana yöneliktir (Şekil 3.39).

John Berger (1986), reklamın amacını ve izlediği yolu şöyle açıklar:

“Reklamın amacı, seyircide içinde bulunduğu yaşamdan bir ölçüde, memnun olmadığı duygusunu kamçılamaktır. Toplumun yaşamında değil, kendi özel yaşamında bir eksiklik duymalıdır seyirci. Reklam seyirciye, sunulan nesneyi aldığı anda yaşamının daha iyi olacağını söyler; ona içinde bulunduğu yaşamdan daha iyi bir yaşam önerir.”

Şekil 3.39. “Geleceği SONY ile Avcunuza Alın”, Sony televizyon reklam kampanyası, 1963.

Reklamın ve reklamcılığın tarihi matbaa makinesinin bulunmasına kadar uzansada modern reklamcılık Endüstri Devrimiyle piyasaya çıkan yeni ürünleri tanıtımı ve pazarlanması amacıyla gelişmiştir. Modern Batı ülkelerinde 1950’lerde sağlanan ekonomik refah sayesinde tüketicinin alım gücü yükselmiş, piyasada ürün çeşitliliğiyle doğru orantılı olarak firmalar arası rekabet artmıştır (Lerner ve diğ.,1993). Reklamcılık sektörünün gelişimi bu nedenle aynı döneme isabet etmiş, modern reklamcılık haksız rekabeti önleyen ve ürün tanıtımında tüketicuyu yanlış yönlendirecek bilgileri kısıtlayan bir dizi kuralla şekillenmiştir. Reklamcılığa getirilen bu kısıtlamalar sektörde yeni arayışlar başlatmıştır.

Şekil 3.40. “Çirkin, ama sizi oraya taşır”, Volkswagen reklam kampanyası, 1969.

Reklamcılık tarihine Yaratıcı Devrim⁸ olarak geçen bu dönemin reklam kampanyalarında pazarlanan ürünü betimleyen uzun metinlerin yerini tüketicinin dikkatini çekecek yaratıcı, kısa ve öz sloganlar almıştır (Heinmann, 2005). Doyle Dane Bernbach tarafından Volkswagen otomobilleri için tasarlanmış reklam kampanyası (Şekil 3.40.) dönemin yeni reklamcılık anlayışının en çarpıcı örneklerindendir.

Şekil 3.41. “Otomatik Ev Çamaşırhanesi 1965?” New Departure Rulman Reklam kampanyası, 1955.

⁸ Creative Revolution

Reklamcılıkta pazarlama yöntemi tüketim malının niteliklerinin piyasada tanıtılması üzerine kurulmuşken 1950'ler de ve 1960'lar da ürünün vaad ettiği yaşam biçimi diğer bir deyişle imajı ön plana geçmiştir. Bu dönemde reklam endüstrisi sosyal ve politik olumsuzlukları barındırmayan tam da aksine idealize edilmiş Amerikan rüyası yansıtan homojen ve steril bir kurguya sahiptir (Şekil 3.41.).

Şekil 3.42. Ericofon reklam kampanyası, Ericsson 1956

David Harvey'in (1990) dile getirdiği gibi, 1950'ler ve 1960'lar da reklam ve medya imajları kültürel pratikte bütünleştirici bir rol oynayarak bir kitle kültürü olan Popüler kültürü yaratmıştır.

Ericsson firmasının 1956 senesinde yenilikçi ürünü Ericofon telefonları için gerçekleştirdiği reklam kampanyası (Şekil 3.42.) bir yandan kitle üretimini yansıtmakta, diğer yandan kurgusunda kullanılan kostüm, renk ve dekor öğelerinin yaptığı çağrışımlarla bilimkurgu filmlerine atıfta bulunarak geleceği bir imaj yaratmaktadır.

Şekil 3.43. “Marşlılar IFIC talep ediyor.” Beech-Nut Sakızları, 1958

Şekil 3.44. Smirnoff Vodka, 1966

Reklam sektöründe kaydedilen imaj yaratmaya yönelik yeni yaklaşım 1950’ler de ve 1960’lar da teknolojik gelişmelerden feyz alan gelecekçi bir kurguyla dışa vurulmuştur. Reklam kampanyalarında gelecekçi uzay çağı yaklaşımları, gezegenleri, astronot kaskını, uzay mekiğini, uydu formlarını ve dünya dışı canlıları çağrıştıran objeler ve metalik renklerin kullanılması (Şekil 3.43 ve Şekil 3.44.) gibi basit göstergelerle olmakla beraber, reklamı yapılan ürünün yada hizmetin gelecek zamanda kurgulanmış yaşam biçimlerinin bir parçası olarak sunulması şeklinde de vücut bulmuştur (Şekil 3.45., Şekil 3.46., Şekil 3.47.).

YOUR PERSONAL "FLYING CARRIER" Step into it, press a button, and off you go to market, to a friend's home, or to your job. Take off and land anywhere: no parking problems. Plug in to any electric outlet for recharging. They're working on it!

MORE POWER TO YOU!
America's independent light and power companies build for your new electric living.

Tomorrow's higher standard of living will put electricity to work for you in ways still unheard of!

The time isn't too far off, the experts say, when you'll wash your dishes without soap or water—ultrasonic waves will do the job. Your beds will be made at the touch of a button. The kids' homework will be made interesting and even exciting when they are able to dial a library book, a lecture or a classroom demonstration right into your home—with sound. (Some of this is happening already.)

To enjoy all this, you'll want a lot more electric power, and the independent electric companies of America are already building new plants and facilities to provide it. Right now these companies are building at the rate of \$5,000,000,000 a year, and planning to double the nation's supply of electricity in less than 10 years.

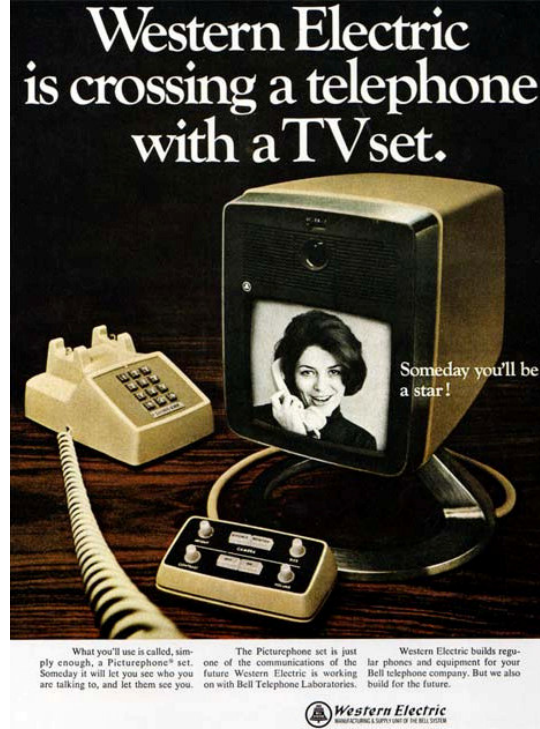
America has always had the best electric power service in the world. And the independent electric companies are resolved to keep it that way.

AMERICA'S INDEPENDENT ELECTRIC LIGHT AND POWER COMPANIES
Companies named in report through this magazine

Şekil 3.45. Amerika Bağımsız Işık ve Enerji Kuruluşları Tanıtım Reklamı, 1959. “Size Özel Uçan Halınız. İçine adımız atın, tek bir düğmeye basarak markete, arkadaşınıza yada işinize gitmek için havalanın. Park problemi yaşamadan istediğiniz yere iniş yapabilirsiniz., Herhangi bir elektrik prizine bağlayarak şarj edebilirsiniz...”

LANDMARK
AIR CONDITIONING HEATING

Şekil 3.46. Landmark klima ve ısıtma sistemleri, 1959

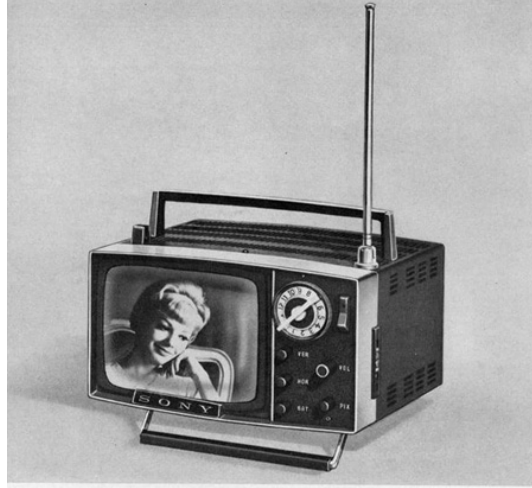

Şekil 3.47. Western Electrics Reklam Kampanyası, 1968. “Western Electrics telefon ve televizyonu birleştiriyor. Bir gün siz de ünlü olacaksınız! Kullanacağınız aletin adı basitçe Picturephone seti. Bir gün konuştuğunuz kişinin sizi, sizinde onu görmeyi sağlayacak. Picturephone seti Western Electric firmasının Bell Telefon Laboratuvarları firmasıyla ortak yürüttüğü iletişim sistemlerinden yalnızca biri. Western Electric, Bell Telefon şirketi için telefon ve ekipmanlar kurmaktadır. Ama aynı zamanda geleceğinizi de kuruyoruz.”

Şekil 3.48. “Honeywell’in hesapladığı kadar iyi yemek yapabilse.” Mutfak Robotu, Honeywell, 1965.

Gelişen teknoloji doğrultusunda ev yaşamını ve klasik ev işlerini pratikleştireceği iddiasıyla tasarlanan ve üretilen pek çok domestik ev aletiyle karşılaşmıştır (Şekil 3.48.). Tüketicinin cesaretlendirildiği bu dönemde yeni ev aletlerinin pazarlanma biçimi, en az tasarımları kadar geleceğin yaşam biçimini överek ve özendirerek yapılmıştır. Bu özendirme ve övgü, gerek form gerekse fonksiyon bağlamında referanslarını bilgisayar ve uzay araştırmalarından ve gelecek zaman kurgusundan almıştır.

the TV of the future is here today

Şekil 3.49 “Geleceğin televizyonu bugün burada”, Sony firması mini televizyon reklam kampanyası, 1963.

1950’ler de ve 1960’lar da uzay araştırmalarına ve dış uzayın bilinmezliğine duyulan heyecan, bilgi ve iletişim teknolojilerini gelişmesiyle gündelik hayatta yerini almaya başlayan bilgisayar, nükleer çalışmaların barışçıl amaçlarla enerji üretimi için kullanılması gibi etkenler, dönemin tüketim ürünlerinin tasarlanması kadar piyasaya sunulma biçimini etkilemiş, reklamcılarının imaj imgelerini beslemiştir (Şekil 3.49.). Artık bir ürünü edinmek, o ürünün nitelikleri doğrultusunda edinilen verim ve tatminin ötesine geçmiş, ürünün bir pazarlama taktiği olarak yaratılmış imajı tüketicinin varlığını şekillendiren ve çevresine sunan bir etkene dönüşmüştür (Şekil 3.50.). Bu noktada uzay çağı ve gelecek zaman kurgusuyla pazarlanan ürünlere sahip kişilerin bu kurgunun bir parçası olacağı imajı yansıtılmıştır.

Şekil 3.50. Frigidaire Buzdolapları, 1966

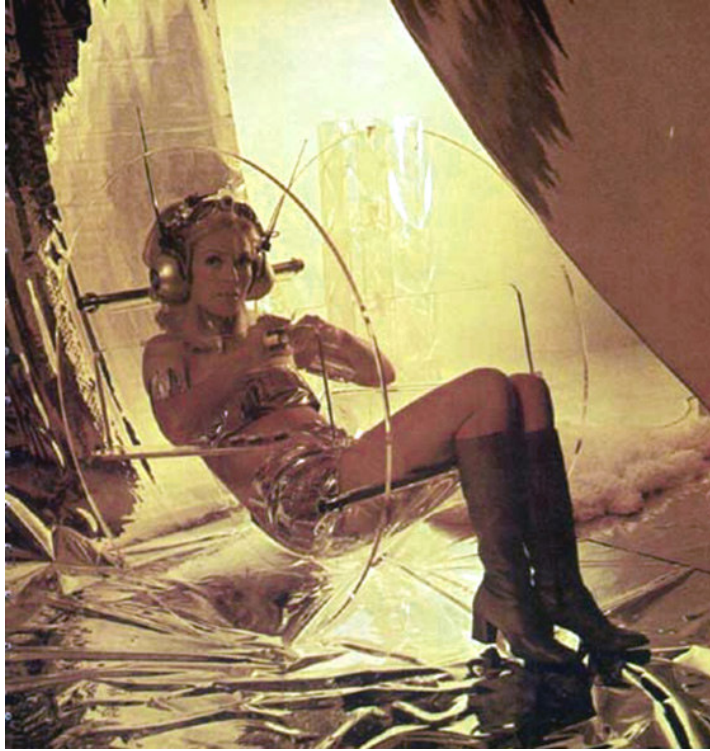
1960'ların sonunda insanoğlunun Ay'a ayak basmasının ön görülmesi ve 1969 senesinde bu öngörünün gerçekleşmesiyle beraber reklam kampanyaları, ürünlerin Ay ve diğer gezegenlerin yüzeylerini çağrıştıran mekanlarda, uzay tulumlarını temsil eden, minimize edilmiş metalik görünümlü kıyafetler giyen kadın modeller tarafından sunulduğu kurgulara yönelmiştir (Şekil 3.51., Şekil 3.52., Şekil 3.53.).

Şekil 3.51. Frigidaire Buzdolapları, 1965

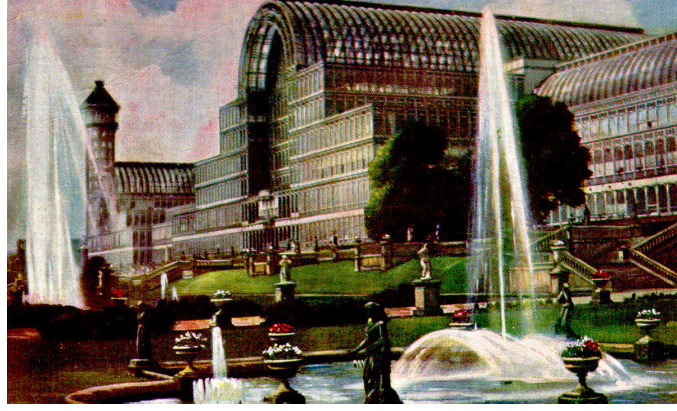
Şekil 3.52. Luna Range Motosiklet Firması reklam kampanyası,1968

Şekil 3.53. GRT Tapes, Müzik Çalar Sistemleri reklam kampanyası, 1969

3.3. DÜNYA FUARLARI

Dünya fuarları, ticaret ve ülke ekonomilerini geliştirmek adına büyük önem taşımakla beraber teknoloji, bilim ve mimari alanındaki gelişmeleri topluma yansıtması ve tanıtması açısından belge niteliğindedir.

Şekil 3.54. Crystal Palace, Londra Dünya Fuarı, 1851.

Şekil 3.55. Eiffel Kulesi, Paris Dünya Fuarı, 1889.

Şekil 3.56. 1929 Almanya Pavyonu, Barselona Dünya Fuarı, 1929.

1851 yılı Londra Dünya Fuarı için gerçekleştirilen Crystal Palace, dönemin mimari yapıda büyük ölçekli cam ve çelik uygulamasına ilk örnektir (Şekil 3.54.). 1889 Paris Dünya Fuarı için, çelik kullanımının sembolüne dönüşen Eiffel (Eyfel) Kulesi (Şekil 3.55.) inşa edilmiştir. 1929 Barselona Dünya Fuarı, Modernist Mimarlık akımının en önemli yapılarından biri olan Mies van der Rohe'nin tasarımı Almanya Pavyonu'nu mimarlık tarihine kazandırmıştır (Şekil 3.56.).

20. yüzyılda gerçekleşen fuarlarda, mekansal kurguların ve sergileme alanlarının tasarımında görsellik ön plana çıkmış, geleceği canlandıran yapay ortamlar yaratılmış, sanal gelecek zaman senaryolarının vücut bulduğu mekanlar tasarlanmış, insanlara yenilikler üç boyutlu ortamlarda, görsel şovlarla tanıtılmıştır. 1950'lerde ve 1960'larda düzenlenen uluslararası fuarlar dünya barışını desteklemekle beraber küresel ekonominde gelişimde büyük rol oynamıştır. Bu dönemde organizasyonu yapılmış tüm dünya fuarlarının en önemli ortak noktası teknolojik gelişimleri halka olumlu insancıl ve barışçıl bir gelecek vizyonu kurgusuyla sunmaları olmuştur.

EXPO 58: Uluslararası Brüksel Fuarı

2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da açılan ilk dünya fuarı 1958 yılında Brüksel'de, "A World View – A new Humanism" (Bir Dünya Bakışı- Yeni bir Hümanizm) tema başlığıyla açılmış Expo 58: Evrensel Brüksel Fuarı'dır. Fuarda savaş sonrası iyimserliği sergilenmekle beraber bilim sayesinde daha iyi bir gelecek kurmanın mümkün olduğu savunulmuştur (URL-23, 2007).

Brüksel Fuarı'nın sembolü, sergi alanının merkezine kurulmuş, bir demir kristalinin 165 milyar defa büyütülmüş temsili olan herbir küresinin çapı 59 ayak (yaklaşık 18 m.) ve yüksekliği 334.6 ayak (yaklaşık 102 m.) olan Atomium'dur (Şekil 3.57.).

Şekil 3.57. Atomium, Uluslararası Brüksel Sergisi, 1958.

Fuarın en dikkat çekici bölümü dönemin bilimsel gelişmelerinin ve buluşlarının sergilendiği Uluslararası Bilim Sarayı olmuştur. Bu bölümde dış uzay, jeoloji, kimya, fizik, tıp ve biyoloji bilim dalları, molekül, atom, kristal ve yaşayan hücre ana başlıkları altında ziyaretçilere sunulmuştur. Ancak ziyaretçiler, bilimin bu dallarında sergilenen nükleer ışınlar, elektro manyetik oluşumlar, radar, termo elektrik elementler ve alıcı antenler gibi bilim adamlarının diliyle anlatılan yenilikleri, gündelik hayatlarıyla özdeşleştirmekte zorlanmıştır (Stein, 2000).

EXPO 62: 21.Yüzyıl Fuarı, Seattle

Seattle'da 1962 yılında açılmasına karar verilen dünya fuarı şehrin ekonomik ve kültürel gelişimi için bir dönüm noktası olmuştur. 1957 yılında dünya fuarı planlama komisyonu fuarın teması için arayış içindeyken S.S.C.B. Sputnik uydusunu başarıyla fırlatarak uzay çalışmalarında A.B.D.'den çok daha ileride olduğunu göstermiştir. Bu durum uzay yarışında geride kalmış A.B.D. üzerinde tedirginlik yaratmış, bilim

konusunda atağa kalkılması ve yalnızca Amerikan halkına değil tüm dünyaya bilimsel gelişmelerin yansıtılması bir stratejiye dönüşmüştür (Lerner ve diğ., 1993). Bu noktada Seattle Fuarı planlama komisyonu tarafından sergi temasının bilim olmasına karar verilmiştir. Ancak bilim, 1958 Brüksel Fuarı'nda olduğu gibi ortalama bir ziyaretçi için ağır, karmaşık ve anlaşılmaz olmamış, bilim ve teknoloji bilim adamları ve mühendislerin anlayacağı dilde olmanın ötesine taşınarak popüler kültürün bir parçası olacak şekilde halka hitap etmiştir (Stein, 2000).

Şekil 3.58. EXPO 62: 21.Yüzyıl Fuar Alanı maketi, 1961.

1962 Seattle Dünya Fuarı, ziyaretçilerinin gelecek zamana taşıyan “21.Yüzyıl” tema başlığıyla açılmıştır (Şekil 3.58.). Modern bilim sayesinde daha iyi bir yaşamın mümkün olduğu savunulan (Stein, 2000) fuarda Ford Motor Co. An Adventure in Outer Space (Uzayda Bir Macera), Boeing uçak firması, Spacearium adlı mekanlarıyla ziyaretçileri geleceğin yüksek teknoloji uzay yaşamına taşımışlardır.

Fuarın gelecek ve bilim teması doğrultusunda gerçekleştirilmiş ve Seattle şehrinin sembolüne dönüşmüş en önemli yapı Space Needle (Uzay İbresi) (Şekil 3.59.) adlı kuledir. Edwerd E. Carlson tarafından tasarlanmış ve 1961 yılında yapımı tamamlanmış kule 184 m. yüksekliğindedir. Yapı malzemesi masif çelik olan üç ayak taşıyıcı üzerine oturtulmuş disk biçimindeki mekandan oluşmaktadır. Havalanmış bir uzay aracını anımsatan bina, 1962 Seattle Fuarı'ndan günümüze restoran ve gözlem kulesi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.59. Space Needle, Seattle, 1961.

Şekil 3.60. Pasifik Bilim Merkezi, Seattle.

Geleceğin mucizelerini görmeye davet eden fuarın diğer dikkat çekici yapıları Mimar Paul Thiry tarafından gerçekleştirilmiş ve Washington Eyaleti Pavyonu olarak kullanılmış Coliseum , bugünkü adıyla Key Arena, ve Mimar Minoru Yamasaki tarafından Japon ve Gotik estetiğinin harmanlandığı ve günümüzde Pacific Science Center (Pasifik Bilim Merkezi) adıyla hizmet veren U.S. Science Pavilion (Birleşik Devletler Bilim Pavyonu) binalarıdır (Şekil 3.60.).

1964 New York Dünya Fuarı

1964 Fuarı 20. yüzyılda New York'da gerçekleşen ikinci dünya fuarı olmuştur (Şekil 3.61.). Bu fuar, Uluslararası Fuar Bürosu tarafından, 1962 Seattle Fuarı'na yakın bir tarihte açılması nedeniyle resmi olarak tanınmamış (URL-24, 2007), bu yüzden ülkelerden çok firmaların buluşma ve tanıtım alanına dönüşmüştür.

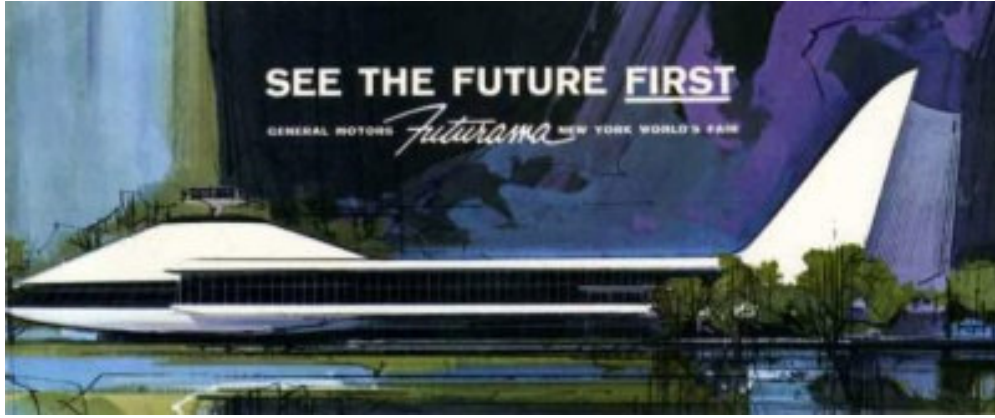

Şekil 3.61. 1964 New York Dünya Fuarı, genel görünüm.

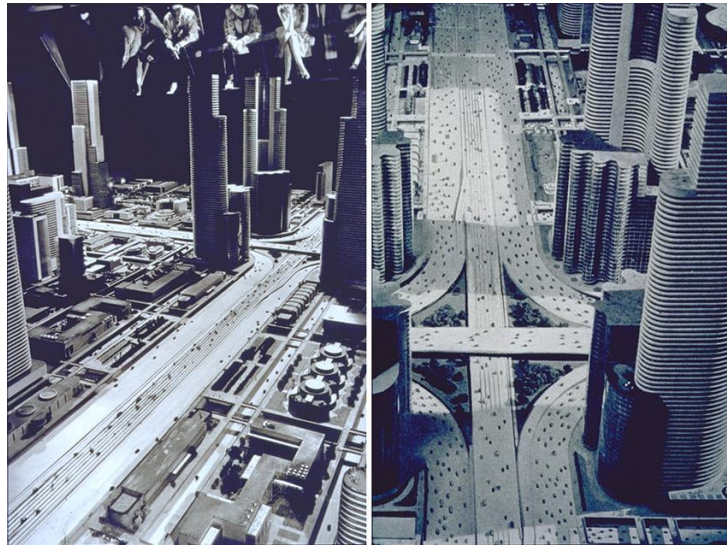
Şekil 3.62. Unisphere.

Sanat, ticaret ve eğlence dünyasının içiçe geçtiği fuarın sloganları olan “Man's Achievement on a Shrinking Globe in an Expanding Universe” (Genişleyen Evrende Daralan Yerkürede İnsanoğlunun Kazanımları) ve “Peace Through Understanding” (Anlayış Yoluyla Barış) temalarıyla savaş sonrası Amerika’nda doğmuş idealizm ve materyalizm dünyaya sunulmuştur. Yerkürenin gerçekleştirilmiş en büyük temsili olan Unisphere (Şekil 3.62.), fuarın sembolü olmuştur.

Şekil 3.63. General Motors, Futurama Binası 1964.

1964 New York Dünya Fuarı, 1939 yılında ev sahipliği yaptığı fuarın güncellenmiş ve gelişmiş bir versiyonu olmakla beraber, ilk fuar kadar güçlü ve yenilikçi bir gelecek vizyonunu barındırmamış, 1950’lerin kurumsallaşmış Amerika’sının ekonomik ve bilimsel kazanımlarına bir saygı duruşu niteliği taşımıştır (URL-24, 2007).

Şekil 3.64. Futurama, 1939.

New York Fuarı'nın en çok ilgi görmüş pavyonu, Genel Motors firması pavyonu (Şekil 2.63.) bünyesinde hazırlanan Yeni Futurama olmuştur. 1964 tarihli Futurama, "Gelecek Zaman" tema başlıklı 1939 New York Fuarı kapsamında, sahne tasarımcısı Norman Bel Geddes tarafından, General Motors firması için tasarlanmış ilk Futurama sergisinin (Şekil 3.64.) gelişmiş ve güncellenmiş bir versiyonu olarak kabul edilmiştir (URL-25, 2007). 1939 tarihli ilk Futurama A.B.D.'nin 1960 yılı için idealize edilmiş şehrini kurgulamıştır. Maketinin çevresinde bir ray üzerine yerleştirilmiş hareketli oturma elemanları sayesinde izleyiciler geleceğin şehirlerinin üzerinde uçarak gezintiyeye çıkmışlardır.

Şekil 3.65. Futurama, Geleceğin Şehri ve Geleceğin Konutları, 1964

Yeni Futurama da raylar üzerine yerleştirilmiş ve ses sistemleriyle desteklenmiş oturma elemanlarıyla ilkinen benzer bir sergileme sistemine sahiptir. İlkinden farklı olarak bu sergide izleyiciler yalnızca geleceğin şehrini ve konutlarını gezmekle kalmamış, gerek dünya üzerinde çöllerde, ormanlarda, denizler altında ve buzul ortamlarda kurgulanmış yaşam biçimlerini, gerekse dış uzayda kurgulanmış geleceğin Ay üslerini ve uzay araçlarını inceleme fırsatı bulmuşlardır (Şekil 3.65.). Futurama sergisini gezen ziyaretçilere çıkış noktalarında üzerinde "I Have Seen The Future" (Geleceği Gördüm) yazan yaka iğneleri (Şekil 3.66.) hediye edilmiştir.

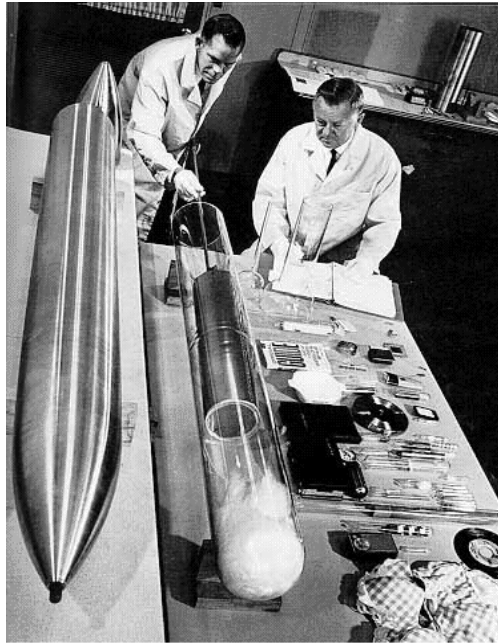

Şekil 3.66. “Geleceği Gördüm” Futurama hatıra yaka iğnesi, General Motors, 1964.

1964 New York fuarında Modernist Mimar Philip Johnson tarafından tasarlanmış ve New York eyaletini temsil eden Tent of Tomorrow (Geleceğin Çadırı) (Şekil 3.67.) açık hava pavyonu aynı zamanda fuarın gözlem kulesi olarak kullanılmıştır.

Şekil 3.67. Tent of Tomorrow, 1964.

Şekil 3.68. Zaman Kapsülü II, 1964.

1939 fuarında varolan ve 1964 New York Dünya Fuarı'nda güncellenen bir diğer sergi elemanı Westinghouse Corporation tarafından gerçekleştirilen Time Capsule II (Zaman Kapsülü II) olmuştur. İlkinde olduğu gibi Zaman Kapsülü II projesinin amacı dönemin medeniyet seviyesinin ve hızlı teknolojik gelişmeler sayesinde yaşanan deneyimlerin o tarihten 5000 yıl sonra gözlemlenmesi ve anlaşılmasıdır.. Paslanmaz çelikten üretilmiş 2.3 metre uzunluğundaki muhafaza kabında, atomun bölünmesiyle nükleer enerjinin keşfi, insanoğlunun uzay ve derin okyanusları keşfediyor olması gibi bilimsel gelişmeleri konu alan makaleler, 2. Dünya Savaşı, Everest dağının zirvesine çıkılması gibi sosyal ve politik olaylarla ilgili makalelerin yanısıra Beatles grubunun bir uzun çaları, bir çift bikini gibi dönemin pop ikonlarından da örnekler bulunmuştur.

EXPO 67: Uluslararası ve Evrensel Montreal Fuarı

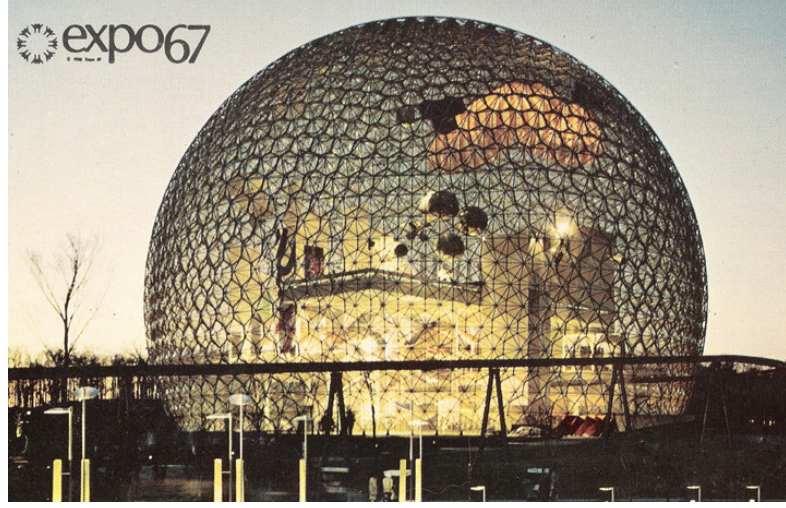
1967 Uluslararası ve Evrensel Montreal Fuarı, kısaca EXPO 67, 1960'larda genel sergi kategorisinde gerçekleşen en büyük fuar olmuştur (Şekil 3.69.). 62 ülkenin katıldığı bu fuarı 50 milyon ziyaretçi gezmiştir.

Fransız yazar Antoine de Saint-Exupéry'nin "Man and His World" (İnsan ve Dünyası) adlı eserinin felsefesinden esinlenilmiş, aynı başlık fuar komitesi tarafından Expo 67 fuarının teması kabul edilmiştir (URL-27, 2007). Tüm sergi pavyonları insan kavramını ve bu kavramın çevresiyle ideolojik, kültürel ve bilimsel ilişkisini tanımlayacak biçimde kurgulanmıştır.

Şekil 3.69. Uluslararası ve Evrensel Montreal Fuarı, genel görünüm, 1967.

1960 döneminin son fuarı olan EXPO 67’de gelecek vizyonu, sergilenen öğelerden çok sergi alanları ve ülke pavyonlarının mimari özellikleriyle ön plana çıkmıştır. Fuarda gerilimli membran, şişme sistemler, uzay kafes kiriş, jeodezik kubbe gibi yeni ve farklı strüktürlerin öncüsü niteliğinde deneysel yapılar inşa edilmiştir.

Şekil 3.70. Biosphere, A.B.D. Pavyonu, 1967.

Şekil 3.71. Biosphere, A.B.D. Pavyonu, iç mekan.

Şekil 3.72. Federal Almanya Pavyonu, 1967.

Şekil 3.73. Federal Almanya Pavyonu iç mekan.

Özellikle Amerikan tasarımcı, mimar ve bilim adamı Richard Buckminster Fuller tarafından tasarlanmış, uzay kafesi strüktürü ve akrilik kaplamasıyla anıtsal bir jeodezik kubbeden oluşan A.B.D. Pavyonu (Şekil 3.70.) ve Münich Olimpiyat Stadyumu çatısının bir prototipi sayılan ve mimar Frei Otto tarafından tasarlanan çadır sistem örtülü Federal Almanya Pavyonu (Şekil 3.72. ve Şekil 3.73.) fuardaki dikkat çekici yapılardandır.

Biosphere olarak da anılan A.B.D. pavyonu, 62 m. yüksekliğinde, 76 m. çapındadır. Yüksekliği 37 m. olan bir asansöre sahiptir. “Creative America, The Positive Use Of Creative Energy” (Yaratıcı Amerika, Yaratıcı Enerjinin Pozitif Kullanımı) temasına sahip pavyonda en dikkat çekici sergi elemanı, iki sene sonra Ay’a insanlı ilk yolculuğu yapacak olan, Apollo uzay gemisinin temsili maketi olmuştur (Şekil. 3.71.). Biosphere, 1990 senesinden günümüze çevre ve hava koşullarına adanmış bir müze olarak kullanılmaktadır.

Montreal fuarında milletlerden ve organizasyonlardan bağımsız, ancak tüm katılımcıların ortak çalışmalarıyla gerçekleştirilmiş ve fuarın merkezinde konumlandırılmış Tema Pavyonları kurulumudur. Bu pavyonlardan Man the Explorer (Kaşif İnsan) bölümü, “İnsan Yaşamı,” İnsan, Gezegeni ve Uzay”, “İnsan ve Okyanuslar”, “İnsan ve Kutuplar”, “İnsan Sağlığı” alt temaları çevresinde kurulmuş, gerek güncel gelişimler, gerek geleceğe dönük yaklaşımlar sergilenmiştir.

Şekil 3.74. Habitat 67, Moshe Safdie, 1967.

Tema pavyonlarından Habitat 67 (Şekil 3.74.) insanoğlunun barınma problemine getirdiği yenilikçi yaklaşımla dikkat çekmiştir. İsraili mimar Moshe Safdie tarafından tasarlanan geleceğin yaşam biçimi tasviri, 900 daire, alışveriş alanları ve bir okuldan oluşmuştur. Beton modüllerin istif edilmesiyle hazırlanan prefabrik yerleşim kompleksi projesi, yüksek maliyeti nedeniyle 158 adet daireyi kapsayan 354 prefabrik birimden gerçekleştirilmiştir. Her bir odası ayrı bir kübik birimden oluşan Habitat 67, prekast olarak inşa edilmiş olmasına rağmen organik bir görünüme sahiptir. Özel mülkiyet, temiz hava, gün ışığı ve bahçelerin içiçe bulunduğu bir yaşantı sunarak fuarın daha iyi bir dünya yaratma iddiasını toplu konut biçimiyle yorumlayan (Gossel ve Leuthauser, 2005) Habitat 67’de günümüzde ikamet edilmektedir.

3.4. MİMARİ TASARIMLAR

20. yüzyılın başlarında Endüstri Devrimi’nin etkisiyle hızlanan sosyal, politik ve bilimsel edinimlerden etkilenen mimarlar, yaşadıkları çağın gelişmelerini, hayalgüçleri ve idealleriyle sentezleyerek gelecek zamanın yaşam biçimlerini kurgulamışlardır. Kurgulanan gelecek vizyonları, mimari temalarla kısıtlı kalmamış, planlanan şehirler ve mimari yaklaşımlar ideal bir toplum yaratma arayışını yansıtmıştır.

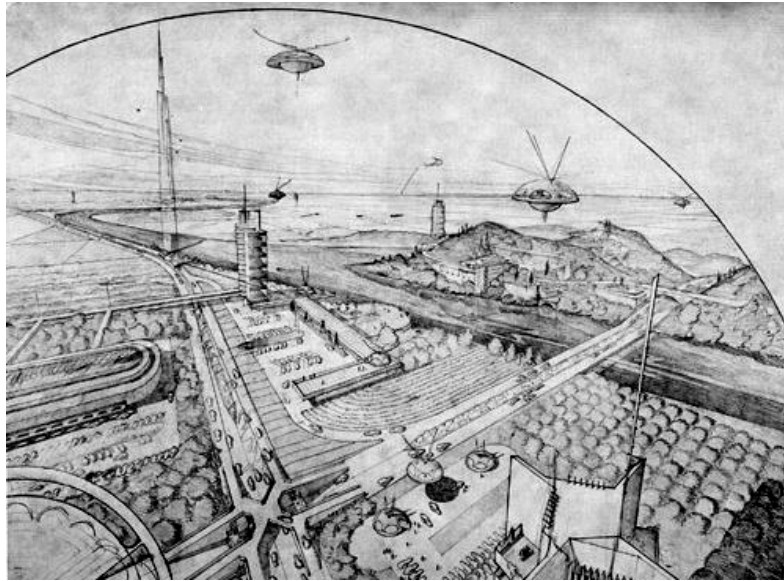
Şekil 3.75. Plan Voisin maket görüntüsü, Le Corbusier, 1925.

Modernist Mimarlık akımının öncülerinden Le Corbusier, 1925 senesinde ekonomik ve standart toplu konut yerleşim biçimleri idealini Paris şehri merkezinin yeniden planlaması ve tasarlanmasıyla yansıtan Plan Voisin önerisini sunmuştur (Şekil 3.75.). İdeal şehir olarak tanımlanan (Le Corbusier, 1999) öneride, konaklama problemi yüksek bloklarla çözümlenirken, yeşil alan ve büyük parklara yer verilmiş, insan ve motorlu taşıt trafiği birbirinden ayrılmıştır.

Modernist mimarlık akımında organik tasarımların öncüsü mimar Frank Lloyd Wright (1932) geleceğin ideal şehri Broadacre'yi şöyle tanımlar:

“Her bir ailenin azami 4000 metrekare araziye sahip olacağı Broadacre şehri geleceğin kaçınılmaz yerel idare biçimi olacaktır... Bizler şu anda geçmişin şehirlerinde makinenin ve geleneksel binaların kölesi olarak yaşıyoruz. Yaşam ve trafik problemlerimizi, kazdığımız tüneller yada varolanın üstüne tırmanarak çözemeyiz. Yayılacağız ve böylelikle yaşam alanlarımızı, tasarım ve peyzaj, sağlık ve temiz hava, mahremiyet ve oyun alanlarının izin verdiği güzelliklere dönüştüreceğiz.”

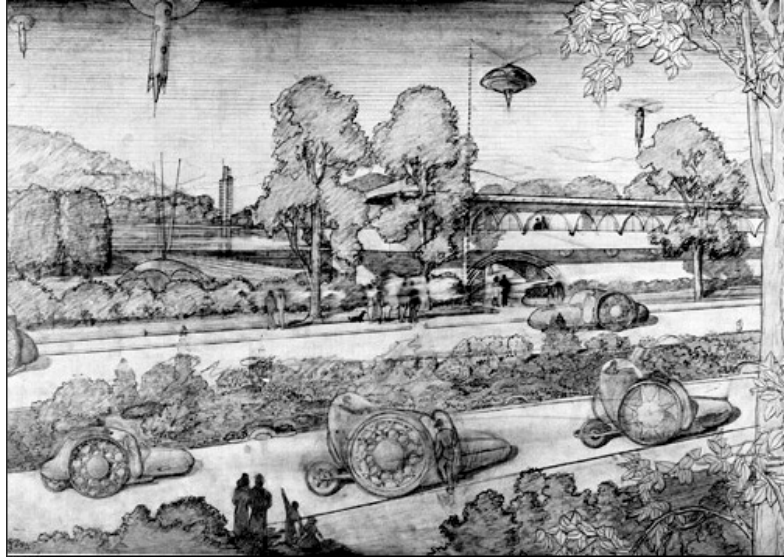
Mimar Wright, 1932-1954 seneleri arasında tasarladığı, insan ve doğa ilişkisini yansıtan, şehrin yeşil alanlarla kaynaşmasını öngören, ütöpik şehir Broadacre City projesini, teknolojinin insanlığın yararına kullanıldığı, barışçıl bir üretim toplumu ideali çerçevesinde kurgulamıştır (URL-28, 2007). 1934 senesinde Broadacre şehrinin çizimleri ve maket çalışmalarıyla ilgilenen mimar 1959 senesine kadar geleceğin şehri temasını yazdığı makalelerde betimlemeye devam etmiştir (Şekil 3.76., Şekil 3.77., Şekil 3.78.).

Şekil 3.76. Broadacre Şehri, Frank Lloyd Wright.

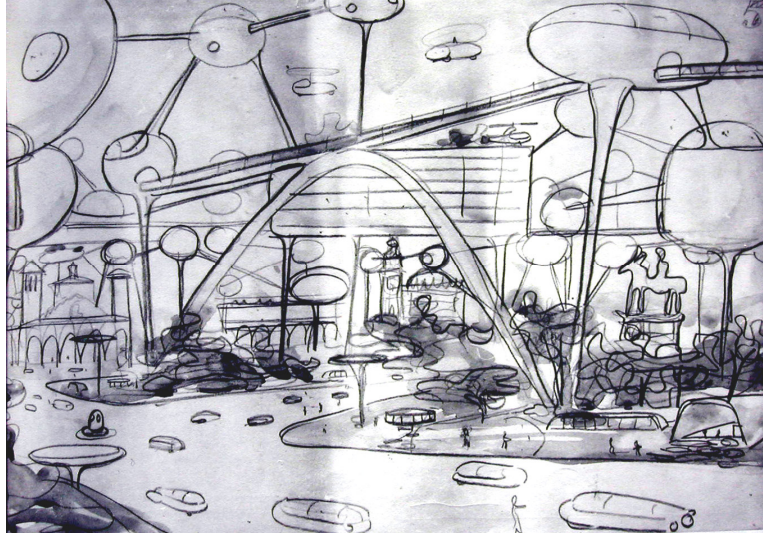

Şekil 3.77. Broadacre Şehri, Frank Lloyd Wright.

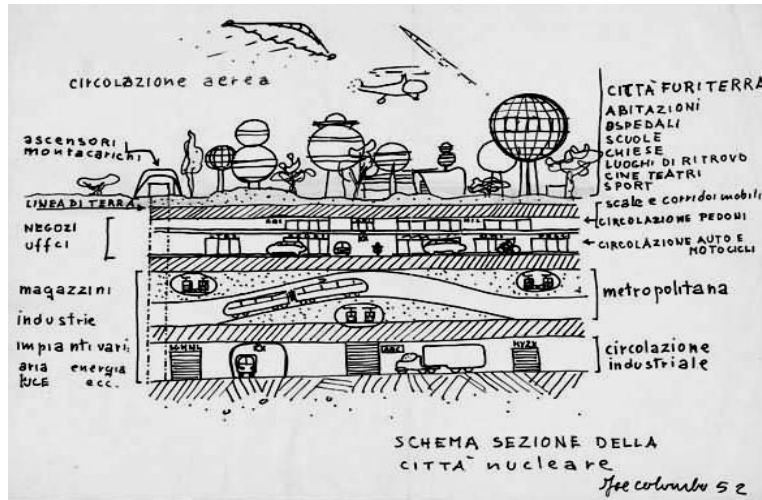

Şekil 3.78. Broadacre Şehri, Frank Lloyd Wright.

İtalyan tasarımcısı Joe Colombo, yarattığı gelecek vizyonu ve bu kurgu doğrultusunda tasarladığı endüstriyel ürünler ve mekanlarla etkisini günümüze kadar sürdürmüştür. Sanat eğitimi almış olan Joe Colombo, kariyerini endüstri ürünleri tasarımcısı ve iç mimar olarak şekillendirmeden önce 1952 senesinde ressam arkadaşları Antonio Tullier, Musso, ve Dangelo ile kurmuş olduğu Nükleer Hareket sanat akımı bünyesinde nükleer enerji temasının insanların düşüncelerinde yarattığı olumsuzluğu eleştirmiş (Anonim, 2005), aynı dönemde geleceğin nükleer şehrini betimleyen eskizler çalışmaları yapmıştır (Şekil 3.79.). Eskizlerinde tasarımcının ileri teknoloji ve uzay çağı etkileşimli mimari çözümlerinin ve fantastik gelecek kurgusu düşüncelerinin yansıması görülmektedir (Şekil 3.80.).

Şekil 3.79. Nükleer Şehir, Joe Colombo, 1952.

Şekil 3.80. Nükleer Şehir, Kesit görünüm, Joe Colombo, 1952.

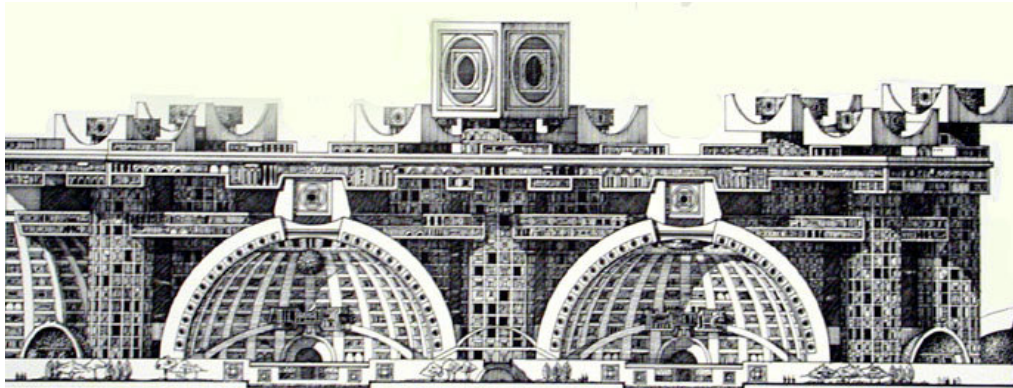
Fizik mühendisi, filozof, mucit ve mimar Buckminster Fuller gelecek vizyonunu, ekolojik bir faciayı önlemek için doğal kaynakları koruma sorumluluğunu kazandırmaya çalışmak üzerine kurmuştur (URL-29, 2007). Jeodezik Kubbe'yi tasarlayarak patentini almış ve dünya çapında ün kazanmıştır. Teknolojik imkanların kullanımıyla, doğal kaynakların minimum tüketimini başarabilmeyi savunan Fuller (1963), Uzay Mekiği Dünya,⁹ terimini yaratmıştır. Ekolojik, çevresel tasarım hareketinin öncülerinden kabul edilmiştir. Buckminster Fuller 1962 senesinde New York, Manhattan'ın üstünü jeodezik kubbeye kapatarak bölgeyi ekolojik anlamda koruyarak yeniden tasarlama fikrini önermiştir (Şekil 3.81.).

⁹ Spaceship Earth.

Şekil 3.81. Manhattan bölgesini örten jeodezik kubbe kurgusu, Buckminster Fuller, 1962.

Mimarlık ve ekoloji temalarının kaynaşması üzerine bir gelecek kurgusu yaratan İtalyan mimar Paolo Soleri, ütopyik çalışmalarını Arcology tema başlığı altında toplamıştır. 1950 senesinden günümüze araştırmalarını Arizona çölünde sürdüren mimar, gelecek zaman kurgusunu 1970 senesinde mimarlık öğrencileriyle beraber kurmaya başladığı Arcosanti yerleşkesiyle gerçekleştirmektedir. Arcology teması biçimsel olarak organik, doğal çevresiyle entegre olmuş, kompakt ve minyatürize edilmiş şehir kompleksi tasarımlarıyla kurgulanır (Şekil 3.82.). Arcology, doğal kaynakların, arazilerin, enerjinin ve zamanın israfı nedeniyle insanların çevrelerinden ve toplumdan izole olmasının önüne geçmeyi öneren yaratıcı bir felsefeyi yansıtır (Zevi, 1998).

Şekil 3.82. Arcology, Paolo Soleri, 1969.

Dönemin gelecek zamana yönelik şehir kurgusunda ütopya¹⁰ yaratan bir diğer yaklaşım, İngiliz mimarlar Peter Cook, Ron Herron, Warren Chalk, David Greene, Michael Webb ve Dennis Crompton tarafından 1961 yılında kurulan Archigram grubunun projeleridir. Avant-garde¹¹ mimar grup Archigram, uzay çalışmalarının tetiklediği fantezilerini ve teknolojik yenilikleri Pop kültürüyle birleştirerek optimist ve alternatif bir gelecek tablosu çizmiştir (Gossel ve Leuthauser, 2005). Savaş sonrası mimarisine tepki olarak birleşen mimarlar zamanla uzay çağı ve Pop Art'ın ütöpik fantazi imgeleminin sözcüsüne dönüşmüşler, kolajlarında ve çizimlerinde çizgi roman üslubu kullanmışlardır.

Şekil 3.83. Walking City, Archigram, 1964.

Şekil 3.84. Seaside Bubbles, Archigram, 1966.

¹⁰ Ütopya: Geleceğe yönelik ancak gerçekleşme olasılığı bulunmayan idealler üzerine yapılan kurgu.

¹¹ Avant-garde: Geleceğe ve değişime atıfta bulunan deneysel ve öncü yaklaşım.

Şekil 3.85. Instant City, Archigram, 1968.

1964 tarihli Walking City (Yürüyen Şehir) (Şekil 3.83.), 1965 tarihli Plug-in, 1966 tarihli Seaside Bubbles (Deniz Kenarı Balonları) (Şekil 3.84.) ve 1968 tarihli Instant City (Çabuk Şehir) (Şekil 3.85.) projeleri grubun ütopyik şehir tasarımlarından örneklerdir.

Gelecek zaman için kurgulanmış şehir projeleri gerçekleşmemiş, birer ütopya olarak kalmışlardır. Ancak içeriklerinde barındırdıkları mimari tasvirler, dönemin yeni yapı malzemeleri ve yapı teknikleri doğrultusunda 1950'ler ve 1960'larda inşa edilmiştir.

Şekil 3.86. Anaheim Convention Center Arena binası, Kaliforniya ABD, 1967

Donatılı çimeto, plastik ve çelik gibi yapı malzemelerinde kaydedilen teknik ilerlemeler mimari yapılarda heykelsi organik ve dinamik formların gerçekleşmesini mümkün kılmıştır (Şekil 3.86.). Gergili membran sistemler, uzay kafesi gibi yeni yapı sistemleri ve jeodezik kubbe gibi mimari strüktürler 1950'lerde ve 1960'larda geliştirilmiştir.

Referansını uçak kanadı, roket ve uzay aracı kuyruğunun aerodinamik özelliğinden alan biçimler ve parabolik formlar, organik amibsi desenler, bilimsel gelişmeleri temsil eden birbirine geçmiş halkalardan oluşan atom molekülü, gelecek zamanda kurulacağı öngörülen uzay üssü ve Ay yerleşkesi kurgularını çağrıştıran amorf kubbeler dönemin mimarisinde gözlemlenen gelecek vizyonu etkileşimleridir.

Şekil 3.87. Solomon R. Guggenheim Müzesi, Frank Lloyd Wright, New York, 1959.

Şekil 3.88. Solomon R. Guggenheim Müzesi, iç mekan.

Mimar Frank Lloyd Wright'ın 1959 senesinde gerçekleştirdiği Solomon R. Guggenheim Müzesi (Şekil 3.87.) sade geometrisi, asimetrik tasarımı ve organik mimari formuyla dönemin öncü projelerindedir. Zemin kotundan başlayan ve en üst kata kadar genişleyerek çıkan spiral rampa aynı zamanda sergi mekanı olarak hizmet etmektedir (Şekil 3.88.). Müzenin cam kaplı çatısından elde edilen doğal aydınlatma yoluyla, mimaride zaman ve mekan kurgusu işlenmektedir. Yukarı doğru genişleyen spiral formdaki galeri binası gelecekçi mimariye bir gönderme olarak kabul edilebilir.

Şekil 3.89. Philips Pavyonu, Brüksel Dünya Fuarı, Le Corbusier, 1958.

Şekil 3.90. Biosfer, Jeodezik Kubbe, Buckminster Fuller, 1967.

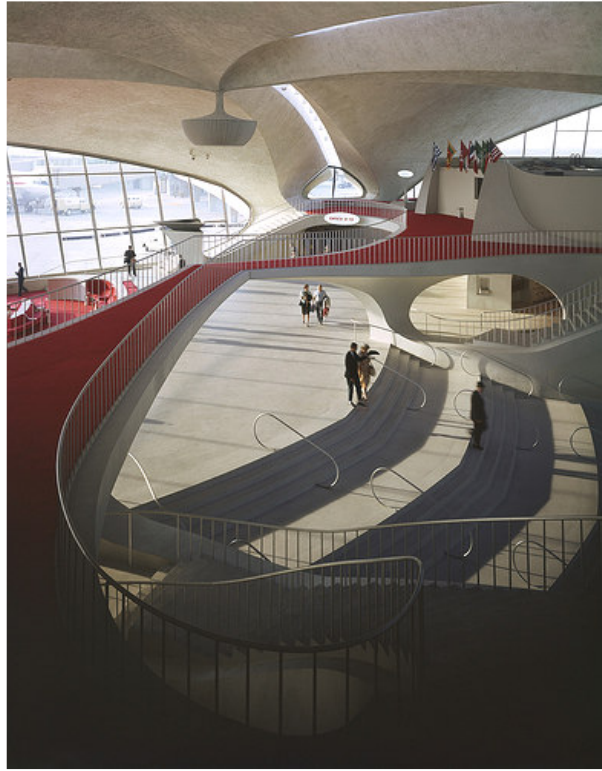
Şekil 3.91. Alman Pavyonu, Gergili Membran Sistem, Frei Otto, 1967.

Biçimsel ve strüktürel anlamda yeni ve gelecekçi mimari yaklaşımları, dönemin dünya fuarlarında ilk defa denenmiş ve uygulanmış, diğer bir deyişle sonraki mimari yapılara prototip teşkil etmişlerdir. 1958 Brüksel Dünya Fuarı'nda Le Corbusier tarafından tasarlanan hiperbolik paraboloid formundaki Philips Pavyonu (Şekil 3.89.), 1967 Montreal Dünya Fuarı'nda Buckminster Fuller'in A.B.D. için gerçekleştirdiği alüminyum ve pleksiglas malzemelerinden oluşan jeodezik kubbe (Şekil 3.90.) ve Mimar Frei Otto'nun aynı fuarda Almanya Pavyonu için tasarladığı gergili membran sistem (Şekil 3.91.), mimarlıkta kaydedilen gelişimleri gelecekçi bir boyutta somutlaştırmıştır.

20. yüzyılın başında uçak yolculuklarının mümkün olmasıyla gökyüzü ve uçuş temaları mimari tasarımda bir ilham kaynağına dönüşmüştür. Mimar Le Corbusier, salt işlevsellik üzerine inşa edilen ve dekoratif unsurlara sahip olmayan uçak tasarımlarının en başarılı mimari yapı örnekleri olduğunu dile getirmiştir (De Botton, 2007). 1950'lerde uzay çalışmalarının hız kazanmasıyla, gökyüzünden alınan ilham, dinamik, hafif havalanmaya hazır roket ve uzay mekiği çağrışımları yapan mimari biçimlemelere dönüşmüştür. Yenilikçi yaklaşım dönemin havaalanı mimarisine de organik çizgiler ve amorf kubbe tasarımlarıyla yansımıştır. 1962 senesinde Eero Saarinen tarafından gerçekleştirilen TWA terminal binası (Şekil 3.92.) transit mekan mimarisinde ve iç mekanlarında (Şekil 3.93.) gelecekçi yaklaşıma bir örnek teşkil etmiştir.

Şekil 3.92. TWA Terminal Binası, John F. Kennedy Havaalanı, Eero Saarinen, 1962.

Şekil 3.93. TWA Terminali, iç mekan.

Mimar Pereira & Luckman Associates, Welton Becket & Associates ve Paul R. Williams tarafından tasarlanmış, Encounter Restoranları Tema Binası (Şekil 3.94.) 1961 senesinde gerçekleştirilmiştir. Havalanmaya hazır bir uzay aracı çağrışımı yapan 42 m. yüksekliğindeki yapı, taşıyıcı işlevi olmayan çelik kemerleri ve merkezinde konumlanmış cam bölmesinden oluşan mimari biçimi (Şekil 3.95.) ve iç tasarımıyla (Şekil 3.96.) 1960'larda kurgulanan uzay çağı gelecek vizyonunu temsil etmiştir.

Şekil 3.94. Encounter Restoranı Tema Binası, Los Angeles Havaalanı, 1961.

Şekil 3.95. Encounter Restoranı.

Şekil 3.96. Encounter Restoranı, iç mekan.

1950'lerden itibaren A.B.D., Güney Kaliforniya eyaletinde ortaya çıkan mimari üslup, uzay çağının dinamizmini ve gelecekçi ruhunu yansıtan öğeler barındırmıştır. Biçimsel olarak abartılı ve görselliğinde güçlü metaforlar barındıran, mizah öğelerine sahip mimari üslup otoban kenarlarında inşa edilen mola alanları, moteller ve kahve dükkanlarında kullanılmıştır (Şekil 3.97., Şekil 3.98.). Yale Üniversitesi profesörlerinden Douglas Haskell (1952) bu üsluba Googie Mimarisi adını vermiştir. Ancak bünyesinde gelecekçi yaklaşım barındıran mimari, ciddi mimarlık platformlarında bir akım olarak kabul edilmemiştir.

Şekil 3.97. Parasol Kahve mağazası, 1960'lar Kaliforniya.

Şekil 3.98 Norms restoranı, 1960'lar Kaliforniya.

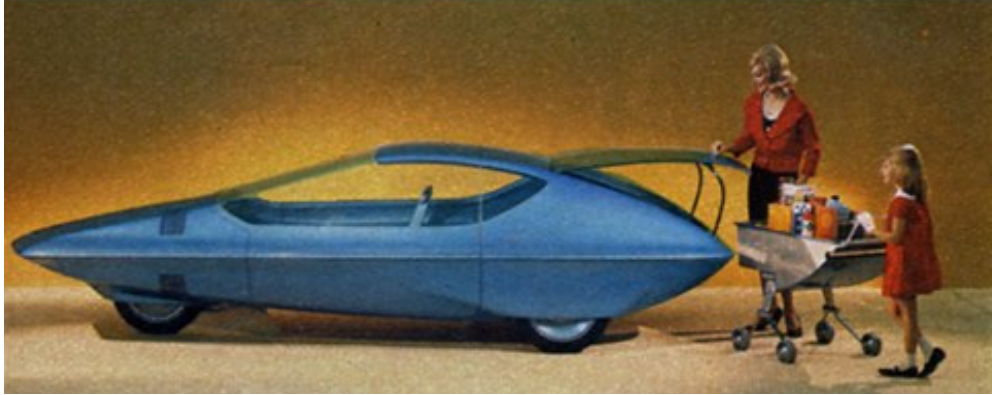
3.5. ENDÜSTRİYEL ÜRÜNLER

1950'lerin ve 1960'ların iyimser ve teknolojik anlamda ilerici vizyonu dahilinde tüketim mallarında yenilikçi bir yaklaşıma gidilmiştir. Endüstriyel ürün tasarımında otomobilden, aydınlatma elemanına ve mutfak araçlarından moda da pek çok alanda fantastik ve geleceği yaklaşımlar belirmiştir. Özgün yaklaşımla tasarlanmış ürünlerin bir bölümü konsept çalışması olarak kalmış ve prototip üretiminden ileriye gitmemiş olmakla beraber, günümüzünü teknolojinin öncüleri olmuştur.

Şekil 3.99. Cadillac Cyclone, 1959.

1959 senesinde üretilen konsept otomobil Cadillac Cyclone (Şekil 3.100.) modeli bünyesindeki radar sistemi sayesinde araçlarla arasındaki mesafeyi ölçebilmesiyle dönemin yenilikçi bir yaklaşımı olmuştur. Aracın arka bölümüne eklenmiş roket formunu çağrıştıran işlevsiz kuyruklar ve açılabilir pleksi tavan referansını uzay teknolojisi kurgularından almıştır.

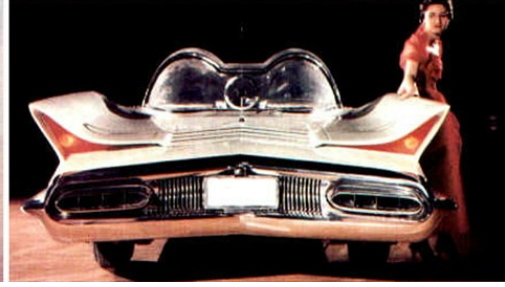

Şekil 3.100. GM Runabout, 1964.

Konsept otomobil GM Runabout (Şekil 3.101.), 1964 senesinde General Motors tarafından gerçekleştirilmiş ve aynı sene New York Fuarı Futurama alanında sergilenmiştir. Kısa mesafe yolculuklar ve alışveriş ihtiyaçları için tasarlanmış üç tekerlikli aracın sürgü sistemle açılabilen tavanı ve tasarımının bir parçası olarak aracın içine yerleştirilebilnen alışveriş arabası bulunmaktadır.

Şekil 3.101. Lincoln Futura, Ford, 1955.

Şekil 3.102. Lincoln Futura, arkadan görünüş.

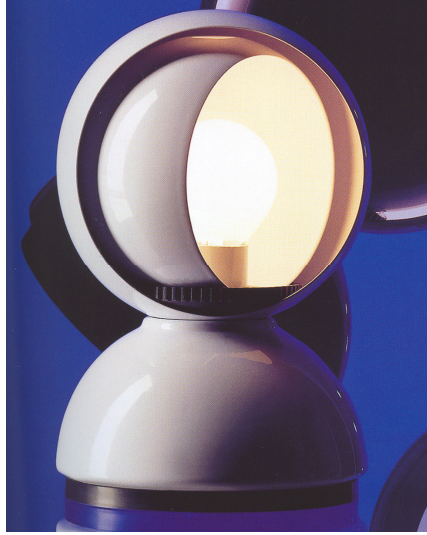
Ford Motor Şirketi tarafından tema otomobili olarak 1955 senesinde üretilmiş Lincoln Futura modeli (Şekil 3.101. ve Şekil 3.102.) 1966 senesinde yayınlanmaya başlayan Batman televizyon dizisinde Batmobile olarak kullanılmıştır.

1950'ler ve 1960'larda gelecek vizyonunu ve uzay çağı heyecanını yansıtan aydınlatma elemanları tasarlanmış ve üretilmiştir. Önceki dönemlerde tasarımları çoğunlukla salt aydınlatma işlevi çerçevesinde yapılmış ürünler bu dönemde referansını ışığın kaynağı olan güneş ve gökyüzü olaylarından alarak bilimsel yaratıcılık ve uzay çalışmalarına atıfta bulunarak tasarlanmıştır.

Şekil 3.103. Moon , aydınlatma elemanı, Verner Panton, 1960.

Danimarkalı Verner Panton'un tasarımlarından olan ve toplam 10 adet hareketli ve içiçe geçmiş emaylı metal halkadan oluşan 34,5 cm. çapındaki Moon aydınlatma elemanı (Şekil 3.103.), referansını gezegenlerden ve Ay'ın safhalarından almıştır.

Şekil 3.104. Eclisse, masa üstü aydınlatma elemanı, Vico Magistretti, 1965.

Vico Magistretti tarafından 1965 sensinde İtalyan firması Artemide için tasarlanan 18 cm. yüksekliğindeki Eclisse (eclipse), aydınlatma prensibi olarak referansını gezegen tutulmasından almıştır (Şekil 3.104.). Ana renkler ve beyaz renkte üretilen masa üstü lambası form olarak da uzay gereçlerini ve bilimkurgu filmlerinde gözüken rafine robot formlarını anımsatmaktadır.

Şekil 3.105. Olook Aydınlatma elemanı, Superstudio, 1968.

1966 senesinde İtalya'nın Floransa şehrinde Adolfo Natalini, Cristiano Toraldo di Francia, Piero Frassinelli, Roberto ve Alessandro Magris tarafından kurulan avant-garde tasarım ve mimarlık grubu Superstudio, radikal anti-tasarım hareketinin öncülerindendir. (Fiell, 2005). Superstudio tarafından 1968 senesinde tasarlanan ve

Poltronova tarafından üretilen tavandan asma aydınlatma elemanı Olook (Şekil 3.105.), krom kaplama çelik, pleksiglas ve plastic malzemelerden oluşmuştur. Olook, Superstudio'nun temsil ettiği eleştirel tasarım değerleri doğrultusunda, aydınlatma elemanından çok astronot kaskına benzemektedir.

Şekil 3.106.. Astro Lava aydınlatma elemanları, Edward C. Walker, 1960-1969.

Edward C. Walker tarafından 1960'lı yıllarda tasarlanan Lava aydınlatma elemanları dönemin uzay çağı yaklaşımının ve psychedelic akımın görsel anlamda en güçlü yansımalarındandır (Şekil 3.106.). Yüksekliği 43 cm. olan ürünün çalışma prensibi, metal bir yuvaya yerleştirilmiş cam bölmede bulunan yüksek yoğunlukta su, kimyasallar ve balmumunun karışımından oluşan renklendirilmiş sıvının, aydınlatma objesi çalıştırıldığında hareket etmesiyle organik formlar almasıdır. Ürünün roket benzeri gelecekçi biçimi ve içindeki sıvının sürekliliğe sahip tesadüfi form değişikliği, yenilikçi uzay çağı yaklaşımını temsil etmiştir (Fiell, 2005). 1963 senesinde piyasaya sunulan tasarım ürünü aydınlatma elemanı olarak yeterli işlevselliğe sahip olmamasına rağmen ilgi çekmiş ve dekoratif amaçlarla kullanılmıştır.

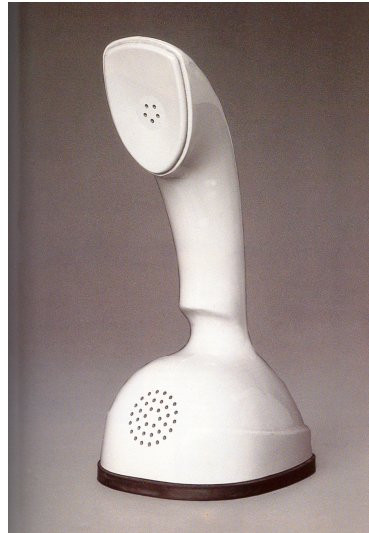

Şekil 3.107. Fütüristik kültablası, Maurice Ascalon, Pal-Bell Company.

Şekil 3.108. Masa üstü kalem açacağı , Laurence Loewy, 1953.

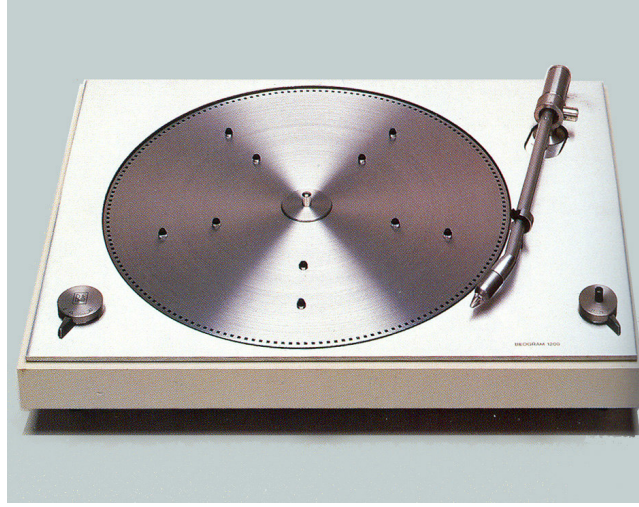
1950'lerin başında, Endüstri ürünleri tasarımcısı Maurice Ascalon tarafından tasarlanmış ve Pal-Bell şirketi tarafından üretilmiş metal kültablası, sade geometrik yarım küre biçimi ve teknolojik gelişimin sembolüne dönüşmüş ok şeklindeki ayak destekleriyle dönemin uzay çağı temasına gönderme yapmıştır (Şekil 3.107.). Fransız mühendis ve tasarımcı Laurence Loewy (1893-1986), 1953 senesinde kromaj çelik malzemeyle tasarladığı kalem açacağına roket benzeri formuyla, dönemin gelecekçi uzay çağı yaklaşımını gündelik çalışma hayata yansıtmıştır (Şekil 3.108.). Ekonomik ve rafine lokomotif ve buzdolabı tasarımlarıyla da tanınmış Laurence Loewy, Hupp Motor Şirketi, Coca Cola, Shell, Exxon, IBM, BMW, GM ve NASA gibi kurum ve kuruluşlara danışmanlık yapmıştır.

Şekil 3.109. Ericofon telefon aygıtı, Ericsson, 1956.

Telekomünikasyon sektörünün en köklü firmalarından Ericsson, döneminin ilk yenilikçi modeli Ericofon telefonlarını 1956 senesinde piyasaya sunmuştur (Şekil 3.109.).

Öncü nitelikteki yeni modelde ahize ve telefon aygıtı ilk defa tek bir parçada birleşmiştir. Teknolojik gelişimler ve plastik malzemesinin kullanımıyla telefon aygıtının ölçüleri çağdaşlarına göre küçülmüştür.

Şekil 3.110. Beosystem 1200 plakçalar, Jacob Jensen, 1969.

Danimarkalı tasarımcı Jacob Jensen 1960'lerden itibaren ses ve müzik sistemlerinde dönemin bilimsel yaratıcılık ve gelecekçi yaklaşımı doğrultusunda biçimsel ve işlevsel bir tasarım arayışına girmiştir. 1969 senesinde Bang&Olufsen firması için tasarladığı Beosystem 1200 plakçalar (Şekil 3.110.) aygıtıyla linear, minimal ve net geometrik form pratik kullanımla bütünleştirmiştir. Metal ve plastik malzemenin uyumu ürüne rafine bir uzay çağı görselliği katmıştır.

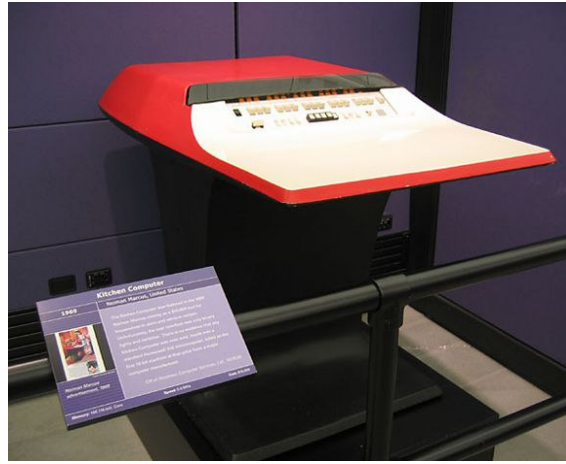
Şekil 3.111. Rocket fotoğraf makinası, 1962.

1962 senesinde Spartus Corporation tarafında tasarlanmış ve siyah plastik malzemenin üretilmiş Rocket marka mini fotoğraf makinesi (Şekil 3.111.) dikdörtgen prizma formu ve objektifin bulunduğu yüzeyde kullanılan metalik renkli grafik tasarımıyla dönemin uzay çağı yaklaşımını yansıtmıştır.

Şekil 3.112. Sony TV8, 1960.

Sony firması 1960 senesinde ilk transistörlü televizyonu TV8'i piyasaya sunarak televizyon endüstrisinde üstünlük kazanmıştır (Şekil 3.112.). Ekran boyutu 5 inç olan ağıt taşınabilir ilk mini siyah beyaz televizyonu olarak döneminin gelecekçi uzay çağı tasarımlarına örnektir.

Şekil 3.113. Honeywell mutfak bilgisayarı, 1965.

Honeywell firması tarafından 1965 senesinde üretilen ilk mutfak bilgisayarının işlevi yemek tarifi yapmaktan öteye gitmemiştir (Şekil 3.113.). Üstündeki çeşitli düğmeler sayesinde kumanda ve programlama işlevlerine sahip konsol, biçimsel olarak bilimkurgu filmlerinde uzay araçlarının komuta panellerini çağrıştırmaktadır.

Carl Anne Breger tarafından tasarlanmış ve 1969 senesinde piyasa sunulmuş Cupol marka mikrodalga fırın (Şekil 3.114.), işlevinin uzay çağı yaşam biçimine yaptığı göndermenin yanısıra, metal kubbesiyle fırın tasarımında yenilikçi bir yaklaşım sergilemiştir.

Şekil 3.114. Cupol mikrodalga fırın, Carl-Anne Breger, 1969.

1950'lerde ve 1960'larda plastik malzemesinin kalıplanarak kompakt, organik ve amorf formların elde edilebilmesiyle endüstri ürünleri tasarımlarında gelecekçi yaklaşımlar gerçekleştirilmiştir. 1959 senesinde Danimarkalı mimar ve tasarımcı Verner Panton tarafından tasarlanan Panton oturma elemanı (Şekil 3.115.) Vitra tarafından üretime geçirilmiştir. 1969 senesinde Fransız sanatçı ve tasarımcı Maurice Calka, fiberglas ve plastik malzemelerini kalıplama tekniğiyle şekillendirerek Boomerang çalışma masasını tasarlamıştır (Şekil 3.116.).

Şekil 3.115. Panton, Verner Panton, 1959, Vitra.

Şekil 3.116. Boomerang çalışma masası, Maurice Calka, 1969.

Şekil 3.117. Djinn oturma elemanı, Olivier Mourgue, Airborne, 1965.

Fransız tasarımcı Olivier Mourgue tarafından 1965 senesinde tasarlanmış Djinn serisi oturma elemanları (Şekil 3.117.) 1968 senesinde yönetmen Stanley Kubrick'in 2001: Bir Uzay Destanı adlı filminde geleceğin uzay oteli tasvirinde yer almıştır.

Şekil 3.118. Ball oturma elemanı, Eero Aarnio, 1962.

1962 senesinde, Finlandyalı tasarımcı Eero Aarnio küre formundan yola çıkarak bir oturma elemanı tasarlama arayışına girmiş, Ball oturma elemanının ilk prototipini gerçekleştirmiştir. 1966 senesinde Ball, Uluslararası Cologne Mobilya Fuarı'nda tanıtılmıştır (Şekil 3.118.). Tasarımın bir parçası olarak yerleştirilmiş telefon, oturma elemanına görüşme yapma işlevini katmıştır. Böylelikle Ball, konumlandırıldığı mekanda ayrıca özel mekan yaratarak uzay çağının kapsül tasarımına bir gönderme yapmıştır.

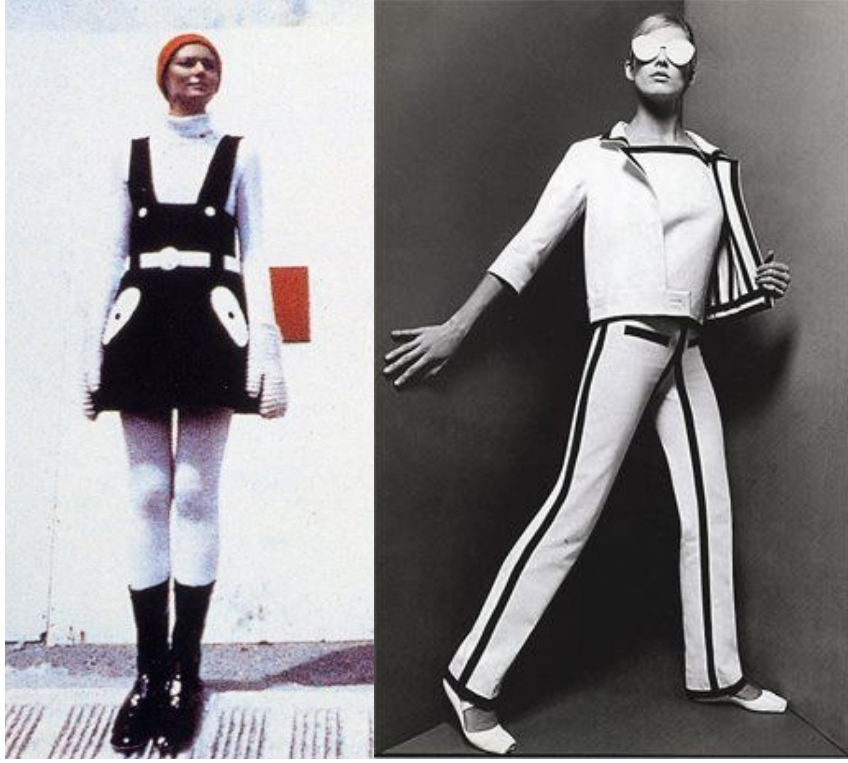
Eero Saarinen tarafından 1956 senesinde tasarlanmış Tulip oturma elemanı, Knoll firması tarafından üretilmiştir (Şekil 3.119.). Kavisli tasarımı ve plastik malzemesinin kullanımındaki deneysel yaklaşımıyla, oturma elemanı geleceği bir uzay çağı tasarımı olarak kabul edilmiştir (Fiell, 2002).

Şekil 3.119. Tulip chair, Eero Saarinen, 1956.

1960'larda moda tasarımcıları dönemin uzay çağı heyecanı ve geleceği yaklaşımından etkilenmiş ve koleksiyonlarını bu doğrultuda şekillendirmişlerdir. Andre Courreges, Pierre Cardin ve Paco Rabanne alüminyum, gümüş, plastik ve pvc malzemelerin kullanarak yarattıkları keskin hatlı mini elbiseler ve aksesuarlarla modada geleceği uzay çağı tasarımının öncüleri olmuşlardır.

Fransız moda tasarımcısı Andre Courreges 1964 senesinde yarattığı Moon Girl (Ay Kızı) koleksiyonunda temel geometrik formları beyaz, lame ve siyah renklerde mini elbiselere applike ederek sezonun stilini belirlemiştir (Şekil 3.120.).

Şekil 3.120. Andre Courreges, Ay Kızı, 1964.

Şekil 3.121. Pierre Cardin, 1960'lar Moda tasarımları.

Pierre Cardin aynı dönemde uzay çağı ve gelecek vizyonuna kendi yorumunu katmış, geometrik mini elbise tasarımlarını yumuşak malzemeden yapılmış kask görünümlü şapkalar, uzun pvc çizmeler ve kalın kemerlerle tamamlamıştır (Şekil 3.121. ve Şekil 3.123.). 1966 senesinde Paco Rabanne gelecek zaman temasını plastik ve metal malzemelerle yarattığı mini elbiselerle yorumlamıştır (Şekil 3.122.).

Şekil 3.122. Metal Elbise, Paco Rabanne, 1966.

Moda tasarımcıları, plastik malzeme kullanarak standart ölçülerden çok daha büyük takı ve gözlük gibi aksesuarlar tasarlamış, yorumlarında gelecek zaman ve uzay çağı temalarına göndermede bulunmuşlardır (Şekil 3.123.).

Şekil 3.123. Paco Rabanne aksesuar tasarımı, Andre Courreges gözlük tasarımı, Pierre Cardin şapka tasarımı.

4. 1950'LER ve 1960'LAR MODERN BATI TOPLUMUNDA TASARLANMIŞ “GELECEĞİN KONUTU” PROJELERİ

Konut, en temel haliyle toplumların hayatta kalarak soylarını devam ettirme güdüsüyle oluşan barınma gereksinimlerini karşılamak için, yerleşilmiş bölgenin getirdiği iklim şartları, coğrafi konum, malzeme kaynakları gibi sınırlamalar doğrultusunda şekillenmiş, insanlık tarihi boyunca siyasi egemenlikler, sosyoekonomik değişimler ve bilimsel yeniliklerin etkileşimiyle gelişerek mimari bir tasarım olgusuna dönüşmüştür.

İnsanlığın barınma ve dış etkilerden korunma gereksinimini karşılamak için öncelikle mağaralara ve ağaç kovuklarına sığınması, daha sonra ağaç dalları ile kütükleri birleştirip aralarını balçıkla kapatarak ilkel barınaklar yapmasıyla başlayan konut tarihi, ateşin bulunması, aletlerin kullanılması ve tarımcılıkla beraber, üretim alanlarına yakın yerlerde korunak ve barınaklar yaparak yerleşik hayatın temellerinin atılmasıyla şekillenmeye başlamıştır.

Avrupa'da M.Ö. 3000'li yıllarda yerleşik hayata geçilmesiyle ortaya çıkan ilk evler, duvarları yığma taşlardan yapılmış, tavanları sazdan örülmüş tek katlı ve dairesel yapılar olmuşlardır. Zamanla, ilk defa Mezopotamya bölgesinde ortaya çıkan kare ve dikdörtgen biçimiyle geometrik düzenli ve kalıcı yapılardan etkilenilmiş ve klanların beraber yaşayabileceği komün hayatın mümkün kılındığı kimi zaman tek bir hacimden oluşan konutlar yaygınlaşmıştır. Aile kavramını gelişimiyle konutlarda komün yaşam dağılmış ve daha küçük ölçekli birimlere dönüşmüştür. Tarımın yaygınlaşmasıyla üretici bir yapı edinen toplumlar evlerini de tahta, toprak ve taş gibi doğal kaynakları işleyerek inşa etmişlerdir. Avrupa'da, Antik Yunan'da ilk örnekleri görülen dikdörtgen plan organizasyonu ve orantı üzerine kurulmuş, taş, tahta ve pişmiş tuğla malzemelerinden gerçekleştirilmiş, genelde açık bir iç avluya sahip sade konut mimarisi Roma İmparatorluğu döneminde kemerli kubbe yapı tekniğinin ortaya çıkmasıyla, ihtişamlı mimari biçime dönüşmüştür.

Toplulukların üretim biçimi, ekonomik bağları, dini inanışları çerçevesinde kentin ve konutun yapısı belirginleşmiş, coğrafi şartlar, iklim faktörleri ve sosyal yapı etkenleri konutların gelişiminde biçimsel ve yapısal farklılıklar doğurmuştur. İnsanlık kalıcı, güçlü ve ihtişamlı yapıları, öncelikle dini amaçlarla, tanrılarına ve tanrı krallarına tapınmak için gerçekleştirmiştir. Sembolik mimari yaklaşım sayesinde yapı teknikleri

gelişmiş ve yapı malzemelerinde dayanıklılık arayışı ortaya çıkmıştır. Bu arayışın konut mimarisine yansması Roma İmparatorluğu zamanında volkanik taşlar ve kirecin karışımıyla oluşturulan hafif olduğu kadar güçlü bir malzeme olan betonun icadıyla ilk defa büyük kalıcı taş binalar ve yüksek apartmanlardan oluşan yaşama alanları inşa edilmesiyle vücut bulmuştur. Toplumun alt sınıfları ahşap, beton ve taş malzemelerinin kullanımıyla yapılmış çok katlı apartmanlarda barınmışlardır. Aynı dönemde zenginler ve aristokratlar, yapı malzemeleri taş, pişmiş tuğla, beton granit, mermer olan, merkezinde atrium adı verilen üstü açık iç avlu bulunan, ortalama olarak üç kattan oluşan ve her bir katın merdivenle birleştiği, ilk defa pencere camının kullanıldığı, villa tipi geniş ve çok odalı konutlarda yaşamışlardır.

Roma İmparatorluğu'ndan etkilenmiş olsa da Avrupa'da dini yapılar ve konut mimarisi 11. yüzyıla kadar ahşap ve taş malzemeleriyle gerçekleştirilen basit yapılardan oluşmuştur. Avrupa'nın karanlık Orta Çağ döneminde dini baskılarla şekillenmiş bir yaşam biçimi ortaya çıkmıştır. Bu dönemde toplumun alt sınıflarının emeğini ve sermayesini sömürerek güçlenen aristokratlar, din adamları ve hükümdarlar mimariyi bir statü unsuru olarak kullanmışlardır. Böylelikle konut tasarımı da barınma işlevini karşılayan basit bir yapı olmaktan öteye geçmiş içinde yaşayan insanların ait olduğu sosyal sınıfı ve maddi durumunu temsil eden statü göstergelerine dönüşmüş, ekonomik ilişkilerin niteliğine bağlı olarak, insanların barındığı konutlar biçimlenmiştir. Otorite baskısı dini yapılarda, iç mekan planlaması, mozaik kullanımı ve süsleme gibi dekoratif unsurlar ve masif yapılarıyla ön plana çıkan Romanesk mimari stiliyle vücut bulmuştur.

Geç 12. yüzyılda Romanesk stilde görülen beton ve tuğlanın kullanımıyla inşa edilen kubbeli ve kemerli yapılar taş malzemesinin kullanımıyla gerçekleştirilmeye başlamış ve Gotik mimarisi ortaya çıkmıştır. Yeni yapı tekniği sayesinde daha yüksek dini yapılar gerçekleştirilmiştir. Geniş cam kullanımının mümkün olmasıyla iç mekanda ışık unsuru önem kazanmıştır. Gotik stil, taş duvar işçiliğiyle sağlanan dayanıklılık sayesinde şehir ve konut mimarisine de yansmıştır. Orta çağ boyunca krallar ve aristokratlar surlarla çevrilmiş taş şatolarda barınmıştır. Orta çağ şatolarında kamusal ve özel alan ayırımına göz önünde bulundurularak mekan organizasyonu yapılmıştır. Kamusal alan, planın merkezinde yer alan ve kabul salonu olarak kullanılan ana mekandır. Özel alanlar yatak odaları, mutfak, kiler, şarap mahzeni ve küçük ibadet alanı olan şapel bölümlerinden oluşmuştur.

Aynı dönemde köylü sınıfı ahşap, taş ve saz malzemelerinin pişmiş tuğla ve kerpiç malzemeleriyle birleştirilmesiyle oluşan tek veya çift odalı basit evlerde yaşamışlardır. Orta çağ kasabalarında sıkça çıkan yangınlar nedeniyle ahşap kullanımı zamanla yerini taş ve tuğla yapı malzemesine bırakmıştır.

15. ve 16. yüzyıllarda batı toplumunun üst sınıflarına yönelik konut tasarımında ilerlemeler kaydedilmiş, mahremiyet ihtiyacının ön plana çıkmasıyla çok sayıda yatak odasının bulunduğu yapılar inşa edilmiştir. Kabul salonu önemini yitirerek küçülmüş, iç avlu çevresinde konumlanmış bir plan organizasyonu tercih edilmiştir.

15. yüzyılda İtalya'da, köklerini Eski Yunan ve Roma dönemi edebiyatı ve sanatından alan, yeniden doğuş anlamına gelen Rönesans dönemiyle sosyal ve kültürel bir değişim başlamıştır. Hümanist düşünceyle insanı dünyanın ve yapıların merkezine koyan bir yaklaşıma sahip olan yeni akım mimaride Roma üslubunun mimari unsurlarının sade ve çizgisel yorumunu gerçekleştirmiştir. Rönesans bünyesinde 16. yüzyılda klasik mimari unsurların ve motiflerin özgün anlamlarıyla karşıtlık oluşturacak şekilde kullanıldığı Maniyerizm akımı oluşmuştur. Bu akımın konut mimarisine en güçlü yansımaları İtalyan mimar Palladio'nun gerçekleştirdiği villalarda görülmüştür. Mimar, genel mimari yapıyı ve konutun tüm odalarını kendi aralarında simetriye dayanan geometrik bir sisteme oturtmuş, böylelikle hacimlerin birbiriyle orantıları plan organizasyonunun temelini oluşturmuştur.

16. yüzyıldan itibaren başlayan keşifler, kıtalararası ticaret ve sömürgecilik, ulus devletin ve yeni kurumların inşası, bilimsel keşifler ve teknolojik buluşlar, Avrupa toplumlarında ve yaşam biçimlerinde değişimler yaratmıştır. Aydınlanma dönemiyle din adamları ve derebeyleri güçlerini yitirmiş böylelikle dini yapıların ihtişamı yerini saraylar ve devlet binaları gibi politik binaların gösterişine bırakmıştır. Yapılan reformlar ve ihtilaller sonucunda toplumdaki sınıfsal organizasyonda değişimler olmuş, burjuvazi yükselişe geçmiştir. Bunun yanında ticaretin gelişimi ve sömürgecilik sayesinde farklı toplumlar ve kültürlerle etkileşim başlamış ve mimari de bu anlamda değişime uğramıştır. Bu dönemde Maniyerizm akımını mimariyi daha zengin ve esnek yaklaşımla yorumlayan Barok stil takip etmiştir. Organik yapıya sahip mimari üslupta Rönesans'ın düz çizgilerine karşılık girinti çıkıntılar, dalgalanan cepheler ön plana çıkmıştır. Bu stillerde gerçekleştirilmiş konut mimarisi sömürge ülkelerinde ve aynı dönemde keşfedilen Amerika kıtasında kurulan yeni yerleşim alanlarında sıkça rastlanmaktadır.

Barok stil 18. yüzyılda aşırı süslemeciliği, dairesel motifleri ve çiçek yaprak gibi doğa motifleri, altın varak kullanımı gibi dekoratif özellikleriyle dikkat çeken Rokoko stiline ilham vermiştir. Diğer yandan Avrupa'nın farklı kültürlerle girdiği etkileşim değerlerin ve mimari unsurların birleşmesi mimaride Eklektisizm'i doğurmuştur. Bu mimari yaklaşımlar özellikle burjuva sınıfının konutlarında abartılı bir biçimde kullanılmış görsel anlamda karmaşık dekoratif öğelerle ön plana çıkmıştır.

19. yüzyılda Endüstri Devrimi'nin gerçekleşmesiyle geleneksel tarım toplumu hızla dönüşmeye başlamış ve sanayi toplumuna geçiş başlamış, yeni bir toplumsal sınıf olan işçi sınıfı oluşmuştur. Sanayileşme ve şehirleşme sürecinde konutlarda dönüşüme uğramıştır. Ahşap ve taş malzemelerinin yerini çelik ve cam gibi yeni mimari yapı elemanları almaya başlamış, konut yaşamında konfor ve hijyen sağlamak adına su, kanalizasyon aydınlatma ve ısıtma sistemlerinin iyileştirilmesi için arayışlara girilmiştir. Bununla birlikte Neo Klasizm'le mimaride biçimsel olarak tekrar klasik yapıların temel prensiplerine dönüş kaydedilmiş, bu sadeleşmeyi mimaride süslemeden arınarak işlevi ön plana çıkartma arayışları sürdürmüştür.

Konutun basit bir barınaktan kapsamlı bir tasarım ürününe dönüşme sürecinde, konut kavramı ve biçimine getirilmiş en belirgin müdahalenin, 20. yüzyılda makineleşmeye beraber üretim tüketimin hız kazandığı modern hareketle başladığı ve mimarlıkta geleceğin toplumunu yaratma idealinin pratik uygulamasının Modernist Mimarlık akımıyla vücut bulduğu söylenebilir. Önderliğini Bauhaus okulunun yaptığı Modernist mimarinin çıkış noktası işçi sınıfı için konut sağlamak olmuş, mimaride toplumsal eşitlik arayışına girilmiştir. Bu nedenle Modernist mimari yaklaşım, konut tasarımında korniş, saçak ve dekoratif burjuvazi detaylarını reddetmiş, tarihsel referanslarından arınmış sade mekanda işlevselliğin önemini vurgulamış (Conrads, 1991), eğimsiz çatıları, sade duvarları, çelik, beton ve geniş yüzeylerde kullanılan cam gibi yapı malzemeleri, nadiren kullanılan ana renkler dışında beyaz yada gri dikdörtgen prizması formlarla karakterize edilmiştir (Banham, 1980).

1928 yılında Uluslararası Modern Mimari Kongresi (CIAM) toplandığında, Modernist Mimarlık akımının öncü mimarları Walter Gropius ve Le Corbusier sundukları bildiride (Conrads, 1991) bilim adamlarının zaman ve hareket üzerine yaptığı araştırma ve çalışmaların ortalama bir ailenin rahatça yaşayabileceği mümkün

olan en küçük yaşam birimini gerçekleştirmek adına nasıl kullanılabileceğini tartışmışlardır. Le Corbusier (1999) konut kavramına, bir fabrikanın montaj bandından çıkmış kadar standart, seri üretime uygun, yüksek randımanlı bir barınma makinası tanımını getirmiştir. Modernist Mimarlık akımının bir diğer öncüsü, Mies van der Rohe'nin mimarlığa getirdiği çağın iradesinin mekansal terimlerle tasarlanması tanımı (Harvey, 2003), 1950'ler ve 1960'lar da Geleceğin Konutu projelerinde vücut bulmuştur. Döneminin egemen mimari yaklaşımı, temel prensiplerini Modernist Mimarlık akımından almış olmakla beraber, kurgulanmış gelecek vizyonunu şekillendiren siyasi, teknolojik, sosyokültürel gelişmeler ve sanat ve tasarım alanlarında ortaya çıkan yeni akımlar, dönemin Geleceğin Konutu tasarımlarına yansımıştır. Dönemin Gelecek vizyonu tasvirini düşünsel ve biçimsel yansımaları, kavramsal konut projelerinden ve gerçekleştirilerek günümüze kadar ulaşılmış müstakil Geleceğin Konutlarından verilecek örneklerle değerlendirilecektir.

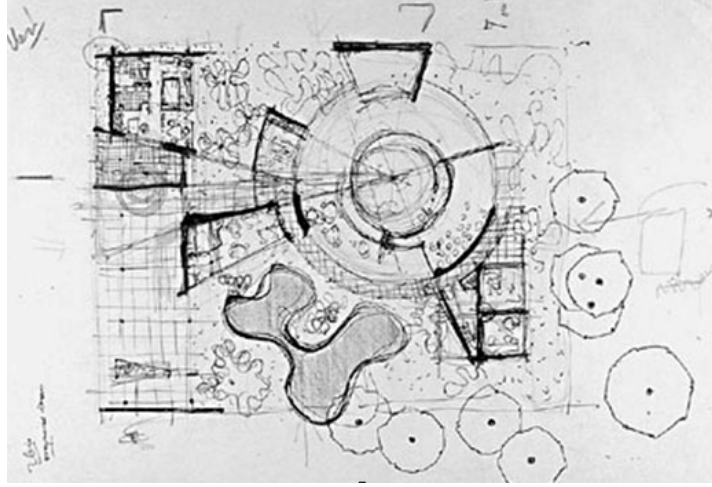
4.1. “GELECEĞİN KONUTU” KAVRAMSAL PROJE TASARIMLARI

1950'ler ve 1960'lar Modern Batı toplumunda ortaya çıkmış gelecek vizyonu kurgusu dönemin mimar ve tasarımcılarını etkilemiştir. Geleceğin yaşam biçimlerine dair deneysel ve kavramsal konut projeleri geliştirilmiştir. Tasarlanan projeler toplumun yeni tüketim alışkanlıkları ile özgür ve gezgin yaşam biçimlerinin doğurduğu yeni işlevlerin ışığında, referanslarını uzay ve sonsuzluk temalarından alarak plastik malzemenin deneysel kullanımlarıyla şekillenmiştir. Projelerin hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ancak, ileriki yıllarda gerçekleştirilecek konutların öncüleri ve ilham kaynakları olmuşlardır.

4.1.1. Ionel Schein, “Maison en Plastique”, 1955

1927 Bükreş doğumlu mimar, şehir planlamacısı ve mimarlık tarihçisi Ionel Schein, 1953 yılında Modernist mimar Le Corbusier'nin ofisinde görev almış, mimari tasarım prensiplerinin gelişiminde bu deneyimden etkilenmiştir. 1950'lerde organik kimya sektörünün gelişimiyle Mimar Schein, sentetik malzeme kullanarak yeni bir mimari yaklaşım arayışına girmiştir. Mimar, plastik kullanımını malzemenin hafifliği, üretiminin hızı ve standart bitiminin yarattığı avantajları mimaride yeni form arayışına maksimum esneklik getirmesi doğrultusunda savunmuştur (Alison ve diğ., 2006).

Schein 1955 yılında tamamen plastik malzemesi kullanarak Maison en Plastique (Plastik Ev) projesini tasarlamıştır. Bu projeye dönemin mimarisini geniş anlamda etkilemiş ve mimaride plastik malzemesi kullanımının öncüsü kabul edilmiştir.

Şekil 4.1. Maison en Plastique eskiz plan çalışması, Schein, 1955.

Maison en Plastique organik anlamda sürekliliğe sahip, salyangoz kabuğunu anımsatan planıyla, mimaride geleneksel dikey plan sistemini reddetmiştir. Referansını doğadan almış olan basit spiral form, iç mekânın da işlevsel bir biçimde düzenlenmesine olanak sağlamıştır (Şekil 4.1.).

Şekil 4.2. Maison en Plastique maket genel görünüm, Schein, 1955.

Çevresi geniş mavi renkte pleksiglas bir cumbayla çevrelenmiş rotond¹², planın merkezini oluşturur (Şekil 4.2.). Evin girişi kullanıcıyı yaşama ve yemek alanı, mutfak ve ıslak hacimlerin bulunduğu merkeze yönlendirmektedir. Orjinal planda, merkez yaşama alanının etrafında ihtiyaca göre eklenip çıkarılabilecek, spiral yönde yerleştirilmiş yatak odaları bulunmaktadır (Şekil 4.3.). Bu modüler yaklaşım aileye katılan her bir yeni birey için yaşanan konuta hacim eklenebilmesi yani aile geliştikçe konutunda organik bir biçimde gelişebilmesi iddiasını taşımaktadır.

Mimari strüktüründen mobilyalarına ondört farklı plastik malzemesi kullanılan ve iki Fransız kömür şirketinin sponsorluğuyla gerçekleştirilmiş Maison en Plastique'in prototipi, 1956 yılında Paris'te açılan Salon des Arts Ménagers bünyesinde sergilenmiş ve 200.000 kişi tarafından ziyaret edilmiştir (Şekil 4.4.). Gerçekleştirilen prototip plastik ev yalnızca bir çiftin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde üretilmiş, ilave modüller çıkarılmıştır.

Prototipin inşa edilme sürecini yakından takip etmiş ve iç mekanın dekorasyonunu üstlenmiş Fransız dergisi Elle 27 Şubat 1956 tarihli sayısında Maison en Plastique'e ve temsil ettiği tip bir konutun önerdiği gelecek zamana dair pratik yaşam stiline geniş yer ayırmıştır (Peyrissac 2001).

Maison en Plastique projesi her ne kadar hayata geçirilerek kullanıma sunulmamış olsa da, 1950 ve 1960'ların mimarisini geniş anlamda etkilemiştir. Mimar Ionel Schein mimaride devingenlik, modüler hücre mekanlar ve basit montaj gibi gelecek kurgusunun getirdiği ihtiyaçlara cevap veren çalışma ve araştırmalar yapmıştır. Gelecek zamanda plastik malzemesinin kullanımıyla gerçekleştirilecek ve ihtiyaçlar doğrultusunda form değiştirebilecek esnek ve ilerici yaklaşımı sunarak dönemin mimarisinde devrimsel nitelik taşıyan yeni akımların başlangıç noktası olmuştur.

¹² Rotond: Üstü kubbeli yuvarlak yapı.

Şekil 4.3. Maison en Plastique maket iç görünüm, Schein, 1955.

Şekil 4.4. Maison en Plastique prototip, Salon des Arts Ménagers sergisi, 1956.

4.1.2. Alison ve Peter Smithson, “Home of the Future”, 1956

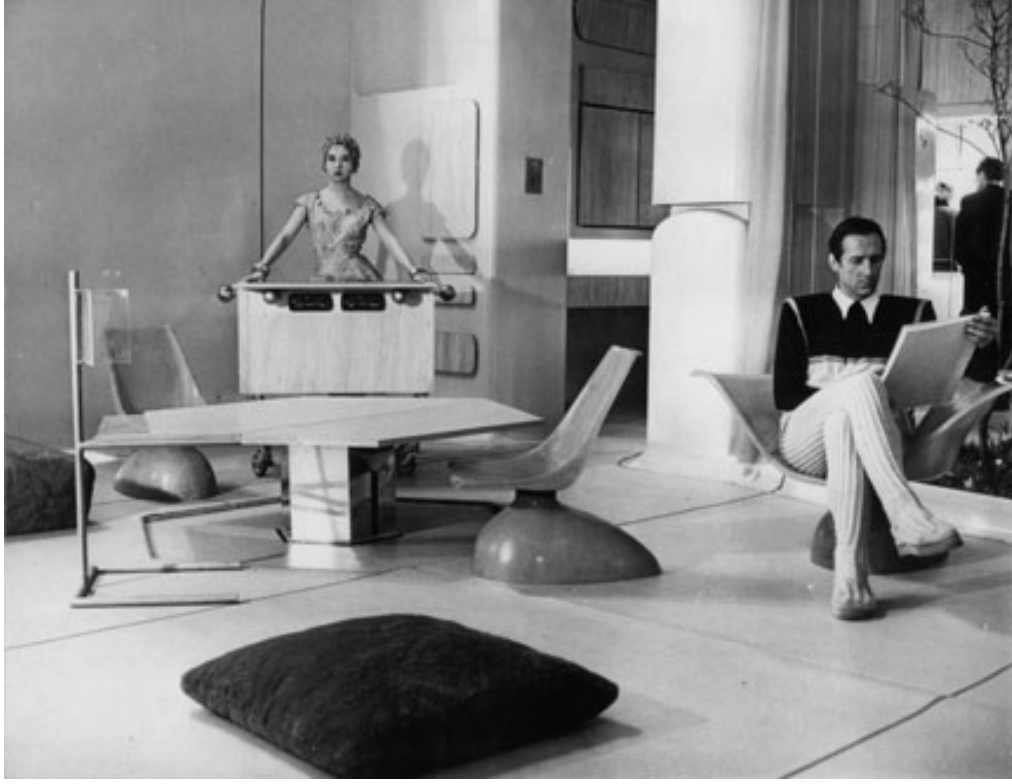
İngiliz mimarlar Alison ve Peter Smithson 1950’lerde ve 1960’ların başında Team 10 grubu içinde CIAM’ın temsil ettiği Modernizme gösterdikleri muhalefetle ses getirmiş, Modern mimarinin revize edilmesini savunmuş ve Yeni Brutalizm akımını kurmuşlardır (Kortan, 2004). Avant-garde mimarinin önemli isimleri olmalarıyla birlikte 1950’lerin Londrasında gelişen kültürel değişimin de bir parçası olmuşlardır. Sanat eleştirmeni Reyner Banham, sanatçı Eduardo Paolozzi, ve fotoğrafçı Nigel Henderson’la beraber Independent Group’un katılımcıları olarak, Whitechapel Art Gallery’de açılan ve İngiliz Pop Art’ın öncüsü sayılacak ‘This is Tomorrow’ (İşte Bu Yarındır) sergisinin ortak küratörlüğünü yapmışlardır. 1956 yılında Daily Mail İdeal Ev sergisine deneysel bir öneri olan ”Home of the Future” (Geleceğin Evi) isimli tematik konut tasarımıyla katılmışlardır (Şekil 4.5.).

Mimar Alison ve Peter Smithson (2004) geleceğin konutu temalarının oluşumunu şöyle açıklarlar:

“... 1956’da Daily Mail ideal Ev sergisi’ndeki ‘Geleceğin Evi’nde,... 50’lerin reklamcılığında görülen taleplerin çoktan özümsemiğine ve makine temelli toplumun zaten mevcut olduğuna inanmak zorundaydık. ‘Geleceğin Evi’ için,... reklamcılığın ve endüstrinin olağan ürünlerini ciddiye almalıydık.”

Mimarlar döneminin reklamlarından feyz alarak tüketim toplumunun ilerde daha da tüketeceğini iddia etmişler ve 1980 senesinin olası yaşam biçimini bu doğrultuda kurgulamışlardır. Mekanı bir otomobil yada uçak tasarımı gibi ele aldıklarını belirten Alison ve Peter Smithson (2004) ‘Home of the Future’un yapı malzemesinin plastik olmasının gelecek vizyonu kurgusuyla örtüşeceğini savunmuşlardır.

Mekan düzenlemesinde amorf formlar baskın olmasına rağmen tasarımın içine oturduğu mimari hacim basit bir dikdörtgen prizmadır. İç mekan dönemin gelecek tasvirleriyle uyumlu minimal ve steril bir görüntü vermektedir (Şekil. 4.6.). Mekanlar arasındaki geçişler akışkan, sınırlarsa geçirgendir. İç mekanda kapı ve bölücü duvarlar kullanılmamıştır. Ayırıcı elemanlar aynı zamanda mekanın fonksiyonuna dahil edilmiş ve mekanları tanımlamaya yardımcı olmuştur. Islak hacimde bir ayırıcı gibi gözüken elemanın aslında bir duş kabini olması, bir diğer mekanda ki ayırıcı elemanın dolap işlevi görmesi strüktürel öğelere çok işlevlilik katmıştır (Şekil 4.7.).

Şekil 4.5. Alison ve Peter Smithson, "Home of the Future", 1956.

Şekil 4.6. Home of the Future, iç mekan.

Şekil 4.7. Home of the Future, iç mekan.

İç mekanda tek hareketli elemanlar bir büfe gibi tasarlanmış seyyar mutfak ve oturma elemanlarıdır. Teknolojiden mekanik anlamda faydalanılmıştır. Banyo küvetinin kendi kendini temizlediği, evdeki elektronik aletlerin tek bir kumandayla kontrol edileceği öngörülmüştür. Bu kurguya göre verilen komutla yatak yada yemek masası saklandıkları yüzeyden dışarı çıkmaktadır. Tüm mekanik işlevler, ısınma ve aydınlatma sistemleri için gerekli tüm enerjisinin nükleer enerji santralinden sağlandığı varsayılmıştır.

Mimarların yarattığı gelecek vizyonu ve bu geleceğe dair yaşam biçimi özünde teknolojik edinimlere olan ilgiyi barındırmış, konutta temsilen barınan kişilerin dış görünümünde fantastik öğelere yer verilmiştir. Bunun yanında popüler kültür ve kitlesel tüketime Geleceğin konutu teması çerçevesinde üstü kapalı bir eleştiri getirilmiştir.

4.1.3. Monsanto House, 1957

1957 yılında Monsanto Kimya Şirketi, Massachusetts Institute of Technology (MIT) mimarlarıyla ortak bir çalışma yaparak plastik malzeme kullanımını ön plana çıkaran geleceğin konutu temasını kurgulamış ve bir prototip üretmiştir. Bu prototip 1957, 1967 yılları arasında Kaliforniya’da Disneyland’in Tomorrowland (Yarının Ülkesi) adlı bölümünde halka sunulmuştur (Şekil 4. 8.).

Yapı malzemesi fiberglas olan ve dört modülden oluşan tek katlı prefabrik konut, merkezinden taşıyıcı kolon üzerine oturtulmuştur. Böylelikle dört konsol kapsül zemin kotunun üstünde havada durur efekti kazanmıştır. Her bir kapsül bir odaya tekabül etmektedir. Bunlar ebevyn yatak odası, çocuk odası, yaşama alanı ve yemek odasından oluşan dört birimdir. Yapının merkezindeyse bir banyo ve mutfaktan oluşan ıslak hacimler bulunmaktadır.

Monsanto firması geleceğin konut tasarımını ve domestik yaşamını 1987 yılında yaşamın nasıl olacağına dair bir öngörü olarak tarif etmiştir. Ev bünyesinde dönemi için mucize olarak görülen, işleve sahip bir mikro dalga fırın, maket olarak konumlanmış bir ultrasonik çamaşır makinesi, görüntülü telefon sistemi, otomatik iklimlendirme paneli, nükleer enerjiyle çalışan yemek saklama dolabı ve duvara monte edilmiş büyük düz ekran televizyon gibi gelecekçi yenilikler barındırmıştır.

İç mekanda mobilya tercihlerinde plastiğin çok yönlü kullanımını göstermek adına sentetik malzemelerden üretilmiş, dönemin yeni tasarım akımlarının öncüsü niteliğindeki ürünlere ağırlık verilmiştir (Şekil 4.9.).

Şekil 4.8. Monsanto House, Disneyland'de teşhir edilen prototip yapı, 1957.

Şekil 4.9. Monsanto House, iç mekan görüntüsü.

Kimya sayesinde daha iyi bir yaşamı savunan Monsanto şirketinin amacı prefabrik ev üretimine girmek değil, plastiğin gelecekte günlük hayatta daha çok yer kaplayacağını göstermek ve pazarda kendine bir yer edinmektir. Bu nedenle evi gezip beğenen ve talep eden insanlar olmasına rağmen “Monsanto Geleceğin Evi” asla üretime geçmemiştir. On senelik süre zarfında 10.000 kişi geçen ziyaretçisiyle görsel olarak tüketilmiş olan deneysel plastik yapı, 1967 yılında Disneyland yetkilileri tarafından yıktırılmıştır.

4.1.4. Frederick Kiesler, “Endless House”, 1959

Romanya kökenli, Amerikalı mimar, sahne tasarımcısı, sanatçı ve filozof Frederick Kiesler, projelerinde net bir gelecek tasviri yapmamış, ancak gelecekçi, ütopyik ve felsefi yaklaşımlarıyla, süreklilik, sonsuzluk, dinamizm ve korelasyon temalarını baz alan ileri görüşlü projeler tasarlamıştır (Cline, 2002). Çevre tasarımı, yapı ve yaşam dinamiklerinde süreklilik ve devamlı gerilim, zaman mekan ölçeğinin farkındalığı ve bitimsizlik temalarını mimari formlara dönüştürmek üzerine deneysel çalışmalar yapmıştır.

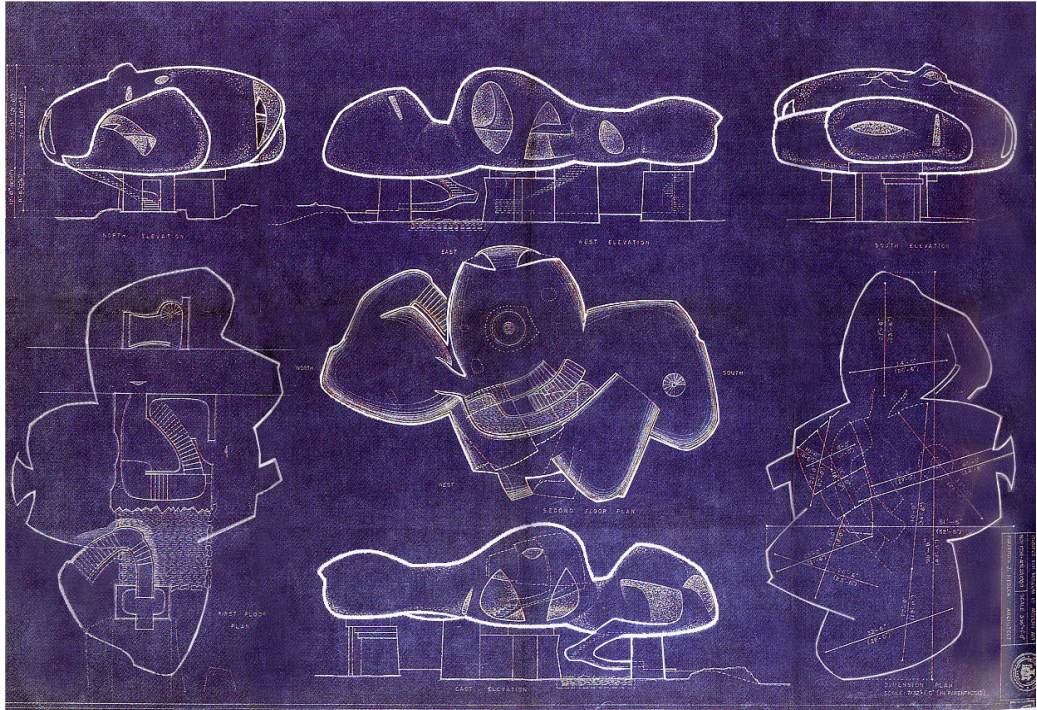
Kiesler’in söylemleri ve arayışları 1959 yılında “Endless House” (Bitimsiz Ev) projesinde vücut bulmuştur (Şekil 4.10.). Mimar, özgür formuyla kendi içinde sürekliliği olan ve insanı merkezine almış yaşama alanı fikrini resim, heykel, mimari ve çevreyle sentezlemiş, geleceğe yönelik yaşam biçimlerine yeni bir yaklaşım getirmiştir.

Tüm domestik aktivitelerin organik bir devamlılık halinde gerçekleştiğini savunan Kiesler (URL-30, 2007), Endless House’u dönemin baskın mimari akımının nosyonları olan kübik cam kutu tasarımlarına bir anlamda başkaldıran, zıtlık yaratan, organik ve amorf formlarla tasarlamıştır (Şekil 4.11.).

Kolonlarla yer kotundan yükseltilmiş Endless House’un girişine merdiven ve geniş bir rampa yoluyla ulaşılmaktadır. Betonarme yapının kabuğu olan kavisli duvarlarda bulunan düzensiz açıklıklar yatay ve düşey pencereleri oluşturmaktadır. Keskin açılardan yapay olduğunu düşünen ve mekanda akıcılığı ve sürekliliği yaratmayı amaçlayan mimar (Alison ve diğ., 2006), zemini duvara, duvarların da tavana akıyormuş gibi gözükmelerini sağlamak için yatay ve düşeylerde birleşme noktaları yerine eğimli kavisler kullanmıştır.

Şekil 4.10. Kiesler, Endless House maketiyle 1959.

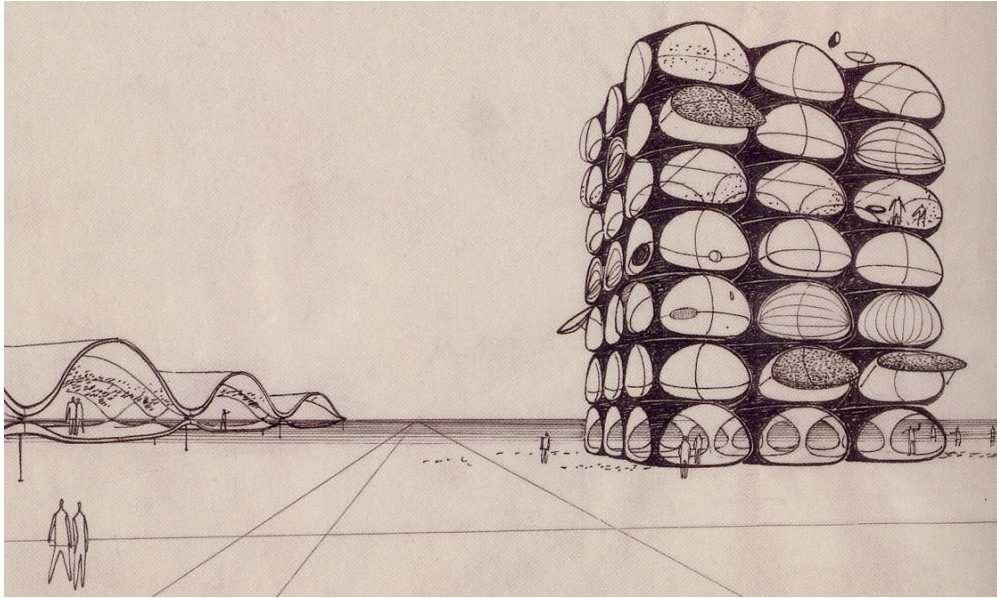

Şekil 4.11. Endless House teknik çizimleri, 1959.

Mimar Kiesler'in deneysel çalışması asla gerçekleştirilmemiş ancak 1960 yılında projenin büyük ölçekli maketi Philip Johnson tarafından New York Modern Sanatlar Müzesi'nde (MoMA) sergilenmiştir.

4.1.5. Chanéac, Plastic Polyvalent Cellules, 1961

Chanéac takma ismini kullanan Mimar Jean-Louis Rey “endüstriyel şiirsellik” olarak tanımladığı (Alison ve diğ., 2006) mimari yaklaşımlarına 1958 yılında başlamıştır. Mimar, birbirinden bağımsız kabinlerin serbest inşası ile kalabalık nüfusa barınak sağlayabilmek için organik formda, iklim ve saha şartlarına uyarlanabilir ve gerektiğinde taşınabilir bir mimarinin önemini savunmuş, büyük ölçekli, standart ve modüler komplekslerin kurulabilmesi için sanayileşme ve plastik malzemesinin kullanımından yana olmuştur (URL-31, 2007).

Şekil 4.12. Plastic Polyvalent Cellules , Chanéac, 1961.

1961 yılında tasarladığı, Plastic Polyvalent Cellules (Plastik Polyvalent Hücreler) projesi mimarın ilk modüler çalışmasıdır (Şekil 4.12.). Bu projeye mimar, gelecek zamanda çok amaçlı hücre modüllerin yan yana ve üst üste yerleştirilmesiyle mahallelerin ve şehirlerin kurulabileceğini ve polyvalent yapıların acil barınma ihtiyaçlarına çabuk ve pratik cevap verebileceğini savunmuştur (Alison ve diğ., 2006). Kullanıcının kendi yaşama alanı olan konutunu ve çevresini kurabilmesi için temel teknik bilgilere sahip olmasının yeterli olduğu iddiasını taşıyan proje gelecekte domestik yaşamın bağımsız ve göçebe olacağı fikrini yansıtmaktadır.

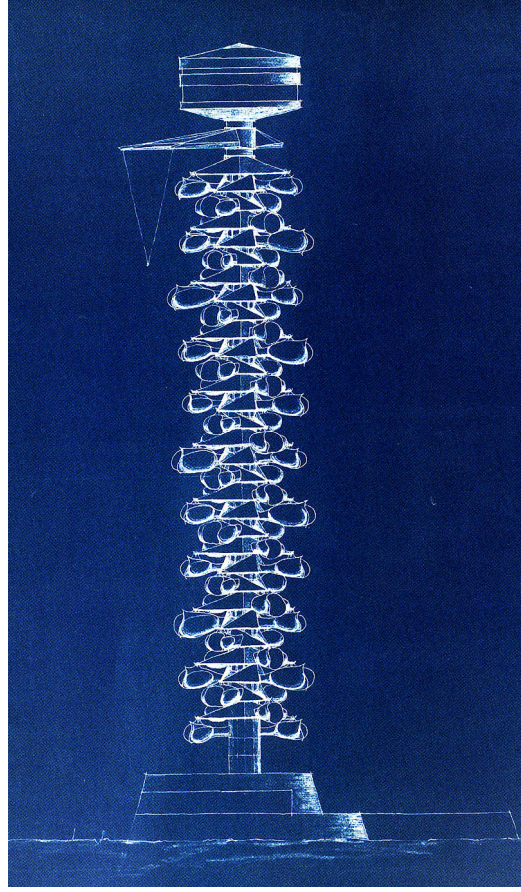
1962 senesinde Mimar Chanéac, Savoy’da beş adet fabrika üretimi polyvalent hücre ile yalnızca iki saat içinde deneysel bir konut inşaa etmiştir. Proje hayata geçmemiş ancak 1966 senesinde polyester modülün ilk prototipi Mimar Chanéac ve Mühendis Jean Nicouland tarafından gerçekleştirilmiştir (Şekil 4.13.).

Şekil 4.13. Polyester Hücre birimi prototipi, Chanéac, 1966.

4.1.6. Arthur Quarmby Projeleri 1962-1968

İngiliz mimar Arthur Quarmby, geç 1950'lerde mimar Ional Schein'in mimarlık ofisinde çalışmış ve mimar Frederick Kiesler'in deneysel organik konut çalışmasından ilham almıştır. Plastik malzemesinin, yalnızca yeni formlar yaratmak için değil aynı zamanda yeni bir ruh yaratmak adına da diğer yapı malzemelerinden daha avantajlı olduğunu ve bu nedenle geleceğin yaşam biçimlerinin malzemesi olduğunu savunmuştur (Alison, ve diğ., 2006). Mimar, ince kesitler alındığında dahi malzemenin dayanıklılığını kaybetmemesi ve istenilen formu alabilmesi gibi teknik özellikleri nedeniyle plastik malzemesini kullanmayı tercih etmiştir. Plastiğin kullanıldığı heryeri ve herşeyi bir çizgi romana dönüştürdüğünü söyleyen mimar (Alison ve diğ., 2006), sinemanın yarı gerçek dünyasını ve fotoğraf sanatını toplumla ilişkilendirerek birleştiren “evrensel yapıştırıcı”nın da plastik olduğunu iddia etmiş, bu nedenlerden dolayı geleceğin konutunun da plastik malzeme dışında başka bir yapı malzemesiyle gerçekleştirilemeyeceğini savunmuştur (URL-31, 2007).

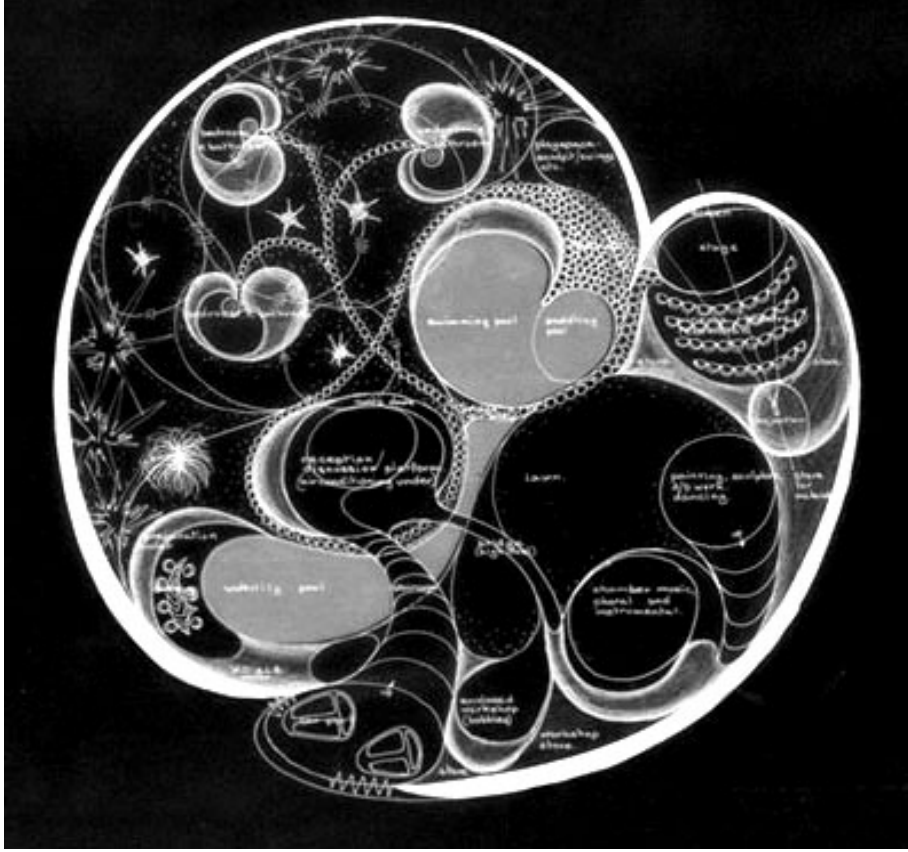

Şekil 4.14. Plydom Housing, Arthur Quarmby, 1962.

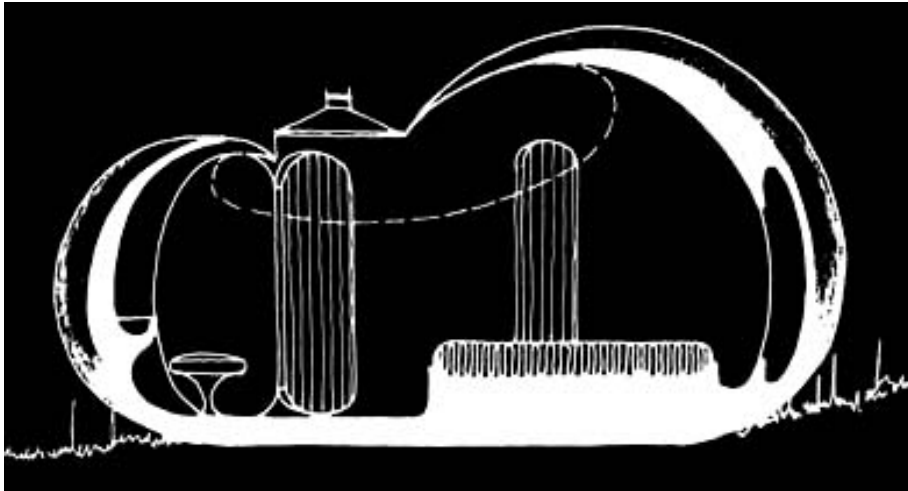
Mimar Quarmby 1962 senesinde Plydom Housing (Büküm Kubbe Konut) projesiyle ilk kez, bir kulenin çevresine takılarak yerleştirilen modüllerden oluşan yaşam biçimini önermiştir (Şekil 4.14.). Birkaç sene sonra İngiliz mimarlık grubu Archigram, Plug-in projesinde bu yaklaşımdan ilham almış, 1972 senesinde Mimar Kisho Kurokawa aynı prensiple Nakagin Capsule Tower (Kapsül Kule) projesini gerçekleştirmiştir.

Mimar Quarmby 1964 senesinde House and Garden (Ev ve Bahçe) projesinde hava ile şişirilebilir plastik konut önerisinde bulunmuştur (Şekil 4.15, Şekil 4.16.). Yaşam birimi doğayı ve barınma ihtiyacını tek çatı altında toplayan organik ve amorf formuyla ilerici bir yaklaşıma sahiptir.

Geleceğin yaşama ve barınma birimleri hafif olmalarıyla kolayca taşınabilinen, pratik şekilde monte edilebilen, hijyenik ve yangına dayanıklı yüzeylere sahip olan özellikleriyle ön plana çıkmıştır. Bu deneysel proje hayata geçirilmemiş ancak hava ile şişirilerek kurulan geçici mimari hacimlerin öncüsü olarak kabul edilmiştir.

Şekil 4.15. House and Garden, plan eskiz, Arthur Quarmby, 1964.

Şekil 4.16. House and Garden, kesit görünüm eskiz, Arthur Quarmby, 1964.

4.1.7. Archigram Projeleri (1960-)

Şekil 4.17. Archigram Dergisi, 1961.

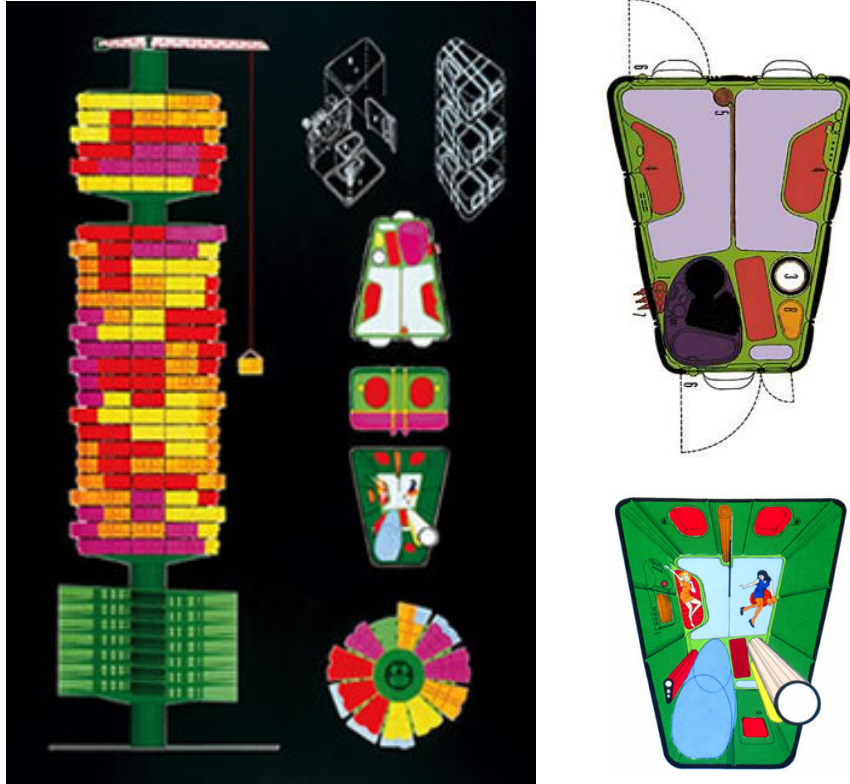
İngiliz mimarlar Peter Cook, Ron Herron, Warren Chalk, David Greene, Michael Webb ve Dennis Crompton'dan oluşan Archigram 1961 yılında kurulmuştur. Grup, fikirlerini aynı isimle çıkardıkları dergide yayınlamıştır (Şekil 4.17.). David Greene, grubun mimari yaklaşımlarını ve manifestolarını yayınladıkları Archigram dergisinin 1961 senesi ilk sayısında fikirlerini şöyle dile getirmiştir:

“Moderne dair kaideleri reddediyor gibi görünmekle beraber, bu kaideleri koruyan form ve mekanalara sahip yeni bir mimari jenerasyon yükselmelidir. Fonksiyonelliğe bir hakaret olan, çürüyen Bauhaus imajına by-pass etmeyi seçtik. Çeliği istediğiniz uzunlukta kullanabilirsiniz. Bir balonu istediğiniz boyuta kadar şişirebilirsiniz. Plastiği istediğiniz şekle göre kalıplayabilirsiniz.” (Maralcan, 2006)

Avant-garde mimarlık grubu Archigram, uzay çalışmalarının tetiklediği fantezilerini ve teknolojik yenilikleri, Pop kültürüyle birleştirerek olumlu ve özgürlükçü bir gelecek vizyonu kurgulamışlardır. Kolajlarında ve çizimlerinde çizgi roman üslubu kullanmışlardır. Savaş sonrası mimarisine tepki olarak birleşen mimarlar zamanla uzay çağı ve Pop Art'ın ütöpik fantazi imgeleminin sözcüsüne dönüşmüşlerdir. Archigram grubunun hayranlık duyduğu ve etkilendiği 1950'li yılların kıdemli mimarları Alison ve Peter Smithson'ın en önemli destekçisi olan Reyner Banham, Archigram grubunu 1960'ların yeni Pop mimarisinin öncüsü olarak tanımlamıştır (Gossel ve Leuthauser, 2005).

Amerikalı eleştirmen Michael Sorkin (URL-32, 2007), İngiltere'nin mühendislik mirası olan Crystal Palace, 2. Dünya Savaşı'nda kullanılan savaş gemileri ve savaş uçakları, Buckminster Fuller'ın teknokrat idealizmi, çizgi roman imgeleri, bilimkurgu, pop müzik, Pop Art, lunaparklar ve göçebe fantezilerinden etkilenmiş Archigram projelerinin hareketli mimari yaklaşımının, gelecekte insanları özgür kılacağını savunmuştur.

Mimarlık grubunun gelecek zamanın yaşam kapsüllerine yönelik deneysel çalışmaları 1965 senesinde Peter Cook, Plug-in City projesini bir uzantısı ve devamı niteliğinde Plug-in University projesinde öğrenciler için tasarlanan kapalı alan yaşam birimleriyle başlamıştır (Şekil 4.18.).

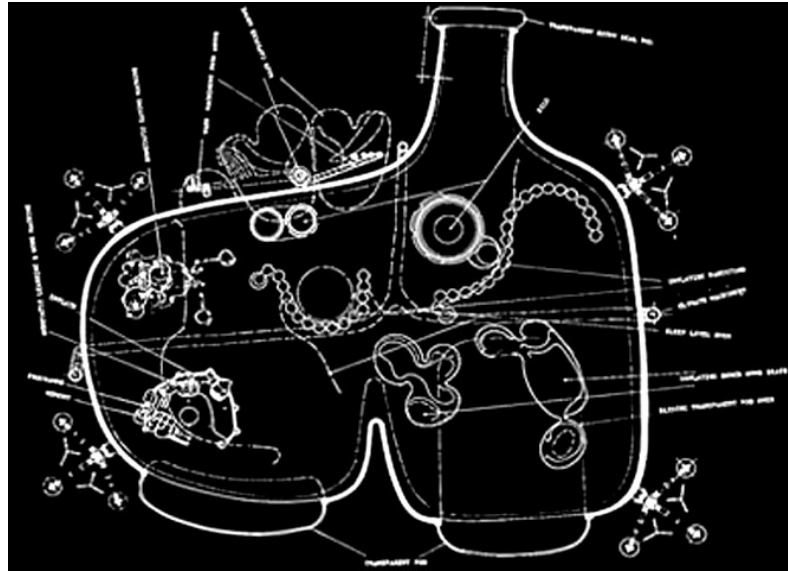

Şekil 4.18. Plug-in University Yaşam birimleri, Archigram, 1965

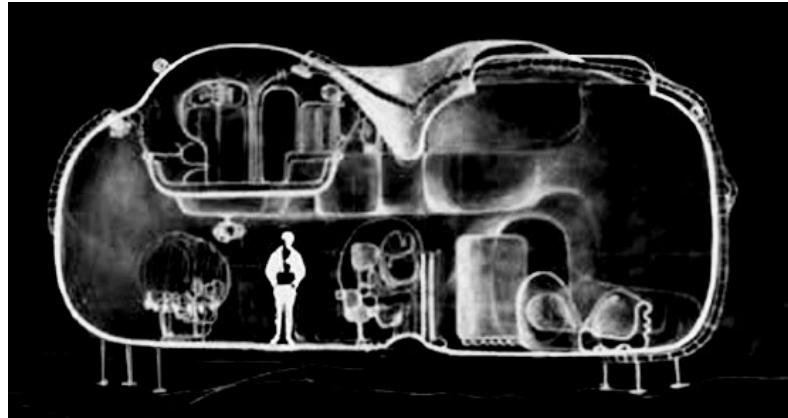
1966 senesinde David Greene geleceğin barınma ihtiyaçlarına cevap veren Living Pod (Yaşam Kapsülü) projesini tasarlamıştır (Şekil 4.19.). Plastik yapı malzemesine sahip kapsül organik formu ve çok işlevli açık plan iç organizasyonuna göre kurgulanmıştır (Şekil 4.20. ve Şekil 4.21.). Kapsül, isminin çağrıştırdığı uzay biriminin yanısıra, biçimi ve sunumuyla gelecek vizonunda tasvir edilen dünya dışı yerleşkelere gönderme yapmaktadır.

Şekil 4.19. Living Pod, Archigram, 1966.

Şekil 4.20. Living Pod, plan görünüm, Archigram, 1966.

Şekil 4.21. Living Pod, kesit görünüm, Archigram, 1966.

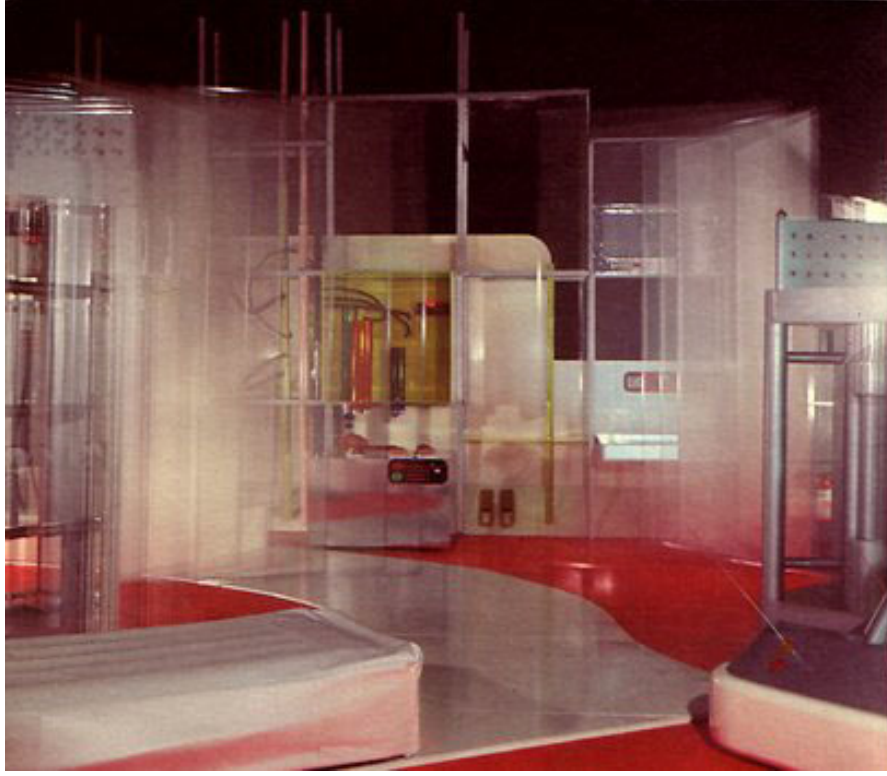
Aynı sene Michael Webb yaşama alanı Cushicle'ı tasarlamıştır (Şekil 4.22.). Cushicle havayla şişirilen plastik bir barınma birimi olarak kurgulanmıştır. Söndürüldükten sonra bir sırt çantasına girebilecek hacime sahip olması ve taşınabilirliği, geleceğin bağımsız ve gezgin yaşam biçimini desteklemektedir.

Şekil 4.22. Cushicle, Archigram, 1966.

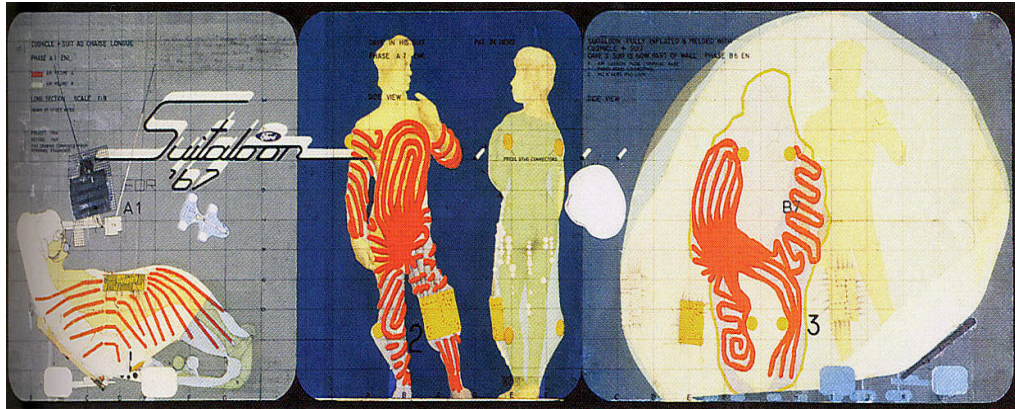

Şekil 4.23. Future House, Archigram, 1967.

Şekil 4.24. Future House, Archigram, 1967.

1967 yılında The Daily Telegraph gazetesi, Archigram'e sergilenmek üzere 1990 senesinin yaşam biçimini tasvir edecek "Future House" (Geleceğin Konutu) projesini yapmaları teklifini götürmüştür. Yapı malzemesi plastik olan, duvarları ve çatısı sürgülü sistemle hareket ederek açılabilen Geleceğin Konutu'nda oturma ve yatma elemanları şişirilebilen yapıdadır (Şekil 4.23.). Ayırıcı elemanların transparan olması ve hareketlilikleri, geleceğin konutu projesinde mekanı ihtiyaçlar doğrultusunda esnek kullanabilme imkanı sağlamıştır (Şekil 4.24.).

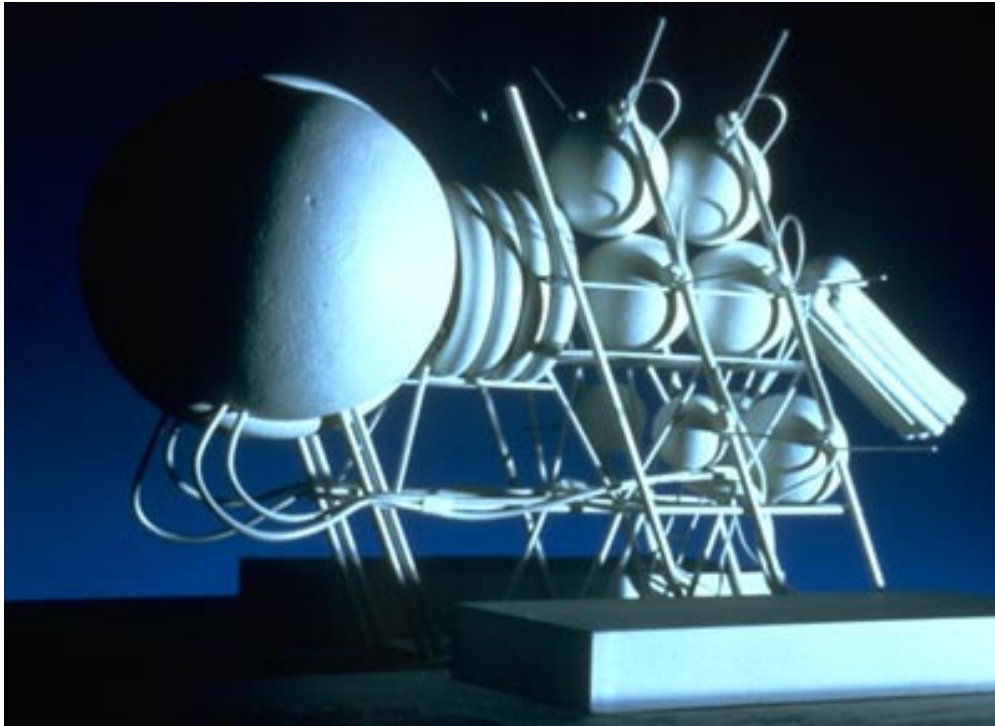

Şekil 4.25. Suitaloon, 1968.

1968 yılında Michael Webb giyilebilen kavramsal konut projesi, Suitaloon'u tasarlamıştır (Şekil 4.25.). Bu proje de diğer örnekler gibi taşınabilen ve havayla şişirilerek oluşturulan konut kurgusu yaklaşımına sahiptir. Archigram'ın gelecekçi ve ütöpik tasarımları, hem kütle olarak hareketlidir hem de duruma göre ve duruma uygun olarak şekillenen bir dinamizm sergilemektedir.

4.1.8. Coop Himmelb(l)au, Villa Rosa 1966-1970

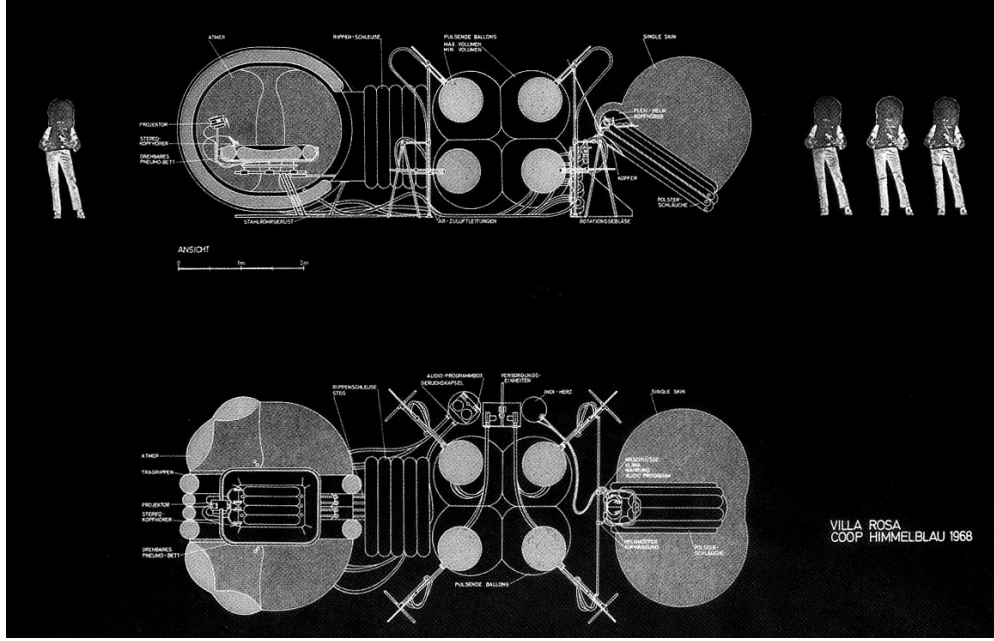
Coop Himmelb(l)au mimarlık grubu, 1966 senesinde Wolf Prix ve Helmut Swiczinsky tarafından kurulmuştur. Mimarlar, 1968 yılında mimari tasarımın "havada yüzen ve değişen bulutlar gibi" olması gerektiğini savunmuştur (Alison ve diğ., 2006). Erken 1960'lardan itibaren radikal yaklaşımlarıyla dikkat çeken Coop Himmelb(l)au grubu yıkım, öfke, şiddet ve ölüme tepki gösteren bir mimariyi betimlemiştir.

Şekil 4.26. Villa Rosa, Coop Himmelb(l)au, 1966.

Villa Rosa deneysel tasarımı Coop Himmelb(l)au grubunun ilk çalışmalarındandır. 1966 yılında üstünde çalışılmaya başlanan proje gezici bir konut olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.26.). Havayla şişirilerek farklı mekanlar yaratılan yaklaşımla yapının devingenliği sağlanmıştır. Sekiz plastik balondan oluşan Villa Rosa projesinin prototipi her sergilenişinde ziyaretçilerin içine girerek deneyimleyebileceği duyumsal

bir mekan olarak yeniden yaratılmıştır. Küresel formu ve beyaz rengiyle bir uzay mekiğini çağrıştıran kavramsal projenin özelliği, her bir balon hacimin boyut değiştirebilmesi ve mekandaki çeşitli sesler, renkler ve kokular sayesinde içindeki kişinin yer değiştirdikçe duyumsal algılarınınında değişip ve yenilenmesidir (Şekil 4.27.).

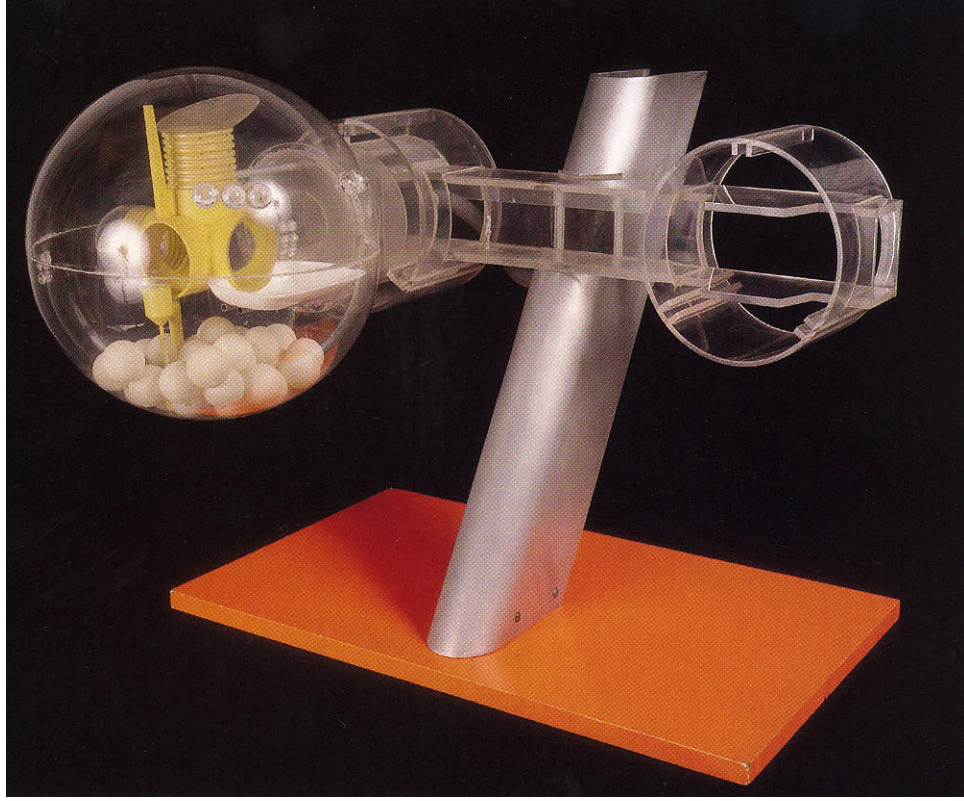

Şekil 4.27. Villa Rosa, kesit ve plan görünümüleri, Coop Himmelb(l)au, 1966.

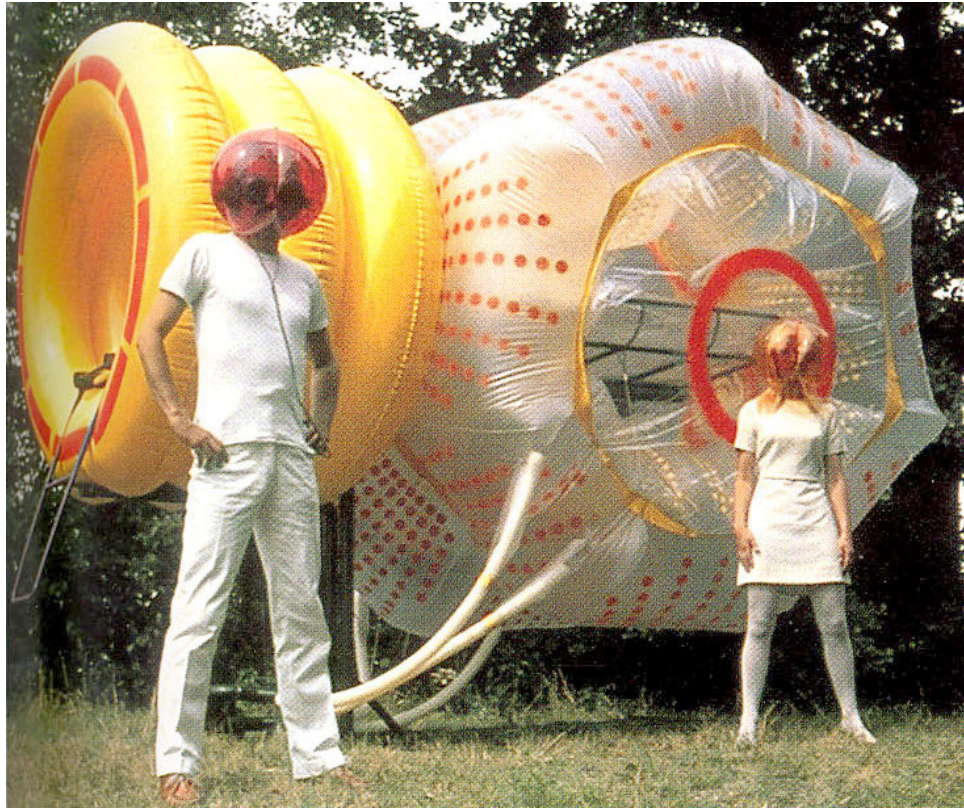
Villa Rosa arındırılmış bir rahatlama mekanı olduğu kadar, insan vücudunun algılarını deneyimlediği bir performans alanı olarak tasarlanmıştır. Coop Himmelb(l)au, deneysel Villa Rosa konut projesini NASA'ya astronotlar için psikolojik rahatlama mekanı olarak önermiştir.

4.1.9. Haus-Rucker.co Projeleri

1967 yılında Viyanalı genç mimarlar Laurids Ortner, Manfred Ortner, Günter Zamp Kelp ve Klaus Pinter tarafından kurulmuştur. Mimariyi sanatsal yaklaşımla yorumlayan Haus-Rucker.co, yaptıkları sokak performanslarıyla dikkat çekmişlerdir. 1967 ve 1968 senelerinde gerçekleştirilen ve birbirlerinin devamı niteliğinde olan Pneumacosm (Şekil 4.28.) ve Gelbes Herz (Şekil 4.29.) projeleri grubun manifestosuna dönüşmüş ve tanınmalarını sağlamıştır.

Şekil 4.28. Pneumacosc, Haus-Rucker.co, 1967.

Şekil 4.29. Gelbes Herz, Haus-Rucker.co, 1968.

Pneumacosm kavramsal projesi, havayla şişirilen ve binaların dış cephelerine monte edilen plastik bir yaşam birimidir. Kürenin iç hacmi iki bölmeden oluşmaktadır. Birinci bölme genel yaşama alanı olarak kullanılmak için tasarlanmıştır. İkinci bölme kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda işlevler kazandırılan bir birimdir. Kavramsal konut projesinde gelecek zaman kurgusunun hareket ve esneklik temaları işlenmiştir.

Gelbes Herz projesi aynı temanın insan algılarının temizlenmesi ve duymusal anlamda dinlenebilmesi için yeniden kurgulandığı daha küçük ölçekli bir yaklaşımdır (Gossel ve Leuthauser, 2005). Projelerin sunumları açık alanlarda uzay çağı imgelerinden etkilenecek oluşturulmuş kostüm ve aksesuarlar eşliğinde yapılmıştır. Haus-Rucker.co projelerinde kurgulanan geleceğin yaşam biçimlerinde, barınma işleviyle beraber algı berraklığı sağlamak ve özel alan oluşturmak gibi unsurlar ön plana çıkmıştır.

4.1.7. Joe Colombo, Total Functioning Unit, 1969

İtalyan tasarımcı Joe Colombo, güçlü gelecek vizyonu ile 1960'lı yıllarda tasarladığı çok işlevli ve kompakt yaşam birimleriyle konut tanımına yenilikçi bir yaklaşım getirmiştir. Tasarımcı 1958 senesinde endüstriyel ürünler gerçekleştirmek adına, plastik grubundan pleksiglas ve PVC gibi dönemin yeni yapı malzemelerini son üretim teknikleriyle kullanarak deneysel çalışmalar yapmıştır.

1960'lı yıllarda Joe Colombo konut tasarımında dönemin teknolojsi ve yapı malzemeleri doğrultusunda mümkün olan en küçük hacimde en fazla işlevi gerçekleştirmeye yönelik yaşam kapsüllerini tasarlamaya başlamıştır. Geleceğin yaşam biçimleri olarak tanımlanan (Anon 2005, syf.85) tasarımların öncüsü 1969 senesinde gerçekleştirilen Visiona 1 adlı projedir (Şekil 4.30.).

Visiona 1 projesi konutun işlevleri doğrultusunda gerçekleştirilmiş birbirinden bağımsız ve düzenlenebilir yaşam birimlerinden oluşmaktadır. Merkezi yaşam birimi (Şekil 4.30.), kitap okumak, müzik dinlemek ve televizyon izlemek gibi konut içinde gerçekleştirilen günlük aktiviteler için kurgulanmış açık bir alandır. Televizyon, tek parçadan oluşan şilte oturma alanının üstüne monte edilmiş raf birimine ankastre olarak yerleştirilmiştir.

Şekil 4.30. Visiona 1, Joe Colombo, 1969.

Şekil 4.31. Visiona 1, Gece kapsülü.

Şekil 4.32. Visiona 1, Banyo birimi.

Şekil 4.33. Visiona 1, Mutfak ve yemek alanı.

Gece kapsülü (Şekil 4.31.) olarak adlandırılan birimde yatak, banyo modülü ve giysi dolapları bulunmaktadır. Dairesel yatma alanında gerektiğinde sürgülü sistemle kapatılan paravan sayesinde mahremiyet sağlanmaktadır. Tamamen plastik malzemeyle gerçekleştirilmiş banyo modülünde küvet işlevi gören küre formundaki hacim tüm kurgunun bütününde dikkat çeken bir unsurdur (Şekil 4.30., Şekil 4.32.).

Mutfak kutusu olarak adlandırılmış birim yemek hazırlama ve yeme işlevlerinin gerçekleştiği birimdir. Mutfak modülünde dönemin en son teknolojisini yansıtan elektronik gereçler bulunmaktadır. Mutfağa konumlandırılmış yemek masası uzatılarak birimin dışına taşınmakta, böylelikle yemek yeme alanına esnek bir çözüm getirilmektedir (Şekil. 4.33.). Tüm birimler klima sistemine sahiptir.

Joe Colombo'nun geleceğin yaşam biçimi kurgusunda kullandığı tüm mobilyalar kendi tasarımıdır. Mekanda renk ve aydınlatma unsurları geleceğin yaşam biçimi kurgusunu desteklemektedir. Islak hacim hijyen göstergesi olan beyaz renktedir. Mekana hakim renkler mavi tonları, metalik gri ve mordur. Geleceğin konutunda birbirinden bağımsız olarak tasarlanmış birimler, mevcut hacimlerde isteğe bağlı yapılacak kurgulara göre birleştirilebilmektedirler. Böylelikle işlev kaybına uğramaksızın, mekan organizasyonu esnek şekilde tekrar gerçekleştirilebilmektedir.

Visiona 1 projesi Bayer firması tarafından 1969 senesinde Köln'de gerçekleşen Visiona sergisinde sunulmuştur. Joe Colombo dönemin kavramsal projelerinde sıkça rastlanan kapsül ve yaşam birimi tasarımlarını bir adım ileriye taşıyarak işlev ve mekan organizasyonu sorunsallarına pratik ve gelecekçi yaklaşımlar getirmiştir. Tasarımcının bu yaklaşımları özünde gelecek zamanın sanal bir kavram olmayıp işlevsel bir kavram olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır (Anon 2005, syf.87).

4.2. “GELECEĞİN KONUTU” GERÇEKLEŞTİRİLMİŞ PROJELER

1950’ler ve 1960’lar döneminde gelecek vizyonunun etkisiyle şekillenmiş konut projeleri gerçekleştirilmiştir. Projelerden müstakil konutlar, mimarlarının gelecekçi yaklaşımlarının bu konutlarda yaşayacak kişilerin beklentileriyle harmanlanmasıyla şekillenmiştir. Aynı dönemde, kavramsal konut projeleri olarak tasarlanmış kapsüllerden referansını alan yaşam birimleri, seri üretim ve kitlesel tüketim anlayışına cevap veren bir yaklaşımla ele alınıp sadeleştirilerek tekrar tasarlanmış ve malzeme ve üretim tekniklerinin mümkün kıldığı imkanlar doğrultusunda gerçekleştirilerek kullanıma sunulmuştur.

4.2.1. John Lautner, Malin (Chemosphere) House, 1960

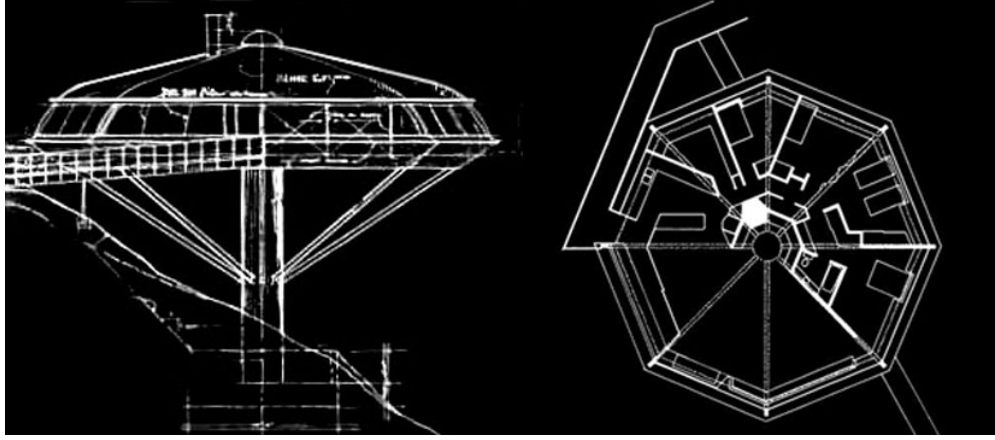
1933 senesinden itibaren Mimar Frank Lloyd Wright’ın ekibinde görev yapmış olan Amerikalı mimar John Lautner, 1940 senesinde Los Angeles’da kendi mimarlık ofisini açmıştır. Mimari yaklaşımlarında, Frank Lloyd Wright’ın doğa ve insan ilişkisinde gösterdiği titiz tutumdan ve organik mimarisinden izler taşımıştır. Tüm mimari projelerinde “yenilikçi bir deneysellik” (Gossel ve Leuthauser, 2005) görülen Lautner, mimari form, konstrüksiyon teknikleri ve yapı malzemelerinin kullanımında yaşadığı dönemin teknolojik edinimlerinden faydalanmıştır.

Şekil. 4.34. Malin (Chemosphere) House, John Lautner, 1960.

Malin (Chemosphere) House (Şekil 4.34.), 1960 yılında, John Lautner tarafından uzay teknolojisi mühendisi olan Leonard Malin için Kaliforniya’da tasarlanmıştır. Mimarın gelecekçi konut projesi, insanoğlunun uzayla, uzayın doğayla ilişkisi olarak

tanımlanmış, Chemosphere House'un mimar, müşteri, zaman ve mekânın başarılı uyumunun bir ürünü olarak Kaliforniya mimarisinin başyapıtlarından biri olarak görülmüştür (URL-33, 2006).

Şekil. 4.35. Malin (Chemosphere) House kesit ve plan görünimleri, John Lautner, 1960.

Sekizgen formundaki yapı, 45^0 açıda eğimli yapı alanına, taşıyıcı görevi olan beton bir kolon üzerine merkezinden yerleştirilerek kurulmuştur. 20 m. çapındaki yapıyı taşıyan kolon 4 m. yüksekliğindedir. Konutun yapı malzemeleri çelik, beton ve camdır. Konuta asma bir köprüyle girilmektedir. Yaşama alanı, ebeveyn yatak odası, çocuk yatak odası, çalışma odası, mutfak ve banyodan oluşan konutun iç mekânı genel planın sekizgen geometrisini izleyen bir organizasyona sahiptir (Şekil 4.35).

Şekil. 4.36. Malin House, teras.

Şekil. 4.37. Malin House, iç mekân.

Mekânlarda ışığın ve havanın insanların yaşam kalitesini yükselten unsurlar olduğunu vurgulayan mimar (Gossel ve Leuthauser, 2005) konutun dış cephesini oluşturan yüzeyi cam kaplayarak konutta yaşayanların gün ışığından ve manzaradan azami şekilde faydalanmalarını sağlamış, tüm konutu çevreleyen teras (Şekil 4.36.) sayesinde temiz hava ile bağlarını koparmamıştır.

Konutun, içinde yaşayacak insanların beklentilerini ve ihtiyaçlarını eksiksiz karşılaması gerektiğini vurgulayan Lautner (Gossel ve Leuthauser, 2005), Malin (Chemosphere) House yapısını uzay teknolojisi mühendisi olan Leonard Malin'in gelecekçi vizyonu doğrultusunda projelendirmiştir. Böylelikle Malin (Chemosphere) House projesinin mimari biçimi ve konumlandırıldığı çevreyle olan ilişkisi, konutun havada asılı bir uzay aracı gibi gözükmesini sağlamıştır. Mimari anlamda gelecekçi bir görüntü veren konut, düğme komutlarıyla idare edilen ya da form değiştiren bir işleve sahip değildir. Gelecek vizyonu kurgusu iç mekanda tercih edilen mobilya ve aksesuarlara (Şekil 4.37.) yansımamıştır.

4.2.2. Charles Deaton, Sculptured House, 1963

Şekil 4.38. Sculptured House, Charles Deaton, 1963

Amerikalı yapı mühendisi, endüstri ürünleri tasarımcısı ve mimar Charles Deaton, 1963 senesinde Denver, Colorado yakınlarında Genesee Dağları'nda kendisi için gelecekçi bir yaklaşımla Sculptured House'u (Şekil 4.38.) tasarlamıştır.

Konuta Sculptured House isminin verilerek heykelle ilişkilendirilmiş olmasının sebebi, Mimar Charles Deaton'ın tasarım fikrini somutlaştırmak için öncelikle bir heykel yapması, heykelin bitmesiyle projenin üç boyutlu tasvirinin ölçeklendirilerek mimari tasarım projesine dönüştürülmesidir.

Şekil 4.39. Sculptured House, yaşama alanı.

Şekil 4.40. Sculptured House, yaşama alanı.

Konut, kalıp betonla şekillendirilmiş eliptik ve kavisli formu ve cam giydirme ön cephesinin şeffaf çağrışımlarıyla hafiflik duygusu vermekte, dönemin gelecek vizyonunda kurgulanmış uzay aracı ve konut tasarımlarını biçimsel anlamda yansıtmaktadır. İç mekanda hakim rengin beyaz olması, kullanılan mobilyaların renklerinin leke etkisi yapmasını sağlamıştır (Şekil 4.39.). Aynı yöntem, 1968 senesinde, yönetmen Stanley Kubrick tarafından 2001: A Space Odyssey (2001 Uzay Efsanesi) filminde uzay mekiklerinin iç mekan tasvirlerinde kullanılmıştır.

Sculptured House konutunun organik mimari biçimi, iç mekana da yansımıştır. Yatayda gerçekleştirilmiş eliptik plan organizasyonu, düşeyde de iç bükey formunda ayırıcı paneller kullanılarak desteklenmiştir (Şekil 4.40.).

Sculptured House, 1973 senesinde, yönetmen ve oyuncu Woody Allen'ın 2173 senesinde geçen bilimkurgu komedi filmi Sleepers'da geleceğin yaşam biçimini ve mimarisini temsil eden ana mekan olarak kullanılmış, böylelikle dünya çapında ün kazanmıştır.

4.2.3. Jean Maneval, Bulle, 1964

1964 yılında Fransız mimar, şehir tasarımcısı ve teorisyen Jean Maneval, Pirene Dağlarında kurulacak deneysel bir tatil merkezi programının parçası olan, plastik Bulle (Balon) konutunu tasarlamıştır. 1968 yılında projenin seri üretimi başlamıştır. Aynı sene Bulle satışa sunulmuştur (Şekil 4.41. ve Şekil 4.42.).

Poliüretan köpükle yalıtılmış donatılı polyester yapı malzemesiyle gerçekleştirilmiş konutun en önemli özelliği modüler olması ve rahatça demonte edilip kurulacağı alana tek bir kamyonla taşınabilmesidir. Bir dağ evi olarak tasarlanmış projenin, çevresiyle görsel anlamda uyum sağlaması adına orjinal rengi olan beyazın yanı sıra, yeşil ve kahverengi versiyonları üretilmiştir.

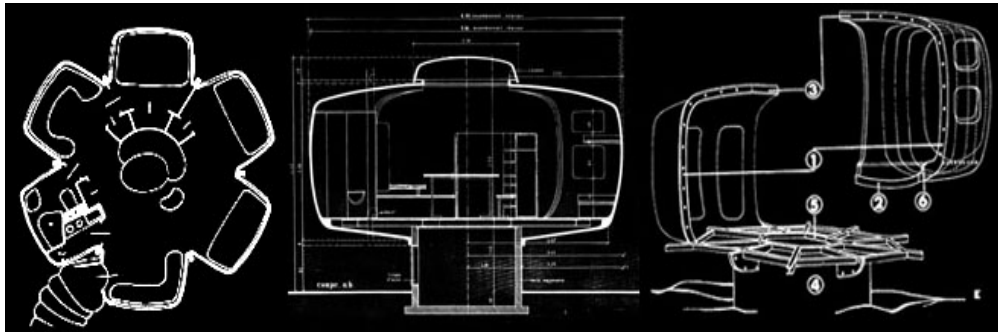
Taşıyıcı baz üzerine yerleştirilerek montajı yapılan böylelikle zemin kotundan yükseltilen konut, altı adet kapsülden oluşmaktadır (Şekil.4.43). Birimlerden bir tanesi, bünyesinde banyo ve mutfakçık barındıran ıslak hacim alanı olarak tasarlanmış, geriye kalan birimlerin her biri ayrı bir yaşama alanına tekabül etmiştir.

Şekil 4.41. Bulle, Jean Maneval, 1964.

Şekil 4.42. Bulle Pirene Dağlarında kurulmuş tatil merkezi görüntüleri.

Şekil 4.43. Bulle, plan, kesit ve montaj sistemi görüntüleri.

Toplam kullanım alanı 36m² olan Bulle Evin iç mekanı açık plan şeklinde organize edilmiştir. Bu durum mekânlarda mahremiyeti ortadan kaldırmıştır. Bununla beraber konutu oluşturan birimlerde yeterli pencere olmaması gün ışığından faydalanılamamasına sebep olmuştur.

Konutun, zemin kotundan yükseltilmesi, kar ve su baskını gibi olumsuz iklim şartlarına karşı işlevsel bir yaklaşım yaratmıştır. Konutun yükseltilmiş olması, kapsülün havalanmaya hazır bir uzay mekiği görüntüsü almasını sağlamıştır. Biçimsel olarak uzay çağının temsil ettiği gelecek vizyonunda kullanılan kapsül tasarımlarını ve çoklu kullanımında dış uzay yerleşkelerini çağrıştıran Bulle'un üretimi 1970 yılında durdurulmuştur.

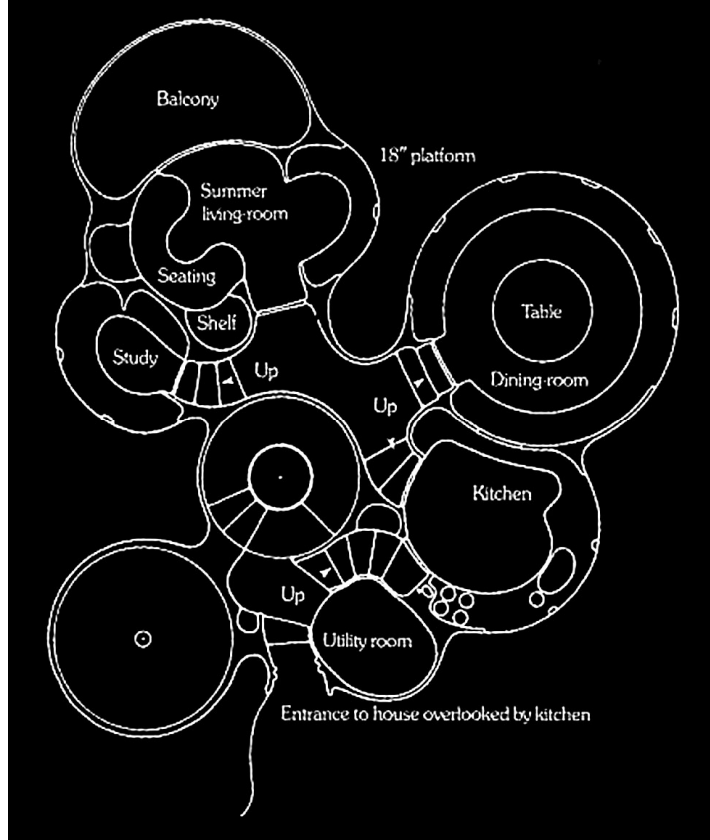
4.2.4. Roger Dean, Roger Dean Konutu, 1966

İngiliz tasarımcı Roger Dean, "yaşam peyzajları" olarak adlandırdığı (Gossel ve Leuthauser, 2005), konut yaklaşımı arayışına ilk kavramsal projesi olan Green Landscape Seating (Yeşil Peyzaj Konutu) ile 1965 yılında başlamıştır (Şekil 4.44.). Tasarladığı mağaramsı oyuk mekânlarda amorf formların kullanımıyla, tasarımcı doğa ve insan ilişkisine fantastik ve gelecekçi bir yaklaşım getirmiştir.

Şekil 4.44. Green Landscape Seating, Roger Dean, 1965.

Roger Dean'ın mimari yaklaşımının özünde, mekanın stratejik anlamda kontrolü yatmaktadır. İnsanların konutlarında rahat olabilmek için o konutun yuvaları olduğunu hissetmeleri gerektiğini söyleyen tasarımcı (URL-34, 2007), güvende olmanın getireceği rahatlık duygusunu içselleştirmenin “bireyi sarmalayan rahimsi amorf formlarla mümkün olduğunu” savunmuştur (Gossel ve Leuthauser, 2005).

Şekil 4.45. Roger Dean Evi, plan görünüm.

Roger Dean, 1966 senesinde kendisi için gerçekleştirdiği konutun mimari tasarımında konfor, güven ve mahremiyet kavramlarının biçimsel temsiliyetini sunmuştur. Konutun iç mimarisine ve mekan organizasyonuna hakim olan dairesel ve organik yaklaşımın (Şekil 4.45.) gerçekleştirilebilmesi için mimaride yeni yapı teknikleri ve malzemeleri kullanılmıştır. Plastik görüntüsü veren amorf formları oluşturmak için püskürtme harç tekniği uygulanmıştır. Kendir bezi ve ince sıva ile kaplanan, çok kullanımlı ve her oda için bir kaç parçadan oluşan fiberglas kalıplar, serilen malzemenin kurumasıyla monte edilmiştir. Daha sonra, çelik çubuklarla desteklenen ve yalıtımı sağlamak amaçlı sünger taşı partikülleri eklenen harç, kalıplara püskürtülmüştür. Konutun elektrik ve su tesisatları, modüller kuruduktan sonra kurulmuştur.

Şekil 4.46. Roger Dean Evi, çocuk odası.

Gelecek vizyonu kurgularında uzay araçlarının ve dünya dışı yerleşkelerin steril ortamını temsil etmek için kullanılan, beyaz renk iç mekana hakimdir (Şekil 4.46.). Tasarımcı pervazlarda ve yer döşemesinde ahşap malzemesi kullanmış (Şekil 4.47.), böylelikle doğal malzemenin sıcak etkisini yansıtmıştır. Menfez ve baca gibi havalandırma unsurları ve ıslak hacim elemanları seramik malzemeyle gerçekleştirilmiştir (Şekil 4.48.).

Şekil 4.47. Roger Dean Evi, pervaz detayı.

Şekil 4.48. Roger Dean Evi, banyo.

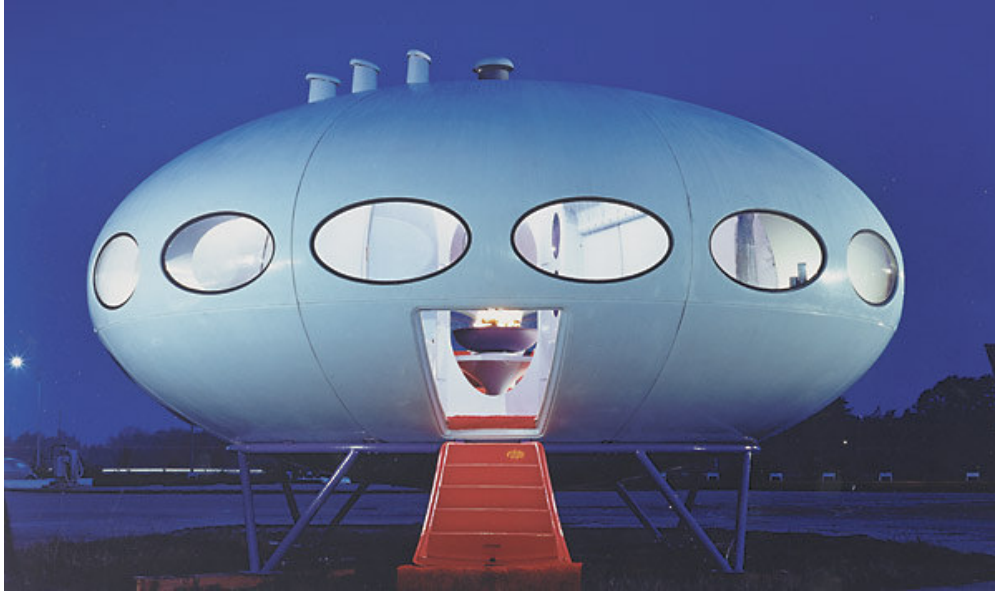

Şekil 4.49. Roger Dean Evi, yatak odası.

Konutta, ebeveyn yatak odası, banyolar ve ana giriş dışında hiç bir mekanın kapısı bulunmamakta, amorf formlar sayesinde mekanlar birbirine akmaktadır. Mekan organizasyonunda hem dairesel mimari formların geçişleri (Şekil 4.45.) hem de uygulanan kot farklarıyla mahremiyet sağlanmıştır (Şekil 4.49.). Mobilyaların, mimari başarısızlıkları kompanse etmeleri için tasarlandığına inandığını dile getiren Roger Dean (Gossel ve Leuthauser, 2005), kendisi için gerçekleştirdiği konutunda

yatak ve sandalyeler gibi istisnalar dışında mobilya kullanmamış, gerekli işlevleri duvara gömülmüş birimlerle karşılamıştır. Böylelikle mimari biçim ve iç mimari öğeler birbiriyle kaynaşarak bir bütün yaratmıştır.

4.2.5. Matti Suuronen, Futuro House, 1968

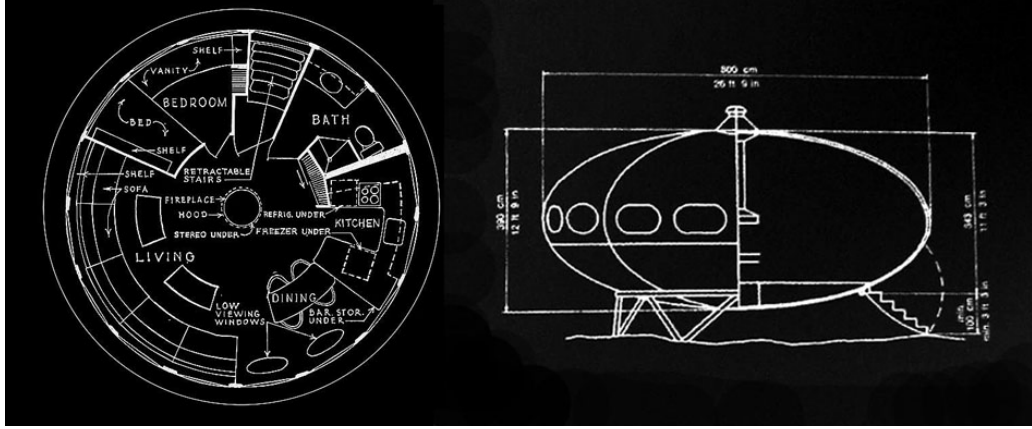

Şekil 4.50. Futuro House, 1968.

Finlandyalı Mimar Matti Suuronen, 1968 senesinde gelecekçi ve uzay çağını yansıtan bir dağ evi tasarlamış ve Futuro House prototipini hazırlamıştır. Proje aynı sene, plastik konut üretimi yapan Casa Finlandia tarafından Polykem Plant’de seri üretime geçirilmiştir (Şekil 4.50). Yapı malzemesi fiberglas, yalıtım malzemesi poliüretan olan kapsülü ve kapsülün iç mekanında bulunan mobilyaları üretebilmek için kalıplardan faydalanılmıştır. Futuro House, piyasaya pratik ve samimi mekanıyla modern ve rahat barınma biçimini temsil eden geleceğin konutu (Gossel ve Leuthauser, 2005) sloganıyla sunulmuştur.

Suuronen, Futuro House’u 4 m. yüksekliğinde ve 8 m. çapındadır. Basit bir elips formunda olan kapsülün ağırlığı 4 tondur. Elips, pencere ve mobilyalarda da hakim formdur. İç mekan organizasyonu açık mekan prensibine göre düzenlenmiştir (Şekil 4.51.). Yaşama, uyuma ve depolama işlevleri dairesel mekanda gerçekleşmiştir. Bölücü elemanların kullanımıyla, geçici misafir alanları yaratılabilen mekanda, ayrodinamik oturma elemanlarının sürgülü sistem sayesinde çekilerek yatağa dönüşebilmesiyle Futuro House projesine maksimum 8 kişinin konaklayabileceği bir

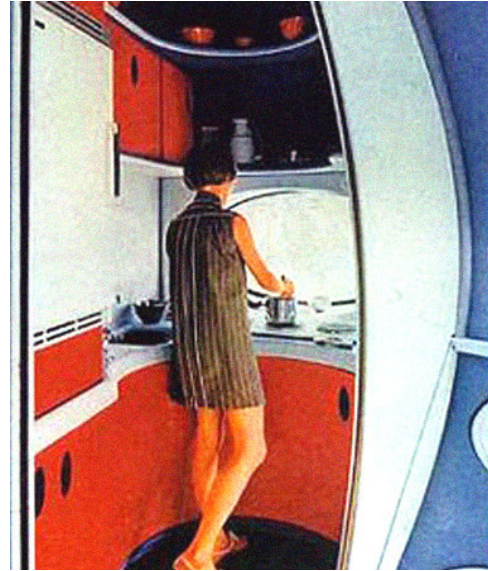
çözüm getirilmiştir. İç mekânın ısınma problemi, kapsülün merkezinde bulunan şömineyle çözülmüştür. Futuro House kapsül konutunun iç ve dış tasarımında 1960'larda popüler olan, parlak kırmızı, sarı, turuncu, mavi tonlarıyla beyaz renk (Şekil 4.52. ve Şekil 4.53.) hakim olmuştur.

Şekil 4.51. Futuro House, plan ve kesit görüntüleri.

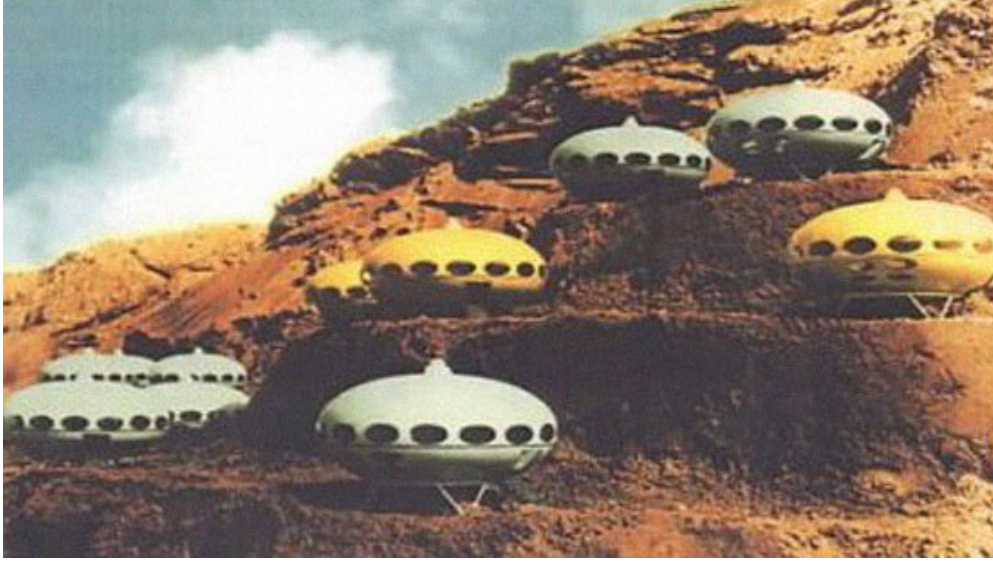
Şekil 4.52. Futuro House, iç mekân.

Şekil 4.53. Futuro House, mutfak.

Uçan daireyi çağrıştıran konutun bir düğmeye basılarak verilen elektronik komutla kapısı açılmakta ve zemin kotunun üstünde kalan girişe ulaşmak için uçak merdivenlerine benzer bir düzenek inmektedir (Şekil 4.50). Ayarlanabilir çelik ayakları sayesinde her türlü arazide konumlanabilen Futuro'nun (Şekil 4.54), güçlendirilmiş (donatılı) plastik yapı malzemesi sayesinde dış yüzeyi hava şartlarından etkilenmemektedir.

Yapı malzemesi olarak plastiğin kullanılması, seri üretim yapılabilmesi, elipsoit formu, parlak renkleri ve taşınabilir olması gibi özellikleriyle Futuro, uzay çağının yenilikçi bir ürünü olarak kabul edilmiştir (Gossel ve Leuthauser, 2005).

Şekil 4.54. Futuro House, 1968.

Bilimkurgu filminlerinden gerçek hayata geçirilmiş gibi gözüken Futuro House 1960' larda tasavvur edilen, 21. yüzyılın uzay çağında herkesin bol tatil yaparak geçirebileceği kadar çok serbest vakte sahip olacağı ve konutlarıyla beraber seyahat edebilip konaklayabileceği gelecek idealini ve iyimserliğini yansıtmaktadır. Ancak Futuro, kişisel mahremiyetin eksikliği, yeterli depolama alanı olmaması ve bu dezavantajlarına rağmen fiyatının yüksekliği nedeniyle beklenen talebi görmemiştir. Mekanın eğimli dairesel formuna uygun mobilya olmadığından iç mekan hacmini, elverişli şekilde değerlendirecek bir değişime tabi tutmak, diğer bir deyişle, konutu kişiselleştirmek mümkün olmamıştır. Bu nedenle Futuro House, “uzay aracı görünümlü plastik bir kapsülün bir konut için fazla modern olduğu” (Home ve Taanila, 2002) eleştirisine maruz kalmıştır. 1970'lerde ortaya çıkan petrol kriziyle plastik malzemenin maliyeti yükselmiş ve Futuro House'un üretimi durdurulmuştur.

4.2.6. Staffan Berglund, Villa Spies, 1969

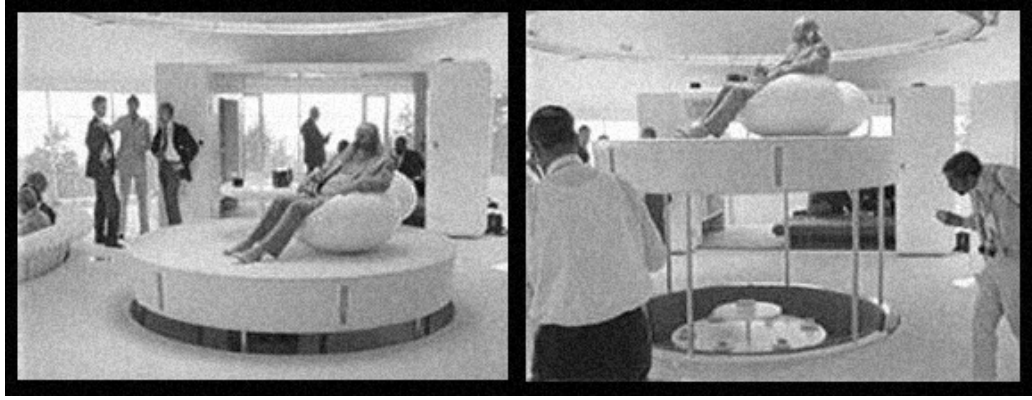

Şekil 4.55. Villa Spies, Mimar Staffan Berglund, 1969.

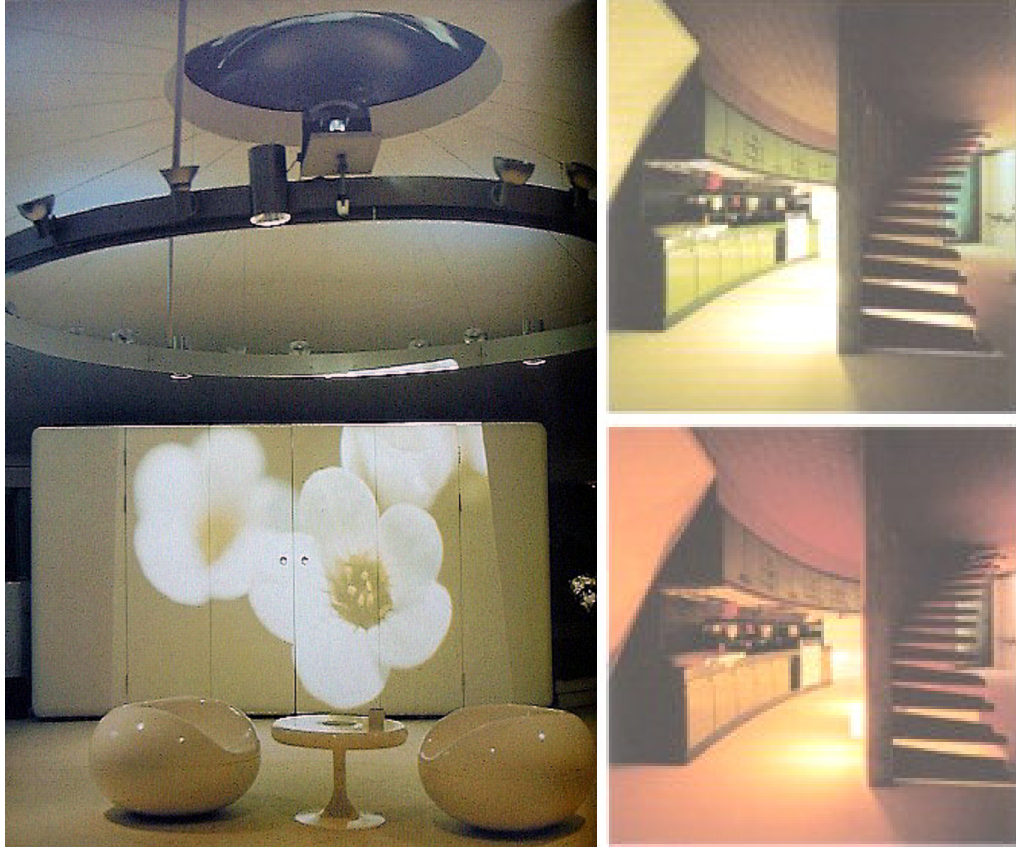
Villa Spies, 1969 senesinde Mimar Staffan Berglund tarafından Danimarkalı işadamı Simon Spies için tasarlanmış ve İsveç'te inşa edilmiş bir yazlık konuttur. Dairesel formu ve basık kubbesiyle biçimsel olarak diğer gelecek konutlarıyla benzerlik gösteren Villa Spies'de (Şekil 4.55.) 1960'ların teknolojisi verimli şekilde kullanılmıştır.

Beton temel üzerine kurulmuş ve plastik malzemeden yapılmış Villa Spies daireysel açık plana sahip bir yaşama ve çalışma mekanıdır. Yapının en dikkat çekici bölümü bir alt kattan yükselerek ortaya çıkan daireysel yemek alanı modülüdür (Şekil 4.56.). Yemek alanına dönüşen oturma bölümünün üzerinde yine daireysel formda metal bir strüktür bulunmaktadır. Bu strüktüre asılan aydınlatma elemanları ve projeksiyon makineleri sayesinde beyaz renkteki iç mekana istenilen renk ve efekt verilebilmektedir (Şekil 4.57.). İç mekanın aydınlatmasının, deseninin ve formunun bir düğmeye basılarak kişiselleştirilebilmesi o dönem için oldukça ilerici bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir (Gossel ve Leuthauser, 2005).

Modül, zemin kotundayken, yüzeyde Tasarımcı Aarnio'nun Gyro oturma elemanları görülmektedir (Şekil 4.58). Bu oturma mekanı ise aynı hareketle bir üst kat kotuna yükselmekte ve yapının çatısı olan gözlem kubbesinin bir parçası olmaktadır. Geleceğin evinde ses yalıtımı yapılmış duvarlar, elektrikli panjur sistemi, ısıtmalı açık havuz bulunmaktadır. 1960'lar için yenilik sayılabilecek diğer bir özellik ise banyo küvetinin şeffaf bir malzemeden yapılmış olmasıdır.

Şekil 4.56. Villa Spies, hareketli modül.

Şekil 4.57. Villa Spies, iç mekan renk ve efekt örnekleri.

Villa Spies'in iç mekan organizasyonu açık plan olarak tasarlanmış, mekansal düzenleme hareketli ayırıcı elemanlarla sağlanmıştır. Böylelikle iç mekanın esnek kullanımı mümkün olmuştur. Mekanın organizasyonunda öne çıkan diğer bir unsur, farklı işlevlere sahip hacimlerin geleneksel anlamda odalarla değil, ihtiyaç anında kapakları açılarak kullanıma sunulan bağımsız birimlerle tanımlanmasıdır.

Şekil 4.58. Villa Spies, çok işlevli yaşama alanı.

Genel yaşam alanında, iç mekanla uyum içinde olan renk ve malzeme seçimleriyle dikkat çekmeyen birimlerin kapakları açıldığında yatak odası ve multivizyon alanlarına dönüşmesi (Şekil 4.58.), mekanın çok yönlü kullanılmasını sağlamalarıyla gelecekçi bir yaklaşımı işaret etmektedir.

Villa Spies konutunun renk ve form değişiklikleri, genel yaşama alanında konumlandırılmış komuta konsoluyla yapılmaktadır. Tüm yatay ve düşey mimari unsurları ve mobilyaları beyaz renk olan iç mekanda konsol kırmızı rengi ve siyah beyaz komuta paneliyle ön plana çıkmakta (Şekil 4.58.) ve mekanın değişkenliğinin göstergesine dönüşmektedir. 1950'ler ve 1960'lar gelecek vizyonunda tasvir edilen geleceğin yaşam biçimlerinde, konutun tüm teknik ve mekanik işlevlerini düzenleyen kontrol panellerini hatırlatan konsol, dönemin bilimkurgu filmlerinde tasvir edilen uzay mekiği kontrol masalarına da gönderme yapmaktadır.

4.3. DEĞERLENDİRME

Konutun tanımının ve işlevinin belirlenmesinde Modernist mimarların söylemlerinin ve manifestolarının genel anlamda baskın olduğu 1950'ler ve 1960'lar döneminde Geleceğin Konutu, kavramsal ve deneysel yaklaşımlarla ele alınmış, gelecek kurgusu, müstakil konut projelerinde yeni yapı tekniklerinin ve malzemelerinin yarattığı imkanlar çerçevesinde biçimsel ve işlevsel olarak vücut bulmuştur.

Biçimsel yaklaşımlarda Modernist Mimarlık Akımının getirdiği temel geometri kullanımı, beyaz ve gri renklerinin hakim olduğu, salt işlevsellik üzerine kurulmuş mimari prensiplerin yansımaları, Geleceğin Konutu projelerinde dönüşüme uğramıştır. Kübik formlar, yerlerini dairesel, organik, amorf ve eliptik formlara bırakmıştır. Modernist Mimarların konuta getirdiği barınma makinası tanımı ve mümkün olan en küçük alanda en işlevli çözümler getirme prensibi, bu dönemde teknik ve mekanik anlamda çok işlevli yaşam birimleri olarak karşımıza çıkmıştır. 1950'lerde ve 1960'lar dönemi Geleceğin Konutu projeleri, Modernist mimarının rasyonel yaklaşımından, mimari tasarımda radikal arayışlara geçişin habercisi olmuşlardır. Modern Mimarının çıkış noktası olan ideal toplum yaratma iddiasının, sanatçının, çağının ruhunu kavramakla yetinmeyip çağı değiştirme sürecini başlatması gerektiğini savunan Modernist Mimar Frank Lloyd Wright'ın söylemi (Harvey, 2003) doğrultusunda, Geleceğin Konutu tasarımlarında ileriki bir zamanın olası toplumunu kurgulamaya dönüştüğü görülmüştür.

Dönemin Geleceğin Konutu Projelerinde, 1950'lerin ve 1960'ların uzay ve nükleer enerji çalışmaları, iletişim sistemlerinde kaydedilen gelişmeler gibi teknolojik edinimlerin yarattığı heyecan ve iyimserliğin izleri görülmektedir. Bilimkurgu eserlerinde yansıtılan fantastik unsurların, toplumun yeni yaşam ve tüketim alışkanlıklarıyla harmanlanmasıyla yaşam biçimlerinde ilerici yaklaşımlar oluşturulmuştur.

A.B.D. Başkanı J. F. Kennedy'nin uzay çalışmalarında kazanılacak başarının dünya üzerinde bir gelecek edinmenin anahtarı olacağını söylemesiyle (Lerner ve diğ.,1993) uzay ve uzayla ilgili unsurlar gelecek vizyonu için bir ölçüt haline gelmiş, uzay mekiği, yaşam kapsülleri ve astronot kıyafeti formu konut tasarımına bir model olmuştur.

Kavramsal Geleceğin Konutu projelerinde, prefabrikasyon, seri üretim, modülerlik, sonsuzluk, hareketlilik, özgürlük kavramları üzerine plastik malzemesinin kullanımıyla deneysel uygulamalar yapılmıştır.

Dönemin ilk deneysel çalışması 1955 senesinde Fransız mimar Ionel Schein tarafından gerçekleştirilmiş Maison en Plastique projesidir. Ionel Schein, bu projesiyle plastik malzemenin mimari yapılarda kullanımının öncüsü olmuştur. Projenin, gelecek zamanın yaşam biçimini kurgulamak adına en önemli özelliğinin içinde yaşayan kişi sayısı arttıkça eklenen modüller sayesinde mekanında hacminin büyümesi olduğu görülmüştür.

İngiliz mimarlar Alison ve Peter Smithson, 1956 senesinde gerçekleştirdikleri kavramsal geleceğin konutu projesi Home of the Future bünyesindeki, gelecek kurgularını, seri üretim, kitlesel tüketim, plastik malzemenin yaygın kullanımı gibi temaları, nükleer enerji, uzay teknolojileri ve bilim kurgu öğeleriyle birleştirerek yaratmışlardır. İç mekanında tüm düşey elemanların amorf formlara sahip olduğu konut, otomatik olarak içini temizledikten sonra üstü kapanan banyo küveti ve mekanik komutlarla zemin kotundan yükselen yemek masası ve yalnızca yatılacağı zaman yükselen yatak gibi özellikleriyle, mekanın esnek kullanımına imkan veren çok işlevliliğe sahiptir.

Plastik kullanımının gelecek zamanda yaygınlaşarak gündelik hayatın doğal bir parçası olacağına dair diğer bir deneysel çalışma, Monsanto firması ve M.I.T. ortaklığıyla 1957 senesinde gerçekleştirilmiş ve eğlence merkezi Disneyland'de kurulmuş Monsanto konutudur. Kavramsal proje, gerek organik ve kapsülü çağrıştıran biçimi gerekse iç mekanında bulunan teknolojik imkanlarla oluşturulan yaşam kurgusuyla dikkat çekmiştir. Ancak kavramsal projenin gerçekleştirilme amacı gelecek kurgusuna yönelik konut yaratmaktan çok, firmanın ürettiği plastik malzemenin reklamına yönelik olduğu için, prototip hayata geçmemiştir. Prototip proje on sene sonra modasının geçtiği iddiasıyla yıkılmıştır.

Geleceğin konutu tasarımlarında karşılaşılan kavramsal projelerden kapsül evler, amorf formlarda biçimlendirilmiş plastik birimlerdir. Kapsül evlerin öncülüğünü mimar Frederick Kiesler'in 1959 senesinde tasarladığı Endless House yapmıştır. Geleceğin yaşam biçimini sonsuzluk ve bitimsizlik üzerine kuran proje, tamamen organik ve amorf formlarla ve mekanların birbirlerine akmasıyla sınırların ortadan

kaldırıldığı bir yaklaşıma sahiptir. Bu yaklaşımın devamı olarak Chanéac, Arthur Quarmby ve Archigram tarafından geleceğin yaşam biçimlerine istinaden kavramsal kapsül tasarımları gerçekleştirilmiştir. Yaklaşımların ortak noktası, tasarlanan birimlerin, varolan yüksek bir strüktüre asılarak yada monte edilerek toplu yaşam biçimlerinin kurgulanmasını sağlamalarıdır. Modernist Mimarinin toplu konut çözümlerine gönderme yapan kavramsal projeler, organik yapıları, hareketliliği ve değişkenliği savunan çıkış noktalarıyla ilerici bir yaklaşım sergilemişlerdir. Kapsül tasarımları 1960'lı senelerde ele alınmış ve seri üretime geçirilmiş ancak çoklu kullanılarak toplu yaşam biçimleri kurgulayacak bir organizasyon yaratmamışlardır.

Gelecek zamanda barınma alışkanlığının geçicilik üzerine kurulacağı kurgusundan yola çıkılarak tasarlanan kavramsal projelerden şişirilebilir plastik konutlar ve giyilebilir konutlar dış uzayda yaşam için gerekli hava ve gıda desteğini veren, vücudu koruyarak yabancı olduğu ortamda barınmasını sağlayan astronot kıyafetlerinden ilham alınarak tasarlanmıştır. Aynı temayla gerçekleştirilen ancak başka bir strüktüre sabitlenmek üzerine kurgulanan kapsül tasarımlarından farklı olarak, şişirilebilir plastik konutlarda ve giyilebilir konutlarda, barınma işlevinde doğaçlama, geçicilik, değişkenlik ve taşınabilirlik kavramları işlenmiştir.

Geleceğin Kavramsal Konut projelerinden, çok işlevlilik ve mümkün olan en küçük alanda barınma problemine getirilen en verimli çözüm önerisi İtalyan tasarımcı Joe Colombo'nun 1969 senesinde tasarladığı Visiona I projesidir. Joe Colombo, dönemin sıkça kullanılan kapsül konut temasını, konutun mekanlarını yaratan her bir işleve özel birim yaratarak yorumlamıştır. Böylelikle konutun iç tasarımının tekrar tekrar kurgulanabilmesiyle mekan organizasyonuna esneklik getirmiştir. Kompakt birimlerin bünyelerinde farklı işlevler barındırması geleceğin yaşam biçimlerinde çok yönlülük prensibine getirilmiş yenilikçi bir yaklaşımdır. Kurguda kullanılmış mini televizyon gibi elektronik aletler dönemin gelecek kurgusunu yansıtan son teknoloji ürünleridir.

Tüm Kavramsal Geleceğin Konutu projelerinin prototipleri yapılmış ancak hayata geçirilmemişlerdir. Günümüz mimari yapı teknikleri ve yapı malzemelerinin geliştirilmesinde büyük rol oynayan projeler, aynı dönemde gerçekleştirilmiş geleceğin konutlarının da öncüleri olmuşlardır.

1950'ler ve 1960'lar döneminin Geleceğin Konutu projeleri, müstakil konutlar ve referansını kapsül tasarımından alan plastik yaşam birimleri olmak üzere iki farklı yaklaşımla gerçekleştirilmişlerdir.

Geleceğin konutunun kapsül birimlerde vücut bulduğu Futuro ve Bulle projeleri, modüler sistemi, kolay montaj imkanı ve taşınabilirlik iddiasıyla iklim şartlarından etkilenmeyen ve herhangi bir coğrafyaya bağlı kalmayan bir barınma biçimini kurgulamıştır. Bu kurgu, dönemin gelecek zamana attığı hareket, sınırsızlık ve özgürlük temalarıyla örtüşmektedir. Kapsül konutların gerek iç mekanlarında gerekse cephelerinde geleneksel olmayan kırmızı ve turuncu gibi canlı renkler, endüstriyi simgeleyen sarı renk, uzay mekiklerini çağrıştıran metalik renkler, mavinin tonları ve steril mekanları temsil eden beyaz tercih edilmiştir. Seri üretim yapılarak piyasaya sunulmaları ve kısa bir süre için moda haline gelmeleri, kapsül konutları hızla tüketilen bir ürüne dönüştürmüştür.

Dönemin gelecek zaman kurgusuyla örtüşmesine rağmen kapsül konutların dezavantajları bulunmaktadır. Açık plan yöntemiyle kurgulanmış mekan organizasyonları incelendiğinde, kapsül tasarımlarında bireylerin mahremiyetinin gözardı edildiği görülmektedir. Aynı zamanda depolama alanlarının yetersizliği ve banyo ve mutfak gibi ıslak hacimlerin darlığından kaynaklanan sıkışıklık problem yaratmıştır. İdealize edilerek tek tip haline gelmiş ve kişiselleştirilemeyen bu mekan kurgusu işlevsel olamamıştır.

Seri üretim ve kitlesel tüketim doğrultusunda konutun bir ürüne dönüştüğü bu projeler tepkiler de almıştır. Reiner Banham (1980), 1965 senesinde, teknoloji ve kapsüller nedeniyle, konut tasvirinin geleneksel anlamda bir yuva olmaktan uzaklaştığını söylemiştir. Böylelikle kapsül evlerin Geleceğin Konutu olma konusundaki iddiaları kısa sürede inandırıcılığını kaybetmiştir. 1973 senesinde petrol problemiyle ortaya çıkan ekonomik kriz plastik malzemenin fiyatlarının yükselmesine sebep olmuş, araştırma kapsamında bahsedilen Future House'lardan plastik yapı malzemesiyle gerçekleştirilmiş kapsül evler bu nedenlerden dolayı kısa sürede üretimden kalkmıştır.

1950'lerde ve 1960'larda, geleceğe yönelik gerçekleştirilmiş konut tasarımlarında, mekansal organizasyonun, konutta yaşayacak kişilerin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda kurgulandığı mimari yaklaşımlar kalıcı olmuşlar ve günümüze kadar ulaşmışlardır.

Amerikalı mimar John Lautner 1960 yılında, uzay teknolojisi mühendisi olan Leonard Malin ve ailesi için Kaliforniya'da Malin (Chemosphere) House konutunu gerçekleştirmiştir. Mimar gelecekçi konut projesiyle, insanoğlunun uzayla, uzayın doğayla ilişkisini tanımlanmıştır. Konutun gerek konumu gerekse mimari formu havada asılı duran bir uzay mekiği çağrışımı yapmıştır. Benzer bir yaklaşım Charles Deaton'ın, 1963 senesinde Denver'da kendisi ve ailesi için gelecekçi bir yaklaşımla tasarlayıp gerçekleştirdiği Sculptured House projesinde görülmektedir. Her iki proje de ilerici mimari biçimleriyle, bilimkurgu filmlerinde gelecek zamanın konutunu temsil etmişlerdir.

Tasarımcı Roger Dean, kendisi için 1966 senesinde gerçekleştirdiği Geleceğin Konutu projesinde konfor, güven ve mahremiyet kavramlarının biçimsel temsiliyetini mekanın kişiyi sarmaladığı dairesel ve amorf yaklaşımlarla sunmuştur. Konutta, tüm mekanların birbirine aktığı ancak işlevlerin birbiriyle karışmadan tanımlı halde gözlemlenebildiği bir organizasyon kurulmuştur. İç mekan, gelecek zaman için kurgulanmış bir uzay mekiği çağrıştırmakla beraber, dünya dışında kurgulanmış bir yerleşkenin fantastik yansımalarını yapmıştır. Proje, mimarın gelecek zaman kurgusunu kendi yaşam biçiminde hayata geçirmiş olması açısından dikkat çekicidir.

Dönemin gerçekleştirilmiş Geleceğin Konutlarından 1969 senesinde Mimar Staffan Berglund tarafından Danimarkalı işadamı Simon Spies için tasarlanıp gerçekleştirilen Villa Spies, diğer konutlardaki gelecekçi unsurların tek bir projede vücut bulduğu bir yaklaşımdır. Konutun plastik, cam ve beton malzemeleriyle gerçekleştirilmiş dairesel mimari formu, uzay çağı çağrışımları yapmaktadır. İç mekan organizasyonu açık plan olarak tasarlanmıştır. Mekanda konumlandırılmış serbest yaşam birimlerinin ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirilip kullanıma açılması mekana yeni işlevlerin katılmasına imkan vermiştir. İç mekanın esnek kullanımı düşey aksta gerçekleşen dönüşümle de desteklenmiştir. Hidrolik sistemle çalışan açık asansör sayesinde, yaşama alanında konumlandırılmış oturma alanı yukarı çekilebilmiş, alttan çıkan yemek birimi sayesinde mekana yeni işlev eklenmiştir.

İç mekanın ihtiyaca ve isteğe bağlı değişkenliği, ışık ve projeksiyonların kullanımıyla desteklenmiştir. İç mekana hakim rengin beyaz olmasına rağmen duvarlara yansıtılan farklı renklerdeki ışık ve çeşitli görüntülerle ambiyans isteğe bağlı olarak değiştirilebilmiş, diğer bir deyişle kişiselleştirilebilmiştir. Genel yaşama alanında konumlandırılmış kontrol konsolüyle, mekanik komutlarla form ve işlevin değişkenliğinin sağlandığı mekan, esnek kullanımı, değişkenliği, uzay çağı göstergeleriyle, geleceğin konutu günümüze kadar ulaşabilmiştir.

5. SONUÇ

Toplumlar çoğunlukla hayatları ve çevreleriyle çağrışım yapan, belleklerinde izlerinin sürülebildiği diğer bir deyişle tanışık olunan şeyleri derin bir sorgulamaya gerek duymaksızın kabul ederken, tercihlerini, bilinmez olarak algıladığı yeniliklerden yana kullanmakta temkinli olurlar. Bu nedenle, geçmişten günümüze uzanan süreçte, mimarlar, tasarımcılar ve yaratıcı düşünürler için yenilikçi yaklaşımlarla geleceğin yaşam biçimlerini kurgulamak ve sunmak zorlu bir meydan okumaya dönüşmüştür. Hayal edilenin temsile dönüşmesi ve topluma sunulması ilerici bir bakış açısı gerektiren, özünde cesaret taşıyan bir girişim olmuştur.

Toplumların radikal yenilikleri ve değişimleri içselleştirmekte gösterdiği direnç ve tutucu yaklaşıma rağmen, 1950'ler ve 1960'lar döneminde, Modern Batı'da "Gelecek Zaman" teması çok yönlü olarak işlenmiştir. Gelecek zaman vizyonu çerçevesinde gerçekleştirilmiş yaklaşımların Modern Batı toplumları tarafından olumlu karşılandığı gözlemlenmiştir. Yarınları bugünden yaratma tutkusuyla oluşan ilerici yaklaşımlar, araştırma ruhu, bilinmeze duyulan heyecan ve idealler doğrultusunda kurgulanan kavramsal gelecek vizyonu, mimari yapılarda, endüstriyel ürünlerde ve sanat eserinde vücut bulmuş, gelecekçi yaklaşımı yansıtan tüketim malları talep görmüştür.

Modern Batı toplumunun 1950'ler ve 1960'lar döneminde oluşmuş gelecek vizyonu çerçevesinde saptanan yenilikçi yaklaşımı kabul etmesi, Endüstri Devrimi ile başlayan makineleşme ve bilimsel ilerlemelerin getirdiği yenilikler doğrultusunda 20. yüzyılda siyaset, teknoloji, endüstri ve mimarlık alanlarında yaşanan hızlı ve radikal değişimlerle bağlantılıdır. 1950'ler ve 1960'lar döneminin Modern Batı toplumu bu değişimlerin birikimiyle şekillenmiştir. 2. Dünya Savaşı sonrasında başlayan barış ve yeniden yapılanma döneminde, politik anlamda en güçlü etkinin kapitalist Modern Batı'nın, komünist ülkelerle girdiği rekabet olduğu saptanmıştır. Modern Batı bu dönemde komünist ülkeleri potansiyel bir tehdit olarak yansıtmıştır. Soğuk savaş olarak adlandırılan dönem, bilimkurgu eselerinin gelecek zaman vizyonuna, dünya üzerinde yada dış uzayda her an saldırıya hazır bekleyen sinsi düşmanların varlığı olarak yansımıştır. Aynı dönemde, halkların özgür iradesini baskı altına alan, insanın düşünme ve soru sorma yetilerinden uzaklaştırılarak yapay hayatlar sürmesini sağlayan baskıcı yaklaşımlar üzerine kurgulanmış totaliter

yönetimleri tasvir eden gelecek zamana yönelik distopyalarla da karşılaşmıştır. Ancak dönemin gelecek vizyonunda baskın olan yaklaşım farklı toplumların barış ve uyum içinde yaşadığı idealize edilmiş bir düzen kurgusudur.

Dönemin Modern Batı toplumunda politik rekabetin, devletler arasında girilen nükleer enerji kullanımı, uzay çalışmaları ve iletişim teknolojilerini geliştirme yarışlarında öne çıktığı görülmüştür. Devletler arasında kurulan rekabet ortamını canlandıran teknolojik gelişmeler, dönemin gelecek vizyonunu şekillenmesinde büyük rol oynamıştır.

Nükleer enerji, askeri amaçlarla tahrip gücü yüksek silahların yapılmasında kullanıldığı gibi, enerji ihtiyacının karşılanması gibi olumlu toplumsal amaçlara da hizmet etmiştir. Diğer yandan nükleer enerjinin gerek askeri gerekse toplumsal amaçlarla kullanımında yaşanan kazalar, devletler arasında önlemler ve kısıtlamalar getiren anlaşmalar imzalanmasına sebep olmuştur. Nükleer enerjinin toplumda yarattığı olumlu ve olumsuz etkiler gelecek vizyonuna yansımıştır. Gelecekte yaşanabilecek bir dünya savaşında kullanımı durumunda tüm insanlığın yok olacağı gibi karanlık senaryolar yaratılmasında rol oynamakla beraber, nükleer çalışmalar geleceğin toplumunun enerji ihtiyacını sağlayacak ve ileri teknoloji ürünü araçların kullanımını mümkün kılacak bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

Uzay çalışmaları, A.B.D. ve S.S.C.B. arasında varolan dünya üzerinde egemen güç olma rekabetini, evreni keşfetme ve uzaya hakim olma yarışına dönüştürmüştür. S.S.C.B. tarafından ilk defa dünyanın yörüngesine gönderilen haberleşme uydusunu, insanlı ilk mekiğin uzaya gönderilmesi izlemiş, bunun üzerine A.B.D. Ay yüzeyine iniş yaparak bu yarışta öne geçmiş ve hakimiyetini ilan etmiştir. Uzay çalışmalarında kazanılacak başarının dünya üzerinde bir gelecek edinmenin anahtarı olacağı farkedildikten sonra uzay teması gelecek vizyonu için bir ölçüt olmuş, uzay kapsülü formu, astronot kıyafetleri ve aksesuarları, tasarımda bir model haline gelmiştir. Uzayın fethi, gelecek zaman vizyonuna Ay yüzeyinde ve diğer gezegenlerde kurulabilecek yerleşkeler ve bu yerleşkelere ulaşımı sağlayacak hızlı toplu taşıma araçlarının kullanımı olarak yansımıştır.

İletişim teknolojileri, Modern Batı'da öncelikle düşman devletler arasında gizli istihbarat edinmek amacıyla kullanılmıştır. Bilgi işlem sektöründe çiplerin kullanımına kadar uzayan gelişmelerle bilgisayarların boyutları küçülürken

kapasiteleri artmıştır. Böylelikle ofislerde ve üniversitelerde de bilgisayar kullanımı başlamıştır. İletişim ve bilgi teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişim, gelecek vizyonunda bilgisayarların deneyimleyerek öğrenen, yargılayabilen, duyguları olan, özgür iradeye sahip yapay zekalara dönüşmesi olarak yer almıştır. Bu vizyonda yapay zekalar kimi zaman iş gücü olarak kullanılan ve gündelik sorumlulukları yerine getiren barışçıl mekanik robotlarda vücut bulmuş, kimi zaman da özgür iradesini insanlığa baş kaldırmak için kullanan ve bir tehdite dönüşen unsurlar olarak kurgulanmıştır.

Dönemin gelecek kurgusunu etkileyen bir diğer teknolojik gelişim sentetik kimya endüstrisinde görülmüştür. Plastik grubu yeni yapı malzemelerinin kullanımıyla dönemin endüstriyel ürünlerinde ve mimari tasarımlarında organik ve heykelsi formların gerçekleştirilmesini mümkün kılmıştır. Ekolojik dengeye getireceği zararlar, kanserojen özelliği ve hammadesi olan petrol kaynaklarının zaman içerisinde ekonomik krizlere neden olacağı gibi olumsuzluklar bu dönemde öngörülemediğinden, 1950'ler ve 1960'larda plastik malzemesi geniş bir alanda rahatça kullanılmıştır. Gelecek vizyonunda da ulaşım araçları, ev aygıtları, gıda sektörü, giyim endüstrisi, konut mimarisi gibi farklı sektörlerde kullanılacak yegane malzeme olarak yer edindiği tespit edilmiştir.

1950'ler ve 1960'lar döneminde Modern Batı'da makineleşmenin sunduğu seri üretim olanakları ve ekonomik refah sayesinde kitlesel tüketim patlaması yaşanmış, toplum alışverişe yönlendirilmiştir. Plastik malzemenin kullanımıyla piyasada ucuz maliyetli ürünler ortaya çıkmıştır. Farklı sektörlerde geniş bir yelpazede ortaya çıkan ürünler nedeniyle üreticiler arasında rekabet yükselmiş, böylelikle reklam sektörü de gelişmiştir. Kitlesel iletişim araçlarının yaygınlaşması ve uydu yayınlarının mümkün olmasıyla yoğun bir bilgi akışına maruz kalınmıştır. Böylelikle bilgi de diğer ürünler gibi bir tüketim malına dönüşmüştür. Tüm bu yenilikler Popüler kültürün oluşumunda etkili olmuştur. Popüler kültürün felsefi boyutlar olarak Pop Art ve Pop Tasarım akımlarını temellendirdiği saptanmıştır.

1950'lilerde ortaya çıkan özgür giyim ve müzik tercihleriyle geleneksel yapıya başkaldıran, bağımsız ve özgürlükçü gençlik kültürü, 1960'larla barış ve özgürlük söylemi çerçevesinde serbest uyuşturucu kullanımını savunan, kendini rock müzikle ifade eden, komün yaşam biçimini tercih eden, savaşları, ayrımcılığı ve kapitalist yapıyı protesto eden, çiçek çocuklar olarak da adlandırılan

hippi akımına dönüşmüştür. Bu dönüşüm gelecek vizyonunda varolan iyimser ve barışçıl yaklaşımı destekleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dönemin diğer sosyokültürel gelişimleri gelecek kurgusunu baskın anlamda şekillendirecek yenilikçi yansımalar yapmamıştır. Standart amerikan ailesini temsil eden ve çalışan baba, ev hanımı anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile kurgusu olduğu gibi geleceğe yansımıştır. Kadın hakları ve feminist söylemler gelecek zaman kurgusunda yer almamıştır. Gelecek vizyonunda bilgiye dayalı işlerin bilgisayarlar tarafından yapılması, insan gücü gerektiren işlerin de makine ve robotlar tarafından gerçekleştirilmesi, daha az çalışılan ve daha çok boş vakte sahip olunan bir yaşam kurgusu oluşmasına sebep olmuştur. Bu nedenle eğitim sektörünün gelişimi ve yüksek öğrenimin yaygınlaşması gelecek vizyonunda belirleyici bir etken olmamıştır.

Bütün bu çıkarımlar doğrultusunda, Modern Batı toplumunda ekonomik refahın ve teknolojik gelişmelerin getirdiği iyimserliğin ve yaratılmış tehditlerin getirdiği tedirginliğin aynı anda varolduğu 1950'lerde ve 1960'larda kurgulanmış gelecek vizyonunun, daha az çalışıp daha çok boş vakte sahip olunan, kişisel roketler ve gezegenler arası taşımacılık yapan uzay mekikleri sayesinde ulaşımın gerçekleştiği, insansı robotların ve yapay zekaların ev temizliği, alışveriş gibi işleri yerine getirdiği, toplumların barış ve uyum içinde yaşayabildiği, ancak gerek dünyada varolabilecek sinsi bir düşmandan gerek uzayın bilinmezliğinden gelecek her türlü nükleer saldırıya karşı hazırlıklı olan, fantastik bir dünyanın tasviri olduğu saptanmıştır.

Gelecek zaman tasviri, aynı dönemde bilimkurgu edebiyatına konu olmuş, kitlelesel iletişim organlarında ve sinema filmlerinde fantastik öğelerle vücut bulmuş, reklam kampanyalarında tüketim mallarının pazarlanmasında ve hizmetlerin tanıtımında, uluslararası fuar organizasyonlarının temalarının belirlenmesinde, mimari projelerin ve endüstriyel ürünlerin biçimsel ve işlevsel tasarımlarında etkili olmuş, popüler bir unsur olarak kullanılmıştır.

Bilimkurgu edebiyatında tasvir edilen gelecek zaman kurgusu, uzay yolculukları, ay ve diğer gezegenlerde kurulan yerleşkeler, zaman yolculuğu, robotlar ve gelişmiş yapay zekalar, dış uzayda keşfedilen farklı yaşam formları, uzaylı olarak adlandırılan bu formların dünyayı istilası gibi öğelerle kurgulanmıştır. Kitlelesel medya organları ve sinema sektöründe gelecek zaman temasını fantastik bilimkurgu öğeleriyle

birleştirerek görselleştirmişlerdir. Dönemin reklam kampanyalarında, tanıtılan ve pazarlanan ürün yada hizmetin niteliklerinden bağımsız olarak, uzay çağı çağrışımları yapan gelecek zaman unsurları kullanılmıştır.

Uluslararası fuar organizasyonlarının, topluma bilimi sevdirmek ve teknolojik edinimlerin hayatı kolaylaştıran olumlu yanlarını tanıtmak için seferber oldukları bu dönemde, katılımcı firmaların ve ülkelerin fantastik öğeleri bilimsel çalışmalarla harmanlayarak sunduğu tema çalışmalarıyla beraber, yeni yapı malzemeleri ve kostrüksiyon teknikleriyle gerçekleştirilen deneysel pavyon yapılarının dönemin gelecek vizyonunun gerçeğe en yakın yansımaları oldukları saptanmıştır.

Dönemin mimarları ve tasarımcıları, felsefi yaklaşımları doğrultusunda geleceğin şehirlerini kavramsal tasarımlarla kurgulamışlardır. Bu kurgularda saptanan ortak yaklaşımlar, geleceğin şehirlerinin üstünü örten şeffaf, devasa kubbelerle ve yeşil alana ayrılan geniş araziler yoluyla ekolojik dengenin gözetilmesi, gündelik hayatın hareketli yaşam tarzının uçan araçlarla sağlanması, mimari yaklaşımların organik ve amorf formlarda vücut bulmasıdır. Dönemin mimarisinde bu kurgusal yaklaşımlar, yapı malzemeleri ve kostrüksiyon tekniklerinin verdiği imkanlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Geniş açık alan talep eden, kalabalık kitlelere mekan sağlayan toplantı merkezleri, fuar alanları, kütüphaneler gibi kültürel mekanlarla ulaşım ve transit alanlarını temsil eden, havayollarına ait yapılar ve otoban kenarlarında hizmet veren restoran ve kafelerden oluşan yapılarda gelecekçi yaklaşımların yaygınlaştığı gözlemlenmiştir.

1950'ler ve 1960'lar döneminde tasarlanmış ve gerçekleştirilmiş endüstriyel ürünlerin biçimsel ve işlevsel referanslarında gelecek kurgusundan yansımalar tespit edilmiştir. Gerek plastik malzemesinin gelişimi gerekse deneysel çalışmaların yeni seri üretim olanaklarını ortaya çıkarmasıyla mobilya tasarımında geleneksel yaklaşım, yerini heykelsi amorf formlar ve parlak canlı renklerin kullanılmasına bırakmıştır. Teknolojik gelişmeler doğrultusunda boyutları küçülen ve işlev kaliteleri yükselen elektronik eşyalar, uzay mekiği ve astronot kaskları gibi uzay çağı çağrışımları yapan formlar kazanmış, metal ve plastik malzemeleriyle üretilmiştir. Aynı gelecekçi yaklaşım moda sektöründe de gözlemlenmiştir. Uzay çağı ve gelecek kurgusunun, metal ve plastik malzemelerle gerçekleştirilen kıyafetlerle beraber, uzay endüstrisinin minimal yaklaşımının stilize edilmesiyle tasarlanan aksesuarların kullanıldığı kreasyonlarda vücut bulmuştur.

1950'ler ve 1960'lar Modern Batı toplumunda tasvir edilmiş gelecek zaman kurgusunda yapılan gözlemler doğrultusunda, saptanmış gelecek vizyonu öğelerinin dönemin konut tasarımlarına yansımaları, tasarımcı ve mimarların yaklaşımı çerçevesinde incelendiğinde, Modern Mimarinin çıkış noktası olan ideal toplum yaratma iddiasının, Geleceğin Konutu tasarımlarında ileriki bir zamanın olası toplumunu kurgulamaya dönüştüğü görülmüştür. Bu dönemde Geleceğin Konutu, kavramsal ve deneysel yaklaşımlarla ele alındığı gibi, gelecek kurgusu, müstakil konut projelerinde yeni yapı tekniklerinin ve malzemelerinin yarattığı imkanlar çerçevesinde biçimsel ve işlevsel olarak vücut bulmuştur.

Dönemin kavramsal geleceğin konutu projelerinde, biçimsel referanslarını, uzay teknolojisi, bilimkurgu eserleri, kitlesel tüketim ve kitlesel iletişimden alan, hız, hafiflik, geçicilik, esneklik, özgürlük temalarını temsil eden kurgular bulunmaktadır. Kavramsal projelerin ortak noktasının plastik yapı malzemesinin kullanımı olduğu, böylelikle konutta modülerlik, seri üretim arayışlarına deneysel anlamda ilk defa bu dönemde girildiği saptanmıştır. Kavramsal projelerden, kapsül yaşam birimleri, şişirilebilir ve giyilebilir konutlar, dış uzayda yaşam için gerekli hava ve gıda desteğini veren, vücudu koruyarak yabancı ortamda barınmasını sağlayan uzay mekikleri ve astronot kıyafetlerinden ilham alınarak tasarlanmıştır. Bu projeler vücudu sarmalayan formlarıyla dönemin siyasi rekabet ortamının yarattığı gerginlik ve nükleer savaş distopyasına karşı bir güvenli bir barınak arayışına da gönderme yapmıştır. Kapsül konut projelerinin başka bir strüktüre sabitlenerek çoklu yaşamların oluşturulduğu bir kurgunun parçası olmaları, toplu konut prensibinin gelecek zamana yansımaları olarak değerlendirilmiştir. Şişirilebilir plastik konutlar ve giyilebilir konutların doğaçlama, geçicilik, değişkenlik ve taşınabilirlik kavramlarını kapsül konutlardan daha güçlü bir şekilde vurguladıkları tespit edilmiştir. Kavramsal projelerde geleceğin yaşam biçiminin parçası olacağı düşünülen fantastik ev aletleri maketlerle temsil edilmiştir. 1960'ların sonunda kavramsal projelerde de işlevsellik arayışına girildiği ve bu amaçla temel domestik ihtiyaçları karşılayan kompakt yaşam birimleri tasarlandığı saptanmıştır.

Konutu endüstriyel bir ürün olarak ele alan, modüler sistem kurgusu, kolay montaj imkanı ve taşınabilirlik iddiası taşıyan, eliptik formlara sahip kapsüller olarak gerçekleştirilmiş, Geleceğin Konutu yaşam birimleri, plastik yapı malzemeleriyle ve yalıtımlarıyla hava şartlarına dayanıklı ve herhangi bir coğrafyaya bağlı kalmayan bir

barınma biçimini sunmuşlardır. Dönemin gelecek zamana atfettiği hareket, sınırsızlık ve özgürlük temalarıyla örtüşmekle beraber, gerçekleştirilmiş plastik kapsül yaşam alanları barınma ve depolama işlevleri için yeterli alanlara sahip olmamaları, eliptik formlarının iç mekanda kişiselleştirmeye yönelik müdahalelere imkan tanımaması ve yüksek fiyatları gibi dezavantajlar nedeniyle beklenen talebi görmedikleri ve 1970'li yıllarda ortaya çıkan petrol kaynaklı ekonomik kriz nedeniyle üretimden kaldırıldıkları saptanmıştır.

Gerçekleştirilmiş Geleceğin Konutu mimarisinde ve iç mekanlarında organik, dairesel ve amorf formların hakim olduğu, kavramsal projelerde görülen şeffaf yaklaşımların, inşa edilmiş konutlarda giydirme cam cepheler, geniş pencere açıklıkları gibi mimari unsurlarla ve zemin kotundan yükseltilmiş strüktürlerle yansıtıldığı görülmüştür. Böylelikle Geleceğin Konutu projeleri, sembolik bir şekilde yer çekimine karşı durarak uçan araçlar ve uzay mekiği çağrışımları yapan mimari formlara sahip olmuşlardır. Diğer yandan organik, amorf ve rahimsi formlara sahip konut projelerinde güvenlik ve huzur arayışının biçim bulduğu görülmüştür.

İç mekan organizasyonları, hacimlerin esnek kullanımını sağlayan açık plan sistemiyle gerçekleştirilmiştir. Yatay ve düşey yüzeylerin amorf formlara sahip olmaları ve kavislerle birleşmeleriyle hacimlerin birbirine aktığı iç mekanlarda sürekliliğin sağlandığı saptanmıştır. Geleceğin Konutlarının iç mekanlarında hakim rengin, bilimkurgu filmlerinde kurgulanan uzay araçları ve yerleşkelerinde sterilliği temsil eden beyaz olduğu, mobilya tercihlerinin ise çoğunlukla dönemin İskandinav tasarımcılarının plastik malzemeyle gerçekleştirdiği parlak renklere heykelsi ürünler olduğu görülmüştür. Mekanlarda konumlandırılmış serbest yaşam birimlerinin ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirilip kullanıma açılmasıyla yeni işlevlerin katılımına imkan verdiği ve iç mekanların esnek kullanımının düşey aksta gerçekleşen dönüşümle de desteklendiği gözlemlenmiştir.

Yapılan araştırmada, 1950'ler ve 1960'larda kurgulanmış fantastik gelecek zaman vizyonu doğrultusunda tasarlanmış kavramsal konut projelerinin prototiplerinin yapılmış, ancak hiçbirinin hayata geçirilmemiş olduğu, bunun yanında biçimsel ve işlevsel anlamda gelecekçi ve radikal yaklaşımlara rastlanan, kullanıcı beklentileri ve mekan uyumu gözetilerek kişiye özel tasarlanan Geleceğin Konutu projelerinin gelecek zaman kurgusundan bağımsız olarak, günümüze ulaştıkları ancak yaygınlaşmadıkları tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

Alison, J., Brayer, M., Migayrou F. ve Spiller N., 2006. Future City, Experiment and Utopia in Architecture, Thames&Hudson, Londra.

Anonim, 2005. Joe Colombo, L'invenzione del Futuro, Skira, Milano.

Banham, R., 1980. Theory and Design in the First Machine Age, MIT Press, Cambridge.

Becer, E., 1999. İletişim ve Grafik Tasarım, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

Berger, J., 1995. Görme Biçimleri, Metis Yayınları, İstanbul.

Conrads, U., 1991. 20.Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar. Şevki Vanlı Mimarlık Yayınları, İstanbul.

De Botton, A., 2007. Mutluluğun Mimarisi, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Droste, M., 2006, The Bauhaus 1919-1933 Reform and Avant-Garde, Taschen, Köln.

Fiell, C ve P., 2005. 1000 Lights V.II: 1960 to Present, Taschen, Köln.

Fiell, C ve P., 2002. Design in Scandinavia, Taschen, Köln.

Fuller, R. B., 1963. Operating Manual for Spaceship Earth, E. P. Dutton, New York.

Giulio, D. ve Carugati, R., 2003. XX Secolo Design, Electa, Milano.

Gossel, P. ve Leuthauser G., 2005. Architecture in the 20th Century Vol.2, Taschen, Köln.

Harvey, D., 2003. Postmodernliğin Durumu, Metis Yayınları,, İstanbul.

Heinmann, J., 2005. The Golden Age of Advertising-the 60's, Taschen, Köln.

Hobsbawm, E., 2006, Kısa 20.Yüzyıl Aşırılıklar Çağı 1914-1991, Everest Yayıncılık, İstanbul.

Home, M. ve Taanila, M., 2002, Futuro, Tomorrow's House from Yesterday, Desura, Helsinki

Jodido, P., 1995. Contemporary Architects, Taschen, Köln.

Le Corbusier, 1999. Bir Mimarlığa Doğru, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Le Corbusier, 1972. Arte Decorativa e Design, Laterza, Bari.

- Lerner, R., Meachem, S. ve Burns E.**, 1993. Western Civilizations, W.W. Norton & Company Ltd., New York.
- Ockman, J.**, 1993. Architecture Culture 1943-1968 A Documentary Anthology, Rizzoli, New York.
- Zevi, B.**, 1998. Linguaggi dell'Architettura Contemporanea, Etas, Perugia.
- Erk, G.K.**, 2004. 2001:Kubrick'le Uzaymekanda Yolculuk, Mimarlık Arredamento, **172**, 102-109
- Foster, H.** , 2003. On the First Pop Age, New Left Review, **19**, 53-61
- Kaempffert W.**, 1950. Miracles You'll See in the Next Fifty Years, Popular Mechanics, **2**, 112-118, 264-272
- Kortan, E.** , 2004. Smithsonianlar'ın Modern Mimarlığa Katkıları, Mimarlık Arredamento, **166**, 98-102
- Maralcan, M.** , 2006. İdeal Kent, Tasarım, **167**, 70-73
- Smithson, A. ve P.** , 2004 . 50'ler/ Amerikan Reklamcılığının Etkisine Yanıt, Mimarlık Arredamento, **166**, 103-109
- Wright, F. L.**, 1932. "Broadacre City: An Architect's Vision, New York Times Magazine, March 20, 8-9
- Cline, B.** , 2002. MoMA. www.moma.org/collection/ 18 Mart 2007
- Femino, F.**, 2005, Retrofuture, <http://www.fabiofeminofantascience.org/RETROFUTURE/RETROFUTURE17.html> 25 Ekim 2006
- Lawton, J.** , 2002. Villa Spies, Staffan Berglund and Mikael Askergrén. www.uppers.org/showarticle.asp?article=481 21 Kasım 2006
- Peyrissac, S.** , 2001. FRAC Centre Collection. <http://www.frac-centre.asso.fr/public/collecti/ftcl01en.htm> 16 Mart 2007
- Snyder, J. W. Jr.**, 1995. Star Trek: A Phenomenon and Social Statement on the 1960s. <http://www.ibiblio.org/jwsnyder/wisdom/trek.html> 24 Kasım 2006
- Somay, B.**, 1991. Bilim-Kurgu Kronolojisi. www.sistems.org/bk&f1.htm 8 Kasım 2006
- Stein, A. J.**, 2000. Century 21-The 1962 Seattle World's Fair. www.historylink.org 20 Şubat 2007
- URL-1 <http://www.bilim.biz/uzay-arastirmalari/uzayin-kesfi.html> Uzayın Keşfi. 13 Mart 2007

- URL-2 <http://www.nasa.gov> NASA History. 13 Mart 2007
- URL-3 http://tr.wikipedia.org/wiki/Uzay_Yar%C4%B1%C5%9F%C4%B1 Uzay Yarışı. 08 Mayıs 2007
- URL-4 http://enformatik.balikesir.edu.tr/donanim/bolum_a/bil_tar.htm Bilgisayarlar ve Tarihi Gelişimleri. 13 Mart 2007
- URL-5 http://www.kalip.net/b2b/kb/tr/index.php?page=index_v2&id=47&c=2 Polimerlerin Tarihsel Gelişimi. 17 Mart 2007
- URL-6 <http://www.wordspy.com> Populuxe. 18 Mart 2007
- URL-7 <http://www.hugogernsback.com> Hugo Gernsback Forecast. 8 Kasım 2006
- URL-8 <http://www.bilimkurgu2000.com/asp/Yazar.asp?inNo=235> Isaac Asimov. 8 Kasım 2006
- URL-9 <http://www.bilimkurgu2000.com/asp/Yazar.asp?inNo=507> Ray Bradbury. 8 Kasım 2006
- URL-10 <http://www.bilimkurgu2000.com/asp/Yazar.asp?inNo=32> Arthur C. Clarke. 8 Kasım 2006
- URL-11 <http://www.bilimkurgu2000.com/asp/Yazar.asp?inNo=569> Stanislaw Lem. 8 Kasım 2006
- URL-12 <http://www.filmsite.org/visualeffects3.html> Milestones in Film History: Greatest Visual and Special Effects. 15 Kasım 2006
- URL-13 <http://www.imdb.com/title/tt0054387/> The Time Machine, 15 Kasım 2006
- URL-14 <http://www.imdb.com/title/tt0049223/> Forbidden Planet, 15 Kasım 2006
- URL-15 <http://www.imdb.com/title/tt0056119/> La Jetée, 15 Kasım 2006
- URL-16 <http://www.cinematicreflections.com/Alphaville.html> Alphaville, 15 Kasım 2006
- URL-17 <http://www.film.gen.tr/filmnoir.cfm> Film Noir, 15 Kasım 2006
- URL-18 www.imdb.com/title/tt0060390/ Fahrenheit 451, 15 Kasım 2006
- URL-19 www.imdb.com/title/tt0062622/ 2001: A Space Odyssey, 24 Kasım 2006
- URL-20 <http://www.kubrick2001.com> The Space Odyssey Explained, 24 Kasım 2006
- URL-21 <http://www.imdb.com/title/tt0060028/> Star Trek, 24 Kasım 2006

- URL-22 www.imdb.com/title/tt0055683/ The Jetsons, 24 Kasım 2006
- URL-23 <http://users.skynet.be/rentfarm/expo58/science&finearts/index.htm> EXPO 58, 20 Şubat 2007
- URL-24 <http://www.nywf64.com> Exploring America's Space Age World's Fair. 20 Şubat 2007
- URL-25 <http://www.retrofuture.com/futurama.html> Futurama 1939, 20 Şubat 2007
- URL-26 <http://www.spaceagecity.com/google/> The GM Futurama Building, 17 Temmuz 2007
- URL-27 http://www.collectionscanada.ca/expo/053302_e.html EXPO 67, Man and His World, 20 Temmuz 2007
- URL-28 <http://www.dkolb.org/sprawlingplaces/thenewci/generald.html> Sprawling Places: General Description of Broadacre City, 25 Şubat 2007
- URL-29. www.designmuseum.org/design/r-buckminster-fuller Buckminster Fuller Design Museum. 12 Şubat 2007
- URL-30 www.classic.archined.nl/news/9611/kiesler_eng.html Frederick Kiesler (1890-1965) More Topical Than Ever. 4 Nisan 2007
- URL-31. www.frac-centre.asso.fr/public/collecti/ftcl01en.htm FRAC Center Collections.16 Mart 2007
- URL-32 www.designmuseum.org/design/archigram Archigram. 12 Şubat 2007
- URL-33 www.johnlautner.org John Lautner Foundation. 21 Kasım 2006
- URL-34 <http://www.rogerdean.com/architecture/tec2.htm> Roger Dean Architecture. 08 Mayıs 2007
- URL-35 www.cee.mit.edu/index.pl?iid=3928&isa=Category "House of the Future" Revisited. 18 Kasım 2006
- URL-36 www.web.telia.com/~u86107051/spies.html Villa Spies. 21 Kasım 2006
- URL-37 <http://www.designboom.com/eng/archi/maneval.html> Jean Maneval: The 'Six-Shell' Bubble. 21 Kasım 2006
- URL-38 <http://www.expomuseum.com> Expomuseum The World's Fair Museum. 16 Mart 2007

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

İsim Soyad: Çiğdem AKKAYA

Doğum Tarihi, Yeri: 11.11.1976, Bursa

Uyruk: T.C.

Adres: Cemil Topuzlu C. 18 Mart S. Yapı Kredi Evleri C Blok 9/13 Caddebostan
Kadıköy, İSTANBUL

E-mail: cidemakkaya@gmail.com

EĞİTİM DURUMU:

Yüksek Lisans: Aralık 2007, M.S.G.S.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İç Mimarlık Anabilim/Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans: Temmuz 2002, ISAD, Milano/İTALYA
İç mimarlık ve Tasarım Master Programı.

Lisans: Temmuz 2000, BİLKENT ÜNİVERSİTESİ, ANKARA

Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi,
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Lisans Diploması.

Lise: Bursa Anadolu Lisesi, Bursa, 1994

İlköğretim: Özel İnal Ertekin İlkokulu, Bursa, 1987

YABANCI DİLLER:

İngilizce: Çok iyi

İtalyanca: Çok iyi

MESLEKİ DENEYİMLER :

09. 2003- 10. 2007: YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ

G.S.F. SANAT VE TASARIM BÖLÜMÜ (İTALYANCA)

Görev: Araştırma Görevlisi

09. 2002-07. 2003: STUDIO DI ARCHITETTURA FABIO NONIS, Milano

Görev: İç Mimar ve Çevre Tasarımcısı.

İş tanımı: Konut Tasarımı, ESSELUNGA alışveriş merkezleri tasarımı.

Projeler: PAO WANG EVİ, tasarım ve uygulama, Via Marcelli, Milano, İtalya.

AGOSTI EVİ, iç mekan ve çevre tasarımı, Varese, İtalya.

BİELLA ESSELUNGA, alışveriş merkezi ortak alan düzenlemesi,

iç mekan tasarımı, Biella, Milano.

02. 2003-03. 2003: ISAD, Istituto Superiore di Architettura e Design, Milano, İtalya.

Görev: Proje Asistanı

İş tanımı: Isad Tasarım Master programı kapsamında Mimar Fabio Nonis yönetiminde, KOLLEKTİF MEKANLAR workshop asistanlığı.

05. 2002-07. 2002: METROPOLITANA MILANESE S.P.A.

MILANO METRO İŞLETMELERİ

YAPI DEPARTMANI

Görev: İç Mimar ve Çevre Tasarımcısı, Stajyer.

İş tanımı: Metro ve diğer toplu taşıma sistemlerine ait kamusal mekanların (altgeçit, mağaza, kiosk, meydan vb.) tasarımı.

Projeler: LAMBRATE İSTASYONU, Alt geçit mekan düzenlemesi, satış birimleri tasarımı.

LAMBRATE Metro Girişi Tasarımı.

DUOMO MEYDANI Galeria bölgesi yaya alanı düzenlemesi.

06.1999- 07.1999: KİLİTTAŞI MİMARLIK- BURSA

Görev: İç Mimar, Stajyer.

SERGİLER

19.04.2007.- 13.05.2007 “YÜRÜYÜP GEÇTİĞİMİZ YER” KARMA SERGİ

Konsept ve Organizasyon: Yrd. Doç. Dr. Emre Zeytinoğlu

CKM Sanat Galerisi-İstanbul

13.09.2005 RAM PROJECT: “Bu Bir Aşk İlişkisi” FOTOĞRAF SERGİSİ

İstanbul Tasarım Haftası- Eski Galata Köprüsü

13.09.2005 YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ G.S.F. ARAŞTIRMA GÖREVLİLERİ SERGİSİ

İstanbul Tasarım Haftası- Eski Galata Köprüsü

13.06.2002 - 30.09.2002: ISAD WAY-ÇAĞDAŞ YAŞAM EĞİLİMLERİ SERGİSİ

ISAD-Istituto Superiore di Architettura e Design - MILANO